

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 9/10 • Letnik 4 • September/Oktober 2009

Zeleni odpustki • Ekofašizem • Intervju Anton Komar

Nacionalni radijski program v treh jezikih

RADIO Si

Radio Slovenia International

for you

**Svež, drugačen in
poln najboljše glasbe!**

www.radiosi.eu

Tolpa bumov

Radio Študent
od leta 1969

TOLPA!
SEDEM JE!

MIRKO,
ZAČENJA SE!
PRIDI GOR!

RADIO
STUDENT
FM89.3

TOLPA BUMOV VSAK DAN OB 19:00, PONOVIČEV PA TEDEN KASNEJE MALO PO POLNOČI NA 89,3 MHz IN www.radiostudent.si

UNIVERZA V MARIBORU ŠTUDENTSKI SVET

www.studentskisvet.uni-mb.si

ŠTUDENTOM
PRIJAZNEJŠA
UNIVERZA

PRAVA STRAN

www.studentskisvet.uni-mb.si

ZELENI ODPUSTKI

6

Okoljski davki se nam tako izkažejo kot liberalni odpustki. Kot sodobni načini trgovanja z lastnimi grehi. Denarnica nadomesti vest posameznika ali vest gospodarske družbe. Država pa uspe ohraniti videz liberalnega odnosa do posameznika na eni strani in do podjetništva na drugi strani.

ZELENI KAPITAL

8

Politična skrb za okolje se tu odraža predvsem skozi zavzeto propagiranje implementacije določenih okoljskih standardov, ki so na Zahodu že doseženi, na Vzhodu pa še vedno ne. Skrb za okolje tako lahko postane močno politično orožje za uveljavljanje in ohranjanje svoje dominantne pozicije.

FARMACEVTSKA INDUSTRIJA

16

Še huje: obstajalo naj bi tudi veliko dokumentiranih dokazov, da temelji pandemija šeste stopnje, ki jo je pred kratkim razglasila WHO, na ponarejenih dokazih in manipulaciji s podatki o smrtnosti in obolevnosti kot posledicah okužbe z virusom nove gripe.

KRASNI NOVI SVET

20

Ekologijo so iz rok aktivistov in znanstvenikov »izpulile« korporacije in uvedle svojevrstno »diktaturo zelenega«. V ZDA naj bi namenili približno 16 milijard \$ kot spodbudo za zamenjavo starih avtomobilov za nove, učinkovitejše. Ukrep je načeloma res »zelen«, a gre prej za prodajo novih avtomobilov kot pa za resnično ekološko zavest.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA

24

Irak: pojem, bolj potreben svetovnemu umu kot še en dokaz neuma kakor tistemu postmodernemu kontekstu izkustva, za katero se niti Auschwitz niti Vietnam niti Čečenija pravzaprav nikdar niso niti zgodili, tistemu izkustvu, ki ga ne more prizadeti in ga ne more presenetiti nobena dojka, nenadoma izpljunjena na univerzitetni kateder.

VOJNA SVETOV

26

Zadnjo lekcijo so prejela izčrpana človeška bitja, ki so izgubljeno plula po Sredozemskem morju. Obupane klice na pomoč so preslišale mimoidoče ladje, ki so sicer obvestile matične obalne straže, a te pod izgovorom, da se begunci nahajajo v mednarodnih vodah, niso ukrepale.

MOBILNOST

30

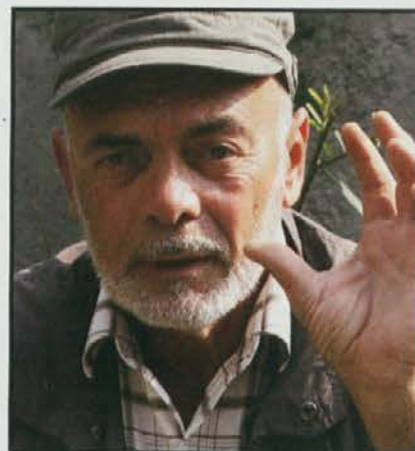
Študentje imajo možnost opravljanja praks v tujini tudi preko največje mednarodne študentske organizacije AIESEC, ki ima v 107-ih državah po svetu že več kot 38.000 članov. Študentom omogočajo tudi udeleževanje na konferencah in seminarjih, ponujajo pa štiri različne tipe praks: razvojno, izobraževalno, tehnično in management.

KULTURNA POLITIKA

34

Preživetje smo si tako izborili na nacionalnem nivoju, kjer sredstva razporeja stroka. Malha, iz katere črpa, je neprimerljiva z malha v domači hiši. Poglejmo samo prezir do mednarodnih projektov, ki jih je lokalna skupnost pokazala v času, ko se kiti z Evropsko kulturno prestolnico.

INTERVJU

10

Biozofski ekonomski model mora preiti v model nične rasti. Nična rast pomeni, da porabimo le toliko naravnih virov, kolikor jih lahko narava obnovi, oz. da recikliramo čim več odpadkov na outputu. To pomeni, da proizvajamo kvaliteto blaga, ki ga lahko vzdržujemo in servisiramo, in da recikliramo vse, kar je možno.

PROMETEJEV DNEVNIK

18

Odgovori na to vprašanje, ki se nam ponujajo, segajo od dejstva, da kriza Slovenije ni tako prizadela, do obratnega argumenta, da nas kriza še ni prizadela, saj še ni s polno močjo udarila v realni sektor preko »prirojene« melanholije naroda med Balkanom in srednjo Evropo do Cankarjevega vzklika: »Hlapci, za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni!«

Naslovnica: Jernej Žumer

kolo fon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

KATEDRA**Založnik in izdajatelj**Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor**Zakoniti zastopnik**Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net**Uredništvo**GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net**Odgovorni urednik**Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net**Glavni urednik**Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net**Izvršna urednica**Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net**Oblikovanje in prelom**

Denis Kebler

SodelavciDr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vežjak,
Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević,
Mag. Gorazd Kovačič, Dario Svetelj, Ja-
nuš Rasiewicz, Samo Bohak, Simon Raj-
bar, Maja Kaučič, Rok Kralj, Matej Kla-
rič, Jasmina Antonijević, Kristjan Jejčič,
Milan Lazarevič, Monika Horvat, Sara
Pokeržnik, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar,
Igor Bašin, Franja Pižmoht, Boris Strm-
šek, Matjaž Germ, Gregor Kuhar Almi-
ra Čatovič, Karolina Babič, Miha Andrič,
Lili Mihajlovič, Jasmina Zvoršek in Anej
Korsika.**Karikature**

Jernej Žumer, Urška Babuder

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek in Tina Sovič

MarketingBojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: info@katedra-on.net**Naklada: 8.000 izvodov**Prispevki avtorjev vedno ne odražajo
stališč uredništva. Slovenski akademski
in študentski časopis KATEDRA je vpisan
v razvid medijev pri Ministrstvu za kultu-
ro pod zaporedno številko 1027. Kate-
dra je sofinancirana s strani Študentske-
ga sveta Univerze v Mariboru in Minist-
stva za Kulturo RS

Lepota narave

Naš način življenja je bolj odvisen od narave, kot si velikokrat želimo priznati. Mogoče je ravno zaradi tega tudi naš odnos do narave tako mačehovski. Tako je od nafte, ki jo je proizvedla narava, (zaenkrat) odvisen naš promet. V zahvalo za to vračamo naravi izpušne pline. V notranjosti narave so skrite razne rude, ki jih pridno izkoriščamo v industriji. V zahvalo za to povsem degradiramo območja rudnikov. Tudi pridelavo hrane nam omogoča narava oziroma njena rodovitna zemlja. V zahvalo za to s sodobnimi kmetijskimi metodami pospešujemo erozijo te zemlje in jo zastrupljamo z razno raznimi zaščitnimi sredstvi, da bi uničili živali, ki nam kradejo pridelek. To, da ga mi krademo naravi, seveda ne pomislimo. Narava nam omogoča tudi rekreacijo in šport. V zahvalo za to smo npr. spremenili porašče ne hribe v goloseke za smučišča. Skratka, od narave predvsem jemljemo, vračamo ji le malo, še najbolj svoje odpadke. Teh je zaradi naše netrajnostne pridelave in povečane potrošnje vedno več. Svoja življenja smo tako zapolnili z umetno narejenimi stvarmi, da smo izgubili stik z naravo. Živimo v »betoniziranih« naseljih z malo drevesi. Z avto-

mobili se tako hitro vozimo po širokih avtocestah, da niti ne opazimo narave okoli nas. Svoj prosti čas preživljamo pred televizijo ali ob računalniku. Vikende si zapolnimo z nakupi v velikih škatlah, polnih človeških proizvodov. Tudi zaradi tega izgubljam občutek za lepoto v naravi. Ne opazimo jutranjega sonca in njegovih žarkov, ki prodirajo na Zemljo, ker se nam mudi v službo. Ne odpravimo se v gozd, da bi poslušali simfonijo ptic. Ne zanima nas opazovanje meglic, ki se vzdigujejo nad mrtvico. Ne zagledamo se v čudovito sliko pisanih barv drevesnih krošenj. Svet narave je počasen, subtilen, tih. Morda narave ravno zaradi tega ne moremo začutiti, ker so naša življenja zrcalno nasprotna temu. Vendar naj se še tako trudimo, ne moremo zanikati, da izhajamo iz narave, smo del narave. Zato s tem, ko onesnažujemo naravo, onesnažujemo tudi sebe, pa naj si bo to psihično v obliki stresa in depresij ali fizično v obliki najrazličnejših bolezni. Tudi naše »zahvale« naravi v obliki izpušnih plinov, degradacij in odpadkov se nam slej ko prej vrnejo v obliki naravnih nesreč. Slednje za razliko od vsakodnevnih lepote narave vedno pritegnejo našo pozornost. ■

Aleš Kustec

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

☐ 5 števk - 8,5€☐ 10 števk - 15€

Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

☐ Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevamo tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poština in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Okoljski davki – liberalni odpustki

Princip obdavčevanja okolju škodljivih proizvodov in dejavnosti spominja na neki v zgodovini zelo znani princip plačevanja odpustkov za svoje grehe. Tako je ponovno dovoljeno »grešiti« vsem tistim, ki jim to omogoča njihova denarnica. Sporočilo je jasno: onesnažujte, če si to lahko privoščite.

KAROLINA BABIČ

Letos so v Državnem zboru sprejeli novelo zakona o davku na motorna vozila. S to novelo se uveljavlja progresivno obdavčevanje avtomobilov glede na emisije CO₂. Avtomobili z najmočnejšimi motorji z najvišjim količnikom emisij bi se tako podražili tudi do 22 odstotkov, avtomobili z najmanjšimi emisijami CO₂ pa bi se po nekaterih izračunih lahko celo pocenili. Cilj takšne davčne politike je predvsem spodbuditi kupce, da se odločijo za nakupe avtomobilov, ki manj onesnažujejo okolje. Medtem ko naj tisti kupci, ki vztrajajo pri avtomobilih z močnejšimi motorji, svoje ne preveč zelene odločitve drago plačajo. Na prvi pogled se ideja zdi smiselna in pravična. Podobnih načinov spoprijemanja z okoljsko problematiko je mnogo. Še en tak primer je recimo obdavčevanje plastičnih vrečk z 22 centi na vrečko, ki ga je prva uvedla Irska že pred sedmimi leti in so ga letos celo podvojili. Na Irskem jim je tako dejansko uspelo uporabo plastičnih vrečk znatno zmanjšati, hkrati pa so državno blagajno obogatili za celih sto dvajset milijonov evrov.

Vendar pa nas mora pri takšnem pristopu nekaj zmotiti. Gre namreč za dejstvo, da je okolju škodljivo ravnanje dopustno v zamejo za primerno plačilo. Z deset tisoč evri davka si nekdo tako kupi pravico, da se z velikanskim terenem vozi po natrpanih mestnih ulicah, s 44 centi davka si nekdo kupi pravico, da uporabi plastično vrečko. Tovrstna okoljska davčna politika nas zato spominja na znano zgodovinsko trgovanje z lastnimi grehi, ki ga poznamo pod oznako odpustkov. Odpustek je po katoliškem nauku odpuščanje kazni za grehe pod pogojem, da se je grešnik z dejanjem pokore in opravljanjem dobrih del krivde odrešil. Vendar pa so se hkrati ob tej praksi pokore in odpustkov pojavile in postale prav pogoste tudi zlorabe odpustkov, pravo trgovanje z odpustki, kar je bilo tu-

di eden od povodov za reformacijo v 16. stoletju. Premožni sloji so si z velikimi »donacijami« cerkvi postopno kupovali svoje mesto v nebesih, s tem pa zrelativizirali eno temeljnih postavk katoliškega nauka, tj. enakost pred Bogom. Bogati so lahko grešili, ker so si to lahko privoščili. Termin »odpustek« tako danes v splošni rabi večinoma uporabljamo prav za to komercialno obliko odpustkov, torej za trgovanje z odpustki.

In prav s takšnim trgovanjem z odpustki, tokrat na posvetni ravni, imamo opraviti danes na področju okoljskih davkov, kjer grešenje zoper naravo postaja odvisno od tega, koliko grehov si ljudje lahko privoščijo. Res je, da se globalna okoljska politika v našem primeru emisij iz motornih vozil dolgoročno usmerja k regulacijam svetovne proizvodnje avtomobilov, ki naj bi postopno prešla k izdelovanju avtomobilov z emisijami pod 100 g/km, vendar pa se moramo kljub temu vprašati, zakaj se vsaj še za desetletje ali dve dovoljuje pretirano onesnaževanje tistim, ki jim to omogoča denarnica. Čeprav bi brez težav že danes lahko omejili nakupe avtomobilov z močnejšimi motorji le na tiste, ki takšne avtomobile potrebujejo, ker so npr. hribovski kmetje ali vinogradniki ali ker živijo na strmih pobočjih, splošno uporabo takšnih vozil pa bi postopno odpravili z direktno zakonsko prepovedjo, pa kljub temu okoljska politika raje kot direktno reguliranje uporablja posredne regulacije.

Razlika med direktnim reguliranjem in posredno regulacijo je tukaj ključna, saj odraža določene duha našega časa, tj. liberalnega duha. Praksa takšne posredne regulacije je danes zelo pogosta. Če pogledamo nekaj primerov na področju zdravja, se nam ta princip jasno izriše. Zakone o omejevanju uporabe tobaknih izdelkov pišejo na podlagi raziskav o škodljivosti kajenja, a vendar na podlagi teh raziskav kajenja eksplici-

tno ne prepovedo, temveč le posredno po prostorskih omejitvah ter po visokih obdavčitvah tobaknih izdelkov poskušajo na kadičce vplivati v smeri zmanjševanja in opuščanja kajenja. Podobno kljub raziskavam o škodljivosti hitre hrane (fast food) direktnih prepovedi tovrstne gostinske dejavnosti ne uvedejo, temveč uvajajo določene sisteme informiranja posa-

meznikov o škodljivosti takšnega prehranjevanja. Princip je jasen: posameznika se informira, nanj se posredno pritiska (zakonsko in moralno), vendar se končno odločitev glede ravnanja ter spopadanja s posledicami prepusti posamezniku.

V ozadju tega liberalnega pristopa k regulaciji je mogoče pre-

poznati idejo liberalnega subjekta, torej posameznika, ki je moralno avtonomen in je zmožen sam presojati o svoji dobrobiti, ter tudi odgovarjati za posledice svojih odločitev. Po eni strani nam je ta ideja všeč, saj na njej temelji koncept osebne svobode, ki posamezniku omogoča, da sam izbere svoj način življenja. Vendar pa dejansko takšna svoboda ne more obstajati, saj je posameznik znotraj družbe pri svojih odločitvah vselej bistveno pogojen z družbenimi okoliščinami ter neposrednimi vplivi iz okolja in zato njegove odločitve nikoli niso povsem njegove. Po drugi strani pa je odlo-

čanje posameznika zelo omejeno z njegovimi finančnimi zmožnostmi, te pa so odvisne od njegovega položaja v družbi, kjer možnosti in dobrine niso enakomerno porazdeljene. Na to trhlo ozadje ideje o liberalnem avtonomnem subjektu se naslanjajo tudi politike, ki določena vedenja pogujejo z debelino denarnice posameznika. Pojavljajo se npr. predlogi o dodatnem zavarovanju ekstremnih športnikov, ki bi se lahko za tak ekstremen način življenja odločali pod pogojem, da se dodatno zavarujejo za primere nezgod v teh ekstremnih razmerah. T. i. svobodna odločitev za določen način ži-

vljenja je tudi tukaj pogojena s finančnimi zmožnostmi posameznika. Dovoljeno je kaditi, a cene tobakovih izdelkov bodo v nedogled rasle, tako da povprečen kadilec, ki prejema delavsko plačo, za kajenje odšteje že petino svoje plače ali več. Čeprav »dokazano« škodljivo, je torej dovoljeno tistim, ki si to lahko privoščijo.

Navezava na okoljske davke pa nam tukaj pokaže še dodaten problem. Liberalna ideologija predpostavlja, da je posameznik lahko odgovoren za svoje odločitve, saj če so škodljive, škodijo le njemu samemu, pa naj mu udarijo po zdravju ali pa po denarnici. Vendar pa pri okoljskih davkih ta ideologija zatava še globlje v paradokse kot pri primerih s področja zdravja, ki smo jih omenjali. Če nekdo za neekološko odločitev nakupa avtomobila z močnejšim motorjem odgovarja tako, da mora zaradi davkov plačati zdaj še povišano ceno že tako ali tako dragega avtomobila, se zgodba z odgovarjanjem za posledice odločitev tukaj ne konča. Za posledicami odločitve enega posameznika, ki si je ta »greh« pač lahko privoščil, namreč trpijo vsi prebivalci tega sveta, saj onesnaževanje deluje zares demokratično in zato posledice nikomur in ničemu ne prizanašajo. S tega vidika se že tako zgrešena liberalna ideologija izkaže za še bolj problematično. Posredne regulacije, ki se poslužujejo finančnih pritiskov, v našem primeru »zelenih odpustkov«, pa delujejo le kot voda na mlin tržnemu sistemu, ki se ne želi podrediti okoljskim zahtevam. Po vrhu vsega vse skupaj deluje še tako lepo hvalevredno liberalno.

Seveda imajo okoljski davki svojo pozitivno plat, da se namreč z njimi v proračunu zberejo določena sredstva, ki jih je mogoče nameniti nadaljnjim investicijam v ekološke projekte. Ob predpostavki, da so na lrskem tistih sto dvajset milijonov evrov porabili za subvencije za čistilne naprave, se zdi obdavčitev plastičnih vrečk povsem sprejemljiva in celo pohvalna. Vendar pa ostaja problematična logika v ozadju, da je namreč ekološko škodo mogoče poplačati in popraviti. Škoda, ki jo okolju povzroča neekološko ravnanje, je takšne narave, da nima svojega ekvivalenta v

evrih in dolarjih. Gre za podoben problem kot v primerih odškodnin, ki jih običajno civilna sodišča prisodijo žrtvam različnih krivic in zločinov. In tako kot nobena odškodnina ne more odtehtati psihičnih travm ali izgube bližnjega, tako tudi nobena še tako vrtoglava višina davka ne more izbrisati petkratne vrednosti emisij močnejšega avtomobila. Vidimo lahko, kako države uporabljajo tržne principe pri regulaciji družbe. Namesto da bi določena škodljiva ravnanja preprosto z dekretom prepovedale, se odločajo za posredne regulacije, kot je podražitev takšnih ravnanj, nato pa čakajo, da tržni principi opravijo svojo nalogo. Če namreč na trgu povpraševanje določa ceno, potem bo po tej državni sprevrnjeni tržni logiki regulirana višja cena zmanjšala povpraševanje; če bo neekološko ravnanje zelo drago, se ga ljudje ne bodo več posluževali. Vendar pa države pozabljajo, da obstajajo skupine ljudi, ki te povišane davke obravnavajo kot drobiž, tako kot nekateri kazni za prometne prekrške štejejo kar kot potne stroške. Premožnejše skupine vsako denarno kaznovanje (pa naj bo to kazen za prekršek ali vnaprej plačani davek) obravnavajo kot del svojih življenjskih stroškov, in to preprosto zato, ker si to lahko privoščijo.

Okoljski davki se nam tako izkažejo kot liberalni odpustki. Kot sodobni načini trgovanja z lastnimi grehi. Denarnica nadomesti vest posameznika ali vest gospodarske družbe. Država pa uspe ohraniti videz liberalnega odnosa do posameznika na eni strani in do podjetništva na drugi, tako da je posameznikom omogočena izbira sebi lastnega načina življenja, podjetjem pa omogočen svobodni razvoj, pod pogojem seveda, da si to lahko privoščijo. Okoljska politika, ki bi glede na resnost razmer morala poseči po zelo radikalnih prijemih, naivno stavi na neke utopične samoregulacijske družbene principe, pa čeprav je že vsem jasno, da sveti tržni principi sami po sebi ne delujejo in zato družbo, ki stavi nanje, vedno znova pustijo na cedilu. Konec koncev, domet našega davka na motorna vozila je zelo omejen. Svoj cilj doseže le pri tistih, ki si terenca že pred uvedbo novega davka tako ali tako niso mogli privoščiti.

Na čigavem dvorišču?

The Economist, tednik, katerega ideološka platforma je jasna že od njegovega nastanka leta 1843, nas danes lahko preseneti s sila neobičajnimi članki. Naenkrat v tem zakrknjenem trobilu kapitala beremo o zeleni ekonomiji in priložnostih za razvoj novih okolju prijaznih tehnologij. Celo oglasni prostor je poln simpatičnih podob korporacij, ki se zavzemajo za trajnostni razvoj. Kaj to pomeni?

ANEJ KORSIKA

Na prvi pogled se zdi, da smo priča nadvse pohvalnemu etičnemu obratu, ko je na posled tudi velekapital spoznal, da je nekaj potrebno radikalno spremeniti, da tako več ne gre naprej, da je način, kako danes deluje naša družba, uničujoč do okolja, da se neodgovorno obnašamo do prihodnjih generacij in morda celo, da smo dobiček postavili pred ljudi.

Nizozemska naftna korporacija Shell, ki ima v svoji lasti 25 rafinerij, 45.000 bencinskih črpalk in na dan načrpa več kot tri milijone sodčkov nafte, spada v to kategorijo. Med njihovimi vrednotami lahko najdemo: odkritost, integriteto in spoštovanje do ljudi. Dejavní pa so tudi v iniciativi za etično poslovno obnašanje. Največji predstavnik svetovne avtomobilске industrije, japonska Toyota, gre še korak dlje. Na svoji spletni strani imajo zapisano, da si želijo zelen svet ter da so vodilni na področju dvigovanja okoljskih standardov.

Podoben vzorec bi gotovo lahko opazili pri vsaki korporaciji in podjetju, ki danes da nekaj nase. Spoštovanje okoljskih standardov ni več radikalna zahteva gibanja Zelenih iz sedemdesetih let. Ne, danes skoraj vsak evropski parlament premore vsaj eno stranko, ki se zaveda tega, da je okolje dober način za pridobivanje političnih točk. Stvari so se torej izboljšale, globalna zavest človeštva je prešla na novo raven in tako kot smo nekoč ukinili suženjstvo, danes počasi ukinjamo onesnaževanje okolja.

Žal se stvari zapletejo, ko preidemo na raven tako imenovanih "umazaníh" podrobnosti. Danes imamo namreč 27 milijonov sužnjev, kar je več kot kadarkoli v človeški zgodovini. Prav tako pa se "uspešno" spopadamo z onesnaženostjo. Danes na letni ravni v reke in vodovja Združenih držav Amerike uide samo še nekaj več kot 3000 milijard litrov industrijske in odpadne vode. Mimogrede rečeno, ste vedeli, da so vsi prebival-

ci Kaira kadilci? Žalostno, vendar resnično, poročilo Svetovne zdravstvene organizacije ugotavlja, da je zrak v egiptovski prestolnici tako onesnažen, da dan, preživet tam, ustreza pokajeni škatlici cigaret!

Tu nekaj dobesedno smrdi!

Kako je torej mogoče, da nas vse po vrsti za naravo izredno skrbi, da imamo panoge zelenega kapitala, da korporacije pristajajo na trajnostni razvoj, kljub temu pa je planet vsak dan bolj onesnažen? Mislim, da se srečujemo z izrazito politično in ekonomsko hipokrizijo, ki je sistemsko posredovana in zaznamuje odnos Zahoda do okolja. Ponazorimo jo lahko z dvema metaforama. Prvi je pozabljeni Brechtov citat: "Vsi imamo radi meso in vsi sovražimo klavnice!" Drugi pa je sociološki koncept, znan pod prismojknjeno zve-nečo kratico NIMBY, ki v angleščini pomeni "not in my backyard!". Srečujemo se torej s konceptualno toleranco, ki je značilna za liberalizem in vedno znova odpove, ko trči na umazano prakso. Vsi se zgražamo in besno vzklikamo proti razvoju jedrskih elektrarn, vsi smo sočutni ob surovem ravnanju Ambružanov z romsko družino Strojani. A vendar vsi postanemo zadržani in skeptični, kadar smo soočeni s predlogom, da bi se v naši bližini gradilo jedrsko odlagališče. Ali pa si nas drznejo vznemirjati celo s takšnimi idejami, da bi mi sami postali sosede Strojanih. Tak vzorec političnega in ekonomskega sprenevedanja je enak tudi državi in korporacijam.

Le kako smo si sploh dovolili domišljati, da bo kapital postal okoljsko ozaveščen, če pa je vendar skoraj vedno narava tista, iz katere črpa največjo presežno vrednost in kateri mora vračati najmanj, praktično nič. Presežna vrednost oziroma bolj splošno rečeno dobiček je tista središčna točka, brez katere kapitalizem ne more funkcionirati. Na pomembnost profita je mestoma opozarjal že Karl Marx. V prvem zvezku Kapitala lahko beremo: "S primernim pro-

fitom pa postane kapital drzen. Če je zagotovljenih 10 %, ga je mogoče povsod uporabiti; z 20 % postane živahen; s 50 % svoje glavo predrzen; za 100 % potepta vse človeške postave; za 300 % pa ni zločina,

ki ga ne bi tvegalo, tudi a ceno vešal." Stvar je jasna, pri nežni občutljivosti kapitala za okolje, razvoju t. i. zelenega kapitala in okoljsko prijaznih izdelkih gre za farso, ki se trudi zadovoljiti spremenjen potrošniški okus.

Dejstvo je, da je kapital danes bistveno bolj globalen kakor politika. S svojo brezobzirnostjo divja po planetu, išče tržne niše, se izogiba in prilagaja, izsiljuje in revolucionira, je dinamična zver brez predaha.

In deluje. Shell in Toyota uspeta svoje kupce prepričati, da so njihovi izdelki bolj okoljsko sprejemljivi. Korporacijam to večinoma uspe doseči s selitvijo svoje "umazane" proizvodnje oz. težke industrije na svetovno periferijo in druge države, ki se po razvitosti še ne morejo kosati z Zahodom. V Indiji, na Kitajskem in v Rusiji seveda ne veljajo enaki okoljski standardi kot v Evropi. Podjetniški duh v tem, sicer malce bolj onesnaženem zraku, lažje zadiha.

Tako kot sta se Evropa in ZDA v 19. stoletju in večini 20. pospešeno industrializirali in se poživljali na okolje, se dogaja danes v omenjenih državah. Ali jim smemo to zameriti ali moramo biti razumevajoči? Vprašanje gledišča. Z ekonomskega vidika je seveda dobrodošlo, da imamo te države, ki predstavljajo globalni bazen rezervne armade delovne sile, ki ne glede na človeške in okoljske stro-

ške za nas proizvajajo po absurdno nizkih cenah. Kapitalu in hkrati tudi politiki prav tako popolnoma ustreza, da lahko izvažata svoje kemikalije in jedrske odpadke. Prve danes lahko odvržete v somalijske vode, za druge se lahko po relativno ugodnih cenah dogovorite z Rusi.

Določen antagonizem v odnosu do tako nebrzdanega razvoja na račun okolja in ljudi nastopi, ko zadevo pogledamo skozi strogo politično optiko in skozi optiko nacionalnega kapitala. Ljudska republika Kitajska je leta 2007 zabeležila rekordno 13-odstotno gospodarsko rast in celo danes, v vrtincu globalne krize kapitalizma, ji ne gre slabo (napovedi za letošnje ocenjujejo 10-odstotno rast). Tukaj zanemarimo, kaj pravzaprav pomenijo takšni merski vatli. Dejstvo je, da gre za gigantsko razvijajočo se ekonomsko silo, ki je pred šestdesetimi leti verjetno ne bi napovedal nihče. Seveda lahko pričakujemo, da se bo ta materialna sila nekega dne preslikala tudi v politično moč, ki bo dobra spremenila geopolitična razmerja sveta. Politična skrb za okolje se tu odraža predvsem skozi zavzeto propagiranje implementacije določenih okoljskih standardov, ki so na Zahodu že doseženi, na Vzhodu pa še vedno ne. Skrb za okolje tako lahko postane močno politično orožje za uveljavljanje in ohranjanje svoje dominantne pozicije.

Dejstvo je, da je kapital danes bistveno bolj globalen kakor politika. S svojo brezobzirnostjo divja po planetu, išče tržne niše, se izogiba in prilagaja, izsiljuje in revolucionira, je dinamična zver brez predaha. Politika je v primerjavi z njim kot ujetnica, ki lovi sapo in ga komaj dohaja, saj je v prvi vrsti vezana na svoja lokalna, t.j. nacionalna okolja in ne zmore dovolj moči, da bi jih prebijala. Prav zato danes gre, politična moč mora prevzeti pobudo, sama začeti iskati globalne rešitve in ustvarjati nove radikalne družbene modele. Modele, ki bodo šli onkraj kapitala, si za svoj cilj postavili ukinitvev in neizprosno kritiko kapitalizma, sistema, ki je danes temeljni problem človeštva. In dokler politika ne bo stopila po tej poti tudi v okoljskem smislu, ne moremo pričakovati prebojev. Šele ko bomo spoznali, da je celotna Zemlja naša skupno dvorišče in da naših odpadkov v resnici ne moremo izvažati nikamor, se bomo lahko začeli pogovarjati o ekološko ozavešeni družbi. ■

Ali si ne zaslužimo?

Piše: Dario Svetej

Hudo je, če se stvari zapletajo lokalno in globalno. Še huje, če ni videti izhoda. Če vedno znova prevlada jo izgovori namesto rešitev. In nepremakljiva prepričanost v lasten prav, v večvrednost lastnega obzorja. Hudič je, ko se zdi, da vse skupaj počasi jemlje hudič. Ko namesto treznih vizij vse bolj prevladujejo alarmantne novice in črni scenariji. Ko se reči spremenjajo le na površini in v resnici bolj ali manj ostajajo enake. Ko ne pomagajo več tolažbe, da gre zgolj za subjektivno doživljanje in pesimistično konstrukcijo realnosti. Ko se negotovost in strah pred neizogibnim težavnejšim jutrišnjim dnevom zaleze globoko v kosti ...

Nekateri menijo, da je zgoraj opisano čutenje duha časa pri številnih posameznikih pač posledica globoke krize na vseh ravneh. Da je krivdo za tovrstne sentimente treba iskati v vsesplošni krizi, v globalni gospodarski in finančni krizi, še bolj v krizi vrednot, ki kaže vse bolj neprijazen obraz tudi v teh krajih. Drugi so prepričani, da je pravi razlog za množično nezadovoljstvo in frustracije tod in drugod kriva pretirana izpostavljenost množičnim medijem oziroma informacijski poluciji, da so kriva zatrta hrepeneja depriviranih posameznikov družbe (pre)obilja in odtuženost od narave, da gre pri omenjenem počutju preprosto za odraz družbenih neenakosti ... Sam sem prepričan, da na koncu koncev vselej žanjemo, kar smo sejali, da smo za lastno (ne)srečo navsezadnje krivi sami. Ali si ne zaslužimo prav takšne vlade, kot jo zmeraj znova imamo? Ali si ne zaslužimo prav takšnih politik(ant)ov, univerz, davkov, birokracije, sistema v celoti? Ali si nismo na-

vsezadnje sami krivi, če nam življenja krojijo Zidarji, Bavčarji, Šroti ter nasploh negativna selekcija? Če letargično podpiramo vladno pot blaženja težav brez razvojne vizije, kar po moje na koncu ne vodi drugam, kot v bankrot države in v popoln razkroj moralnih vrednot? Kdo pa nam je kriv, če pri nas še po tolikih letih delitev na črne, bele in rdeče nismo opravili z mrtvimi in nas očitno bolj razvema preteklost, kot pa sedanost in prihodnost? Če se, na primer, raje ukvarjamo s Hrvaško oziroma s početjem dveh očitno nesposobnih diplomacij kot pa z veliko pomembnejšimi zadevami za ljudi in državo. Z brezposelnimi, z novimi delovnimi mesti, novimi možnostmi za razvoj in preživetje, z zmanjševanjem zadolževanja države ...

Drži, vseh perečih reči in okoliščin se ne da spremeniti čez noč, pa vendar sem prepričan, da lahko s pravilnim razmišljanjem in pravilnim delovanjem sleherni posameznik pomembno vpliva nase in na svet okoli sebe. Spreminjanje samega sebe in zavedanje, da šteje prav vsak trezen glas in akcija posameznika, je navsezadnje izvrstno zdravilo za malodušje. Pomaga tudi k boljšemu počutju, pa čeprav nekateri v teh časih raje prisegajo na alkohol in druge opojne substance. Da bo potrebno veliko več kot obljube, da bomo spravili stvari v red, je jasno. V boju proti tegobam današnjega časa žal ne pomaga nič drugega kot delovanje. Zavedanje, da na uro izumrejo tri živalske vrste, da na uro posekamo 1500 hektarov gozda in da se človeška populacija poveča za 10.000 novih Zemljanov, kajpada pomaga, a treba je narediti red tudi v lastni hiši. Pomesti pred lastnim pragom. ■

Biozofski pogled na svet

Anton Komat je kot neodvisni raziskovalec, pisatelj, publicist, predavatelj in avtor televizijskih oddaj znan kot varuh in borec za naravo. Kot biozof verjame, da se moramo od narave predvsem učiti, ne pa je zgolj izkoriščati za svoje sebične namene.

ALEŠ KUSTEC

Če se ne motim, zagovarjate globalno ohlajanje v bližnji prihodnosti in ne segrevanja. Bi lahko razložili to svojo stališče?

Najprej me je zbudilo v oči dejstvo, da je kar trideset tisoč raziskovalcev podpisalo Oregonsko peticijo, v kateri nasprotujejo propagirani histeriji okrog antropogenega izvora podnebnih sprememb. V peticiji je zapisano, da imajo tisti raziskovalci, ki zagovarjajo drugačno resnico, kot je Al Gorova hipoteza, težave v službi ali pa službo celo izgubijo. Zanesljivo pa ne dobijo sredstev za nadaljevanje raziskav v smeri svoje herezije. Novodobni heretiki ne končajo na grmadi, danes so metode bolj sofisticirane, vendar je s tem ogrožena svoboda v znanosti. To je alarmantno! Ko namreč neka stvar preide v enoumje, hitro pade mo v brezumje, kar je lahko usodno. Drugo, kar me je presenetilo, je, da v Mednarodni skupini OZN-a o podnebnih spremembah [IPPC], ki podpira Al Gorovo tezo, ni astronomov in predvsem ni geologov. Geologi držijo v rokah ključ za branje preteklosti. Dogajanje na planetu se namreč lahko dokaj natančno razbere iz zapisov v kamninah in ledu. Na podlagi teh zapisov vemo, da smo v zadnjih dva in pol milijona let imeli 34 ledenih dob. Na to vplivajo kozmični razlogi, ki jih odlično pojasnjuje Milankovičeva teorija (sploščenost elipse Zemljinega tira, precesija vrtilke in nagib zemeljske osi). Iz raziskav, ki sem jih pregledal (nekaj manj kot 50), sem ugotovil, da so raziskovalci, ne glede na uporabljeno metodo, prišli do sila podobnih rezultatov. Klimatski sistem planeta je pokazal presenetljivo jasno fraktalno podobo. Izmenjava ledenih dob in vmesnih otoplitev je periodična, kot je periodična sončna aktivnost. Ampak v tej periodičnosti (približno 100.000 let za ciklus ledenih dob) so v manjših časovnih merilih (približno 1.000 let) spet merljiva nihanja povprečnih temperature (približno 200 let). In znotraj njih se

v še manjših časovnih merilih (približno 80 let) znova pojavi periodičnost (približno 40 let). Priče smo pojavu, ki mu teorija kaosa in fraktalna analiza pravi »podobnosti preko meril«. Ko pred seboj gledamo grafe podnebnih sprememb skozi geološko zgodovino planeta, zremo tipično fraktalno podobo kaotičnega sistema – vzorec v vzorcu. Ko človek doume teorijo kaosa, premaga ovire in o stvarih razmišlja drugače. Drugače jih vidi. Do bi nov pogled, ki je čisto drugačen od prejšnjega. Veliko širši je. Ne išče več vzorcev v enem ali drugem merilu, ampak podobnost vzorcev prek vseh meril. Gre za simetrijo, gre za samopodobnost med velikimi in drobnimi merili. Prav v tej simetriji »vzorca v vzorcu« je skrit ključ do bistva stvari tudi pri klimatskih spremembah. Jaz na vsa dogajanja v naravi in tudi v človeški družbi gledam skozi sistemsko teorijo. V naravi vsi sistemi delujejo po principu determinističnega kaosa. Tu ni mesta za determinizem in kavzalnost, ki lahko vodita do katastrofalnih zaključkov. Lahko govorimo le o faznem portretu sistema, torej o tendenci sistema. Skratka, zadnje dvestoletno obdobje otoplitve se je končalo leta 2005. Okrog leta 2012 bo že merljiv upad povprečnih temperatur. Če ste pozorni, od leta 2005 ni več velikih suš na planetu. Potem imamo samo še neurja. Ta pa so že posledica ohlajanja, kajti neurja nastopajo, ko se povečajo temperaturne razlike med dvema točkama. Vesel sem, da se bomo lahko kaj kmalu prepričali in spoznali resnico, leto 2012 je blizu. Jaz verjamem geologom, oni ne morejo ponarejati meritev. Zapiše v geoloških plasteh ne moremo potvori-

ti, lahko jih berejo kjerkoli na planetu in prišli bodo do podobnih rezultatov. Ne pa me 'hecat' z računalniškimi modeli, ki se jih poslužujejo propagandisti Al Gorove hipoteze. Tule ni prostora za podrobnejšo razlago, zato vam priporočam, da si na spletu ogledate poročilo NIPCC Final Report 2009 na kar 867 straneh!

Kaj pa vpliv človekovih emisij toplogrednih plinov na segrevanje ozračja?

Človekove emisije toplogrednih plinov nimajo bistvenega vpliva na klimatski sistem planeta. Še nekaj me je zmotilo pri Al Gorovi hipotezi. Goveja čreda, ki šteje skoraj milijardo in pol glav, ima z izriganim metanom večji toplogredni učinek kot vsa vozila na tem planetu, pa se o tem ne govori. Al Gorove svete krave! Sicer pa gre za realne ekonomske interese razvitega sveta. Strategiji, ki ocenjujejo zaloge nafte, pravijo, da jo imamo še za trideset ali štirideset let. Zato je ameriška vojska zasedla strateške pozicije, Irak nadzira nafto v emiratih in Saudski Arabiji, pritiska na Iran. Enako je ruska armada zasedla vse strateške »naftne« položaje okoli svojih meja. Razviti hočejo nafto zase, saj potrebujejo od dvajset do trideset let za tranzicijo na novo energetske baze. Obenem je potrebno umiriti silno gospodarsko rast Kitajske, Indije in Brazilije. S kjotskimi kuponi se jih bo skušalo prisiliti v upočasnitev rasti. Če civilizacija ne bo uspela s pravočasno tranzicijo na novo energetske baze, bo resno ogrožen svetovni mir.

Kako vidite finančno ekonomsko krizo v povezavi z ekološko?

V knjigi Simbiotski človek sem šel v analizo neo-darwinistične paradigme. Ta zloraba izvornega Darwinovega nauka se danes prodaja kot kozmologija sodobnega sveta. Kozmologija neo-darwinizma je vzrok vsega zla v tem svetu. Jaz vidim pet problemov na globalni ravni. Problem ekonomske-finančne krize je le eden iz-

med njih. Sledi problem energetske baze civilizacije. Doba nafte se končuje in civilizacija mora najti novo energetske baze. Tretji problem je prehranska kriza. V svetu imamo milijardo lačnih, kar je sramota. S hrano je direktno povezano zdravje ljudi. To je četrti problem oziroma zdravstvena kriza. Vmešavanje farmacevtske industrije v medicino in nadvlada farmacevtskih korporacij nad zdravstvenim sistemom je analogno podrejanje kmetijstva s strani fitofarmacevtskih korporacij. Pet velikih (Monsanto, Novartis, Aventis, DuPont, Bayer) obvladuje hrano (lakoto) in zdravje (bolezen), ker tržijo semena, kemična gnojila, pesticide, zdravila in gensko tehnologijo. Z dvema prastrahovoma človeka, lakoto in boleznijo, poskuša nadzirati cel planet. Peti problem je klimatska začimba, kot jaz temu pravim. Kakršna koli že bo klima, ali bo topleje ali hladneje, bomo imeli kaotično stanje, saj se nam bodo sesule tako prehranska kot vodna varnost, biotska pestrost in zdravstvena varnost, da energetskih in gospodarskih problemov sploh ne omenjam. Te probleme vidim v popolni povezanosti. Če politika poskuša rešiti parcialno samo en problem, bo samo do konca zaostri la vse probleme. Kot slon v trgovini s porcelanom z rilcem postavlja vaze, z ritjo jih podira. Dokler ne bomo imeli celovitih vpogledov v planetarno dogajanje, bomo le do skrajnosti zaostrovali vse probleme. Vse do kaosa, ko bodo stvari ušle »Out of Control«.

Kaj pa Slovenija? Znana je kot zelena dežela. Pa je glede na naš odnos do okolja res tako zelena?

To je velika iluzija. Iluzija o neki čudoviti deželici na južni strani Alp. Pohod kapitala je v teh osemnajstih letih naše samostojnosti radikalno poslabšal stanje. Nera d govorim o okolju, ampak o biosferi narave in tehnosferi človeka. Veliki posegi v biosfero Slovenije niso ovrednoteni. Polovico podtalnice imamo preko mere zastrupljene, imamo negativno vodno bilanco, večino rek je reguliranih, zato imamo v zgornjem toku rek sušo, v spodnjem pa poplave. Skoraj vso obrežno vegetacijo vodotokov imamo uničeno. Kljub temu da smo po količini rodovitne kmetijske zemlje na prebivalca predzadnji v Evropi, nam

Pet velikih (Monsanto, Novartis, Aventis, DuPont, Bayer) obvladuje hrano (lakoto) in zdravje (bolezen), ker tržijo semena, kemična gnojila, pesticide, zdravila in gensko tehnologijo.

vsako leto erozija odplakne za Šmarno goro prsti. En centimeter prsti pa rabi nekaj stoletij, da se obnovi. Tudi hidrorožim pokrajine imamo zaradi novozgrajenih obširnih asfaltiranih in betoniranih površin porušen. Ne mislim samo na avtoceste, ampak tudi na obrtno poslovne cone, ki jih ima vsaka občina, pa tudi na veletrgovine z ogromnimi parkirišči. Prekinili smo stik meteorne vode s podtalnico. Na teh asfaltiranih površinah ni nihče poskrbel, da bi voda poniknila v podtalnico, ampak odtočni kanali vodo odvedejo do prvega kanaliziranega vodotoka. Vodo dobesedno kanaliziramo ven iz Slovenije. Še tisto bore malo rodne zemljo, ki jo imamo, smo v veliki meri uničili s pesticidi in kemičnimi gnojili. Pozitivno je edino, da imamo dve tretjini Slovenije pokrite z gozdom. Gozdarska stroka je edina naša stroka, ki je vsaj zame vredna vsega priznanja.

Kot enega izmed glavnih krivcev onesnaževanja okolja omenjate kmetijstvo, vendar kmetijska stroka to opravičuje z nujno po doseganju čim večjih količin pridelkov oziroma hrane.

Tukaj sta zamešana vzrok in posledica. Če gledamo zgodovinsko rast proizvodnje in porabe kemičnih gnojil v svetovnem merilu in rast svetovnega prebivalstva, bomo ugotovili, da je rast svetovnega prebivalstva približno petnajst let zamaknjena za rastjo porabe kemičnih gnojil. Torej je bilo najprej več ponujene hrane, potem pa je prebivalstvo začelo naraščati. Človeška vrsta reagira tako kot vsaka vrsta v naravi. Če je veliko hrane, se razmnožuje in ima več potomstva. Če je manj hrane, ima manj potomstva, ker je selektivni pritisk okolja večji. Ta dva grafa sta čez celo stoletje popolnoma vzporedna. Torej je industrijska proizvodnja hrane povzročila eksplozijo prebivalstva, ne pa obratno. Pred petnajstimi leti smo imeli 750 milijonov lačnih, danes jih je milijarda. Kdo hrani lakoto? Živimo v svetu, v katerem ima človek le dve možnosti: ali umre lačen ob prazni skledi ali pa bolan ob polni. Lačen, ker hrane nima, ali bolan, ker je hrana zastrupljena. To je sramotni dosežek civilizacije, s katero se tako radi hvalijo politiki.

V industrijskem kmetijstvu je pridelovanje hrane v prvi vrsti postalo posel s tendenco po čim večjem dobičku.

Hrana je politično orožje. Politične elite sveta oziroma centri moči, kot

jim jaz pravim, so obstajale skozi vso zgodovino. Ali so obstajale na imperialnem nivoju ali na nivoju multinacionalk, je stvar konfiguracije sveta. V tem smislu bom citiral Henryja Kissingerja in njegovo izjavo iz leta 1975: 'Kdor ima nadzor nad nafto, bo nadziral države. Kdor ima nadzor nad hrano, bo nadziral ljudi. Kdor ima nadzor nad financami, bo nadziral ves svet.' Takrat so imele nadzor nad nafto velike korporacije, sedem sester. Ko so kmetijstvo premaknile iz solarnega v naftno, so elite, ki so imele nadzor nad nafto, dobile nadzor še nad hrano. In danes nam te iste korporacije ponujajo še zdravje. Imajo nadzor nad vsemi osnovnimi biološkimi potrebami človeka.

Sprememba globalnega predpisa Codex Alimentarius, ki bi naj začel veljati z začetkom naslednjega leta, prinaša še poseg farmacevtske industrije v sistem prehrane. S gensko tehnologijo naj bi transgene rastline vsebovale

aktivne zdravilne snovi. Hkrati se prepove uporaba vseh naravnih zdravilnih učinkovin. V Sloveniji smo že doživeli prepoved proste prodaje najbolj učinkovitih zdravilnih zelišč (npr. glog ali šentjanževka), ker naj bi imela tvegane učinke na zdravje ljudi. Prodaja jih lahko samo lekarne. Glog je izjemna zdravilna rastlina. Če imate previsok pritisk, vam ga zniža. Če imate prenizkega, vam ga dvigne. To je popolna homeostatska regulacija. To farmaciji seveda ni všeč. Njim je všeč, če greste k zdravniku, dobite recept in kupite njihova zdravila. Zato so zlobirali prepoved prodaje zdravilnih zelišč. Brezbrižna javnost niti trznila ni.

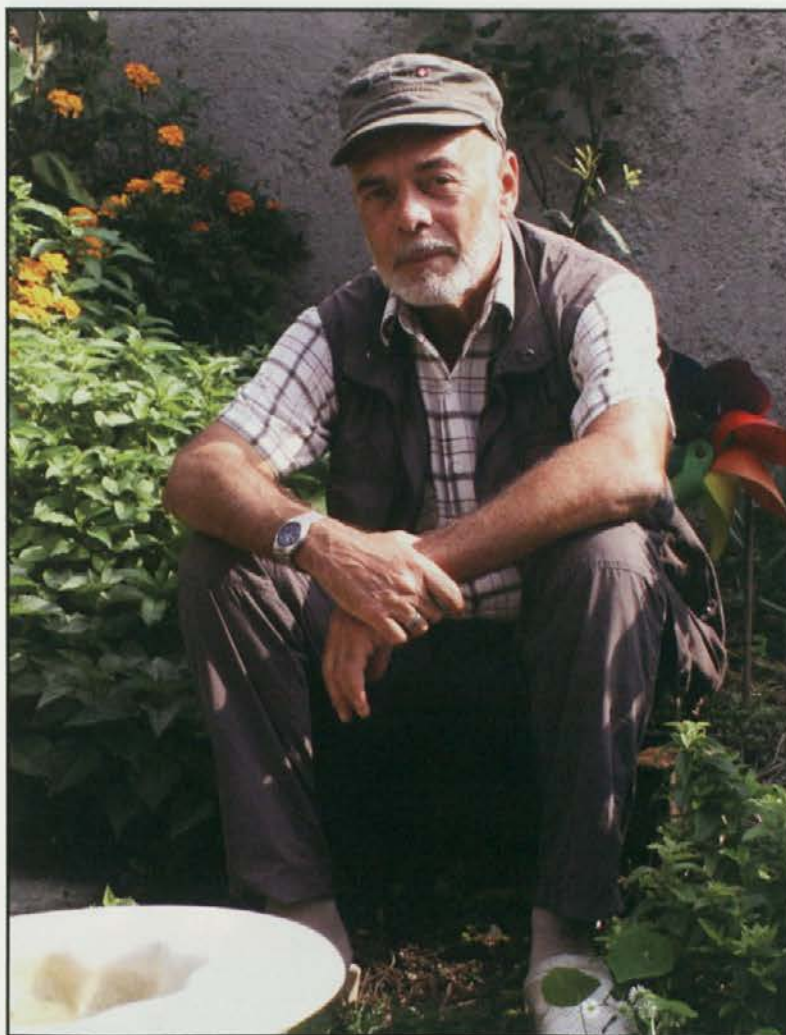
Kakšno nevarnost predstavljajo gensko spremenjeni organizmi oziroma GSO?

O GSO je svetovna znanost razdeljena. Imamo akademsko znanost, ki se poučuje na fakultetah. In imamo korporacijsko, ki je locirana v tajnih labo-

ratorijih korporacij. Ta povezava velekapitala z znanostjo je najbolj nevarna naveza tega sveta. S tem je znanost ušla iz družbenega nadzora. Ti znanstveniki, ekspertokrati, so prodali svoje duše za denar. Svetovna genetska znanost je resnica o genomu povedala na kongresu Human Genom Project [projekt človeškega genoma] v Lyonu leta 2001. Akademski znanstveniki, ki so edini kompetentni v svetu, so povedali, da tisto, kar odgovarja centralni genski dogmi, ki jo je definirala Crick leta 1958, ne drži. Poročali so, da tisto, kar še odgovarja genski dogmi, velja le za slab odstotek človeške DNK. Vse ostalo pa je intronska DNK, o kateri znanost ne ve kaj dosti. In prav na ovrženi genski dogmi je temeljila ambicija genske tehnologije. Korporacije so investirale milijarde dolarjev v posel, ki se je obetal. Po Lyonu so delnice biotehnoloških firm na Nasdaq strmoglavile. Genom je kaotičen sistem, katerega vedenje je nenapovedljivo in nepredvidljivo. V igri je naključje. Kako bo narava GSO 'reprogramirala', nihče ne more napovedati. Kdor koli trdi, da je vse 'pod kontrolo', je debil ali pa lažnivec. Dokler je to laboratorijski eksperiment, je v redu. Problem postane, ker so zadaj velike ambicije kapitala in centrov moči. Ambicija pa je nadzor nad semeni in prehrano. Če nafti, hrani in zdravju dodaš še semena, imaš v rokah prehransko varnost celega sveta. Na Spitzbergih gradijo gensko banko, ki je varna pred direktnim udarom atomske bombe. Kdo je investitor? Jasno, da so to korporacije, ki obvladujejo GSO, prehrano in zdravje. Velikih pet! Poglejmo Irak! Prva stvar, ki so jo ameriški vojaki naredili, je bila, da so v Abu Graibu ukradli največjo gensko banko za žitarice na svetu, kajti področje Evfrata in Tigrisa [Irak, Sirija, Turčija] predstavlja svetovno gensko zibelko žitaric. Saddam Hussein ni bil neumen. Njegovo biološko orožje ni bil strup za ljudi, ampak največji zaklad, ki ga človeštvo lahko ima, semena žitaric izvirnih starodavnih varietet. Semena starodavnih sort kulturnih rastlin so danes najhujše biološko orožje.

Kako se v to razlago po nadzoru nad nafto in hrano vklopijo biogoriva?

Američani želijo vedno biti prvi. Ko so zavohali, da bi bil z biogorivi dober posel, so hitro postavili blizu dvesto tovarn po celi Ameriki. Vir bi naj bila koroza, produkt pa bioetanol. Tako hitro so postavili tovarne, da niti celo-

Živimo v svetu, v katerem ima človek le dve možnosti: ali umre lačen ob prazni skledi ali pa bolan ob polni. To je sramotni dosežek civilizacije, s katero se tako radi hvalijo politiki.

vite kalkulacije niso opravili. Nato je MIT (Massachusetts Institut for Technology – Inštitut za tehnologijo v zvezni državi Massachusset) izdelal celovito kalkulacijo. Ugotovili so, poenostavljeno povedano, da za tri enote vložene nafte dobijo ven le dve enoti. Torej, polom. Poleg tega, če bi npr. Evropa želela samo 10 % bencina, ki ga danes porabimo za transport, nadomestiti z biogorivom, bi potrebovala še za eno Evropo njiv, kar je nemogoče. Potem so Američani te tovarne demontirali in jih prepeljali v jugovzhodno Azijo, predvsem na Tajsko. Tam se jim kalkulacija izide. Toda, če se spomnite, je na Tajskem vojska morala čuvati skladišča hrane in trgovine, ker so jih ljudje ropali. Padli sta dve vladi in izbruhnili so ulični protesti in nemiri. Razlog je bila lakota. Kmetje so namreč pod političnimi pritiski in lažnimi obljubami dali velike površine njiv za pridelavo rastlin za bioetanol. Država, ki je bila izvoznica hrane, je postala država lačnih. Tega naši mediji niso objavili.

Potrošniki velikokrat ne vemo, kakšna je kakovost hrane na trgovskih policah. Imamo zadosti učinkovit monitoring za hrano?

V Sloveniji jemljemo okoli 35 tisoč vzorcev prehranskih artiklov letno. Toda velika večina teh vzorcev (preko 90 %) se nadzira glede prisotnosti bakterij. Preostanek vzorcev pa predstavlja nadzor nad kemično kontaminacijo, recimo nad pesticidi. Toda v kmetijstvu je v uporabi 250 aktivnih snovi, pri monitoringu pa se jih išče 40 do 50. Tak monitoring je zelo pomanjkljiv. Podobno je s pitno vodo. Tujci, ki so spremljali stanje v Sloveniji, so rekli, da imamo bolj poskus screeninga kot pa pravi monitoring. Težave imamo tudi z laboratoriji in njihovimi akreditacijami.

Če pogledamo meso, je bila afera norih krav dovolj močna, da se sedaj poreklo mesa spremlja. Vse ostalo še ni sledljivo. V tem globalnem cirkusu hrana kroži po planetu, tako da ne vemo, od kje je kaj prišlo. Lanskega septembra se je v EU izvedlo vzorčenje sadja in zelenjave in kar 48 % vzorcev je vsebovalo ostanke pesticidov. Če pa poslušamo naše zdravnike, ti nenehno ponavljajo: 'Jejte sadje, jejte zelenjavo.' Obenem pa ista stroka ne čuti nobene volje po nadzoru kvalitete hrane. V Sloveniji imamo absurdno situacijo, da se nadzora hrane vsi otepajo. Sedaj nam grozi, da bo nadzor hrane prešel v pristojnost Ministrstva za kmetijstvo. S tem bi dobili bal-

kanski sistem: 'Kadija sudi, kadija tuži.' Ne more zastrupeljevalec nadzirati samega sebe. To je absurd. Če do tega pride, bomo vložili presojo na pristojno sodišče. Mislim, da je bistvenega pomena v Sloveniji to, da sedaj 'razfrčkane službice' na Ministrstvu za zdravstvo, na Ministrstvu za okolje, na Ministrstvu za kmetijstvo, na Inštitutih za varovanje zdravja [IVZ] združimo v eno agencijo za kemično in biološko varnost, kot jih imajo v Avstriji, Nemčiji, Švici in Skandinaviji.

Pomembno je, da imamo nadvladno agencijo, ki je odgovorna parlamentu, ne pa da je pod vplivom trenutne vlade. Kajti voda in hrana sta bistveni sestavini nacionalne varnosti države. Tukaj ni časa za igrice. Pri vodi smo že večkrat ugotovili, da se je leta skrivalo podatke o kontaminiranosti pitne vode. V Prekmurju so v enajstih občinah, kjer je bila voda zastrupljena, ljudem lagali, da ni. Enako je bilo v Ljubljani glede črpališča Hrastje. Takrat

smo vložili v Murski Soboti kazensko ovadbo proti trem ministrom: Kebru na zdravstvu, Kopaču na okolju in Butu na kmetijstvu. To je bilo sporočilo: 'Fantje, zresnite se! Dovolj je igrice z vodo, hrano in človeškim zdravjem!' V Prekmurju je velika umrljivost za rakom na prebavilih. Potem pa izjavi 'odgovorna oseba' iz IVZ-ja, da to zato, ker jedo preveč šunke in nezdrave hrane. To je aroganca in ignoranca oblasti, ki je plačana, da rešuje probleme ljudi, ne pa da ponižuje njihovo dostojanstvo.

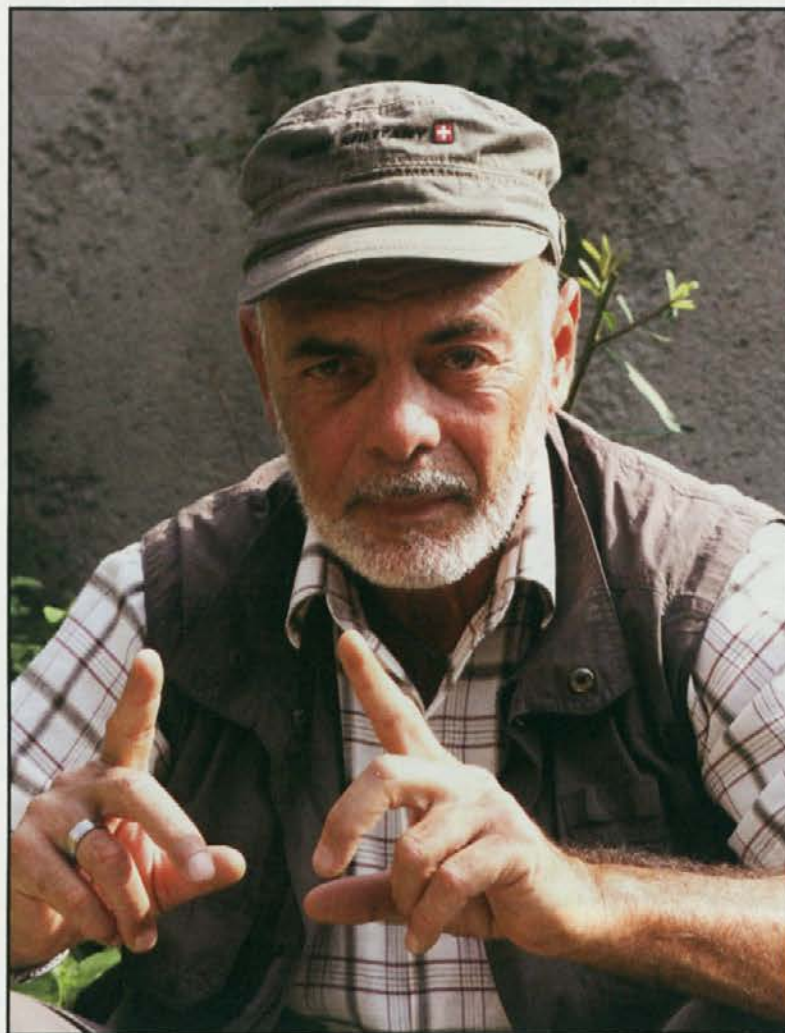
Kako povečati prodajo ekološko pridelane hrane?

Večina slovenske populacije živi v težkih razmerah. Tranzicija in turbo kapitalizem sta naplavila na površje vse najslabše. Najslabše smo pobrali iz sveta, namesto da bi izbrali najboljše rešitve. Pa smo imeli izjemno priljubljenost. V eksistenčni stiski ljudje poskušajo biti racionalni in kupujejo ti-

sto, kar je najbolj poceni. Toda v Sloveniji je veliko plodne zemlje neobdelane in v zaraščanju, kljub temu da smo na repu Evrope po rodovitni zemlji. Vsaka družina bi morala imeti možnost pridobiti kos zemlje in imeti lastno pridelavo, ne le kmetje. Gre za eksistenco, za prehransko varnost državljanov. Programi pomoči ljudem bi morali temeljiti na tem, da lahko pride družina do kosčka zemlje oziroma vrtička, kjer lahko pridelava zase vsaj nekaj hrane. Danes je hrana vse večji strošek in še večji bo kaj kmalu.

V slovenskih mestih izstopa predvsem Ljubljana, pa obstaja trend, da se te vrtičkarske površine zmanjšujejo?

Strinjam se, da so bile nekatere vrtičkarske kolonije sračja gnezda. Ampak v istem trenutku, kot je potekal izgon vrtičkarjev, bi morala biti na voljo nadomestna zemljišča in predpisani standardi. Potoval sem po Evropi in videl, kako je to urejeno v Švici, Avstriji ali na Nizozemskem. Odlično! To so vzorno urejeni kompleksi zemljišč. Prava paša za oči, kako so ljudje inovativni. Predvsem je pomembno, da vrtičkarstvo prinaša sonaravno, ne pa industrijsko pridelano hrano in s tem prinaša zdravje med ljudi. Slovenija nima nobene možnosti za konkurenčnost v industrijskem kmetijstvu. Pošiljati slovenskega kmeta na trg je enako kot ga pošiljati k vragu. Zgodovinski temelj slovenskega kmetijstva je mala posest, ki je tudi reliefno pogojena. Mi nimamo obširnih ravnin kot Francija ali Nemčija. Če bi cela Slovenija šla v subvencionirano biotsko pridelavo, bi imeli neskončen trg in velik izvozni potencial. Ampak mi smo res pravi Butalci. Zapravljamo dragoceno zemljo, ki je imamo malo. Namesto da bi jo imeli za prehrano ljudi, na 70 % zemljišč gojimo koruzo za krave in prašiče. Posledica tega je, da imamo samo tretjinsko prehransko varnost, kar je katastrofa. Biotska pridelava pomeni tudi aktiviranje deset tisoče novih delovnih mest, lahko bi imeli mrežo lokalnih tržnic. Mi pa smo šli v gradnjo megatrgovinskih škatel, ki bodo čez dve leti lahko prazne, ker globalni prehranski sistem razpada. Po podatkih je transport hrane med kontinenti upadel v pol leta za tretjino, 64 držav je že zaprlo mejo za izvoz hrane. To niso lačne države. To so države, čigar vlade so zaskrbljene, da bodo jutri morda postali lačni. Temelj prehranske varnosti postaja lokalni trg. Kar smo 'zasrali' globalno, moramo reševati lokalno.

Če bi cela Slovenija šla v subvencionirano biotsko pridelavo, bi imeli neskončen trg in velik izvozni potencial. Ampak mi smo res pravi Butalci. Zapravljamo dragoceno zemljo, ki je imamo malo.

Prej ste dejali, da je polovica podtalnice, ki je naš glavni vir pitne vode, prekomerno zastrupljena s pesticidi. Je potemtakem boljše piti vodo iz pipe ali plastenke? Po nekaterih podatkih se namreč za liter vode iz plastenke porabi četrta litra nafte.

Kot civilizacija prehajamo v obdobje posledic. Moramo se zavedati, da vsako pristajanje na ustekleničeno vodo pomeni, da se odrečemo vodi, ki je javna in skupna dobrina vseh ljudi. Zato je smiselno, da se borimo za čisto vodo iz pipe. Torej, da se borimo za neonesnažene vodne vire. Pri nas le-te z 98 % predstavlja podtalnica. Vsakršno pristajanje na ustekleničeno vodo pomeni, da se bomo odrekli ustavno zagotovljeni pravici do zastonj pitne vode. Ustekleničena voda je privatna lastnina kapitala, ki je plačal državi koncesijo za vodni vir. Bolj kot bomo šli na ustekleničeno vodo, bolj bomo izstopali iz javnega in podpirali privatni interes. Kar je samomorilsko. Večja kot je potrošnja ustekleničene vode, več vrtin bo kapital dobil. In ko bomo enkrat prišli do tega, da bo polovica vse vode ustekleničene, bo zadeva hitro šla navzdol, saj državi ni v interesu, da se ohranjajo vodni viri za javno oskrbo, kajti ona dobi stokrat manj DDV-ja iz pipe kot pa iz plastenke. Kapital nima nobenega interesa, da se ohranjajo vodni viri, kajti bolj kot bodo uničeni, več ustekleničene vode bo prodal. Torej, mi smo tisti, ki se moramo hudičevu zavedati, da je borba za čisto vodo iz pipe borba za našo vodno varnost. V nasprotnem primeru bomo ljudje izgubili vodno suverenost in vodno varnost.

Kateri so glavni industrijski onesnaževalci v Sloveniji?

Težka stara industrija je v glavnem propadla v tranziciji. Vendar pa nam je pustila spominke. To so stari grehi, ki ostajajo zakopani v naravi. Dravsko polje je tukaj vodilno. Sam sem s pomočjo domačinov našel sedem gramoznic, kamor so nametali strupe, nato pa jih zasuli in posadili s topoli. Najhujša je Kozoderčeva jama, tam je preko 40.000 ton kontaminirane zemljine. Država kot podpisnica Stockholmske konvencije je dolžna sanirati stare grehe, vendar se ne zgane! Kar se tiče industrije, imamo v Sloveniji uradno evidentiranih okrog sedemsto grešnikov. Glavne onesnaževalke so kemična industrija, industrija barv, papirna industrija, pa tudi razne galvane, ki spuščajo težke kovi-

ne, so lahko zelo sporne. Mislim, da bi industrija morala biti še najmanjši problem, če bi država striktno uvajala evropske standarde.

Se ljudje na vas veliko obračajo zaradi okoljskih težav?

Mnogo je klicev na pomoč in ljudje so v velikih stiskah. Nimajo nobene opore, ne v lokalni oblasti ne pri inšpekcijah. Pri nas praktično ne obstoji okoljska pravičnost, ker brezobzirni kapital ruši vse pravne standarde s korupcijo in z lobiranjem. Dva odvetnika sta ponudila brezplačno pomoč, in to nam je v veliko podporo. Zelo sem vesel, da prihaja do sodelovanja z mariborsko pravno fakulteto. Študentje naj bi v študijskih skupinah reševali posamezne primere kršenja okoljske pravičnosti.

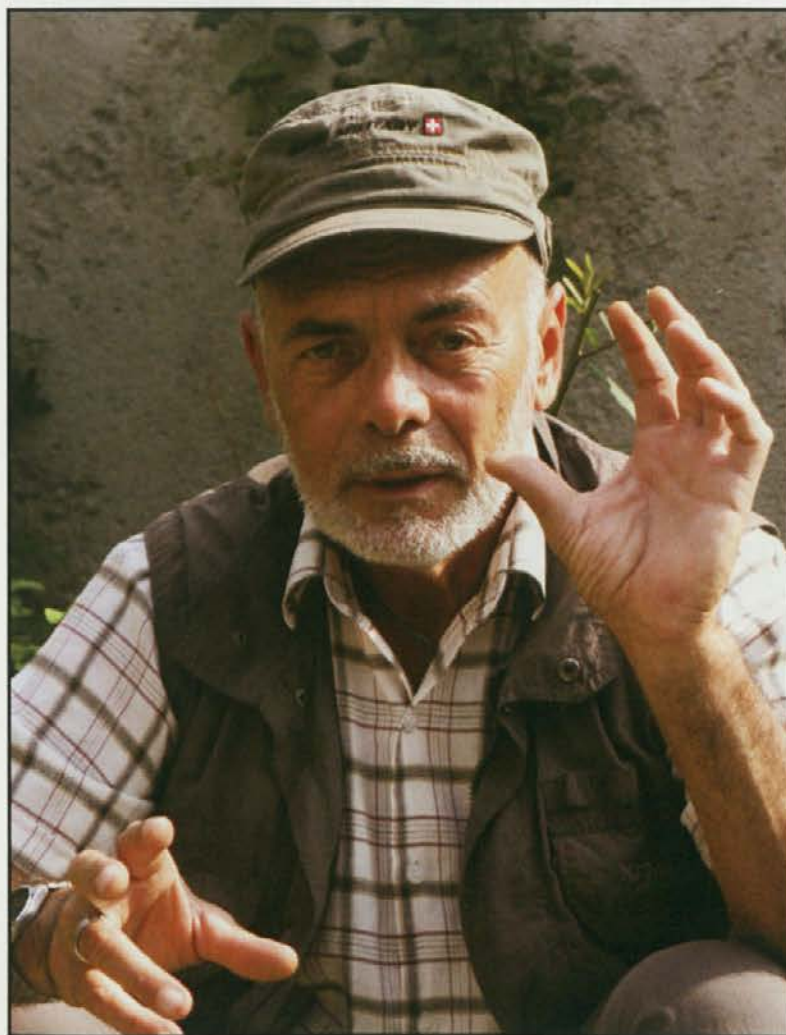
Kakšna pa je ekološka ozaveščenost Slovencev?

Prevladuje prepričanje, da je ekologi-

ja zapiranje pip, ugašanje luči in ločeno zbiranje odpadkov. Toda, kaj nam pomaga ločeno zbiranje odpadkov, če nič ne naredimo, da bi na inputu zmanjšali količino porabljenih naravnih virov in nepotrebne embalaže. Kaj nam pomaga varčevanje z vodo na pipi, če se barbarsko uničuje hidrosistem in razpada hidrografska mreža pokrajine? Kaj nam pomaga ugašanje luči, če država zaradi večjega davčnega priliva in novih investicij podpira noro trošenje dragoce ne energije?

Ekologija je vse kaj drugega, mora postati način življenja, gre za preživetje človeške vrste. Osvojiti bi morali biozofski pogled na svet. Biozofija pomeni, da človeštvo posnema tisto, kar je narava v milijardah let evolucije ustvarila kot popolni sistem. Mi se moramo od narave učiti, ne pa da nasilno ropamo planet za svoj sebični interes. Bom dal primer. Če gledamo naravo, je primarna sukcesija, ko rastline po-

selijo prazen prostor. To so pionirske rastline. Če pride do npr. goloseka v gozdu ali polomasti, te pionirske vrste hitro kolonizirajo izpraznjeni prostor. So izjemno akumulativne, ker preusmerijo nase vso možno energijo in materijo iz okolja. Te vrste imajo kratko življenjsko dobo. Potem sledi sekundarna sukcesija, ki ima dve poti: ali propade ali pa se razvije v zrelo klimaksno združbo. Mislim, da se človeštvo nahaja točno na tej točki, na točki bifurkacije, na točki usodne odločitve. Iz primarne sukcesije smo izšli kot primarni kolonisti. In dejansko smo prišli iz Afrike ter kolonializirali prazen prostor Evrazije. Z neolitsko revolucijo smo prešli v sekundarno sukcesijo, ki v sedanji civilizaciji dosega svoj vrh. V svojo tehnosfero preusmerjamo na račun biosfere vso dosegljivo energijo in materialne vire. Nadaljevanje preusmerjanja planetarnih virov zgolj v našo korist nas bo pokopalo, kajti nahajamo se na točki 'bifurkacije'. Filozofija neomejene rasti v naravi ne obstaja. Ima jo samo ena vrsta celic, rakave celice. Te pa pokončajo tako gostitelja kot same sebe. Obstajajo izračuni, da če bi velike države, kot so Kitajska, Indija in Brazilija, nadaljevale s tako rastjo BDP-ja, kot jo imajo danes, bi čez petindvajset let potrebovali še en planet naravnih virov. Obsedenost politike z BDP-jem, s filozofijo neomejene rasti, je filozofija rakavih celic. In tisto, kar človeštvo mora narediti, če hoče preiti v klimaksno fazo, je, gledano ekološko, da mora na inputu zmanjšati porabo virov. To ne pomeni nobenega znižanja kvalitete bivanja, kvečjemu zvišanje. Kaj je danes temelj rasti BDP-ja? Množična proizvodnja in množična potrošnja. Predvsem množična potrošnja krame za enodnevno ali kratkotrajno rabo. Vedno slabša je kvaliteta blaga, ki ga kupujemo. Npr. v naši družini smo eno samo sekiro imeli praded, ded, oče in jaz, ker je bila iz vrhunskega jekla. Meni so jo, žal, ukradli, tako da sem kupil novo, vendar je hitro počila na navadni grčji. Kupil sem še eno, pa mi tudi ta ni dolgo služila. Biozofski ekonomski model mora preiti v model nične rasti. Nična rast pomeni, da porabimo le toliko naravnih virov, kolikor jih lahko narava obnovi, oz. da recikliramo čim več odpadkov na outputu. To pomeni, da proizvajamo kvalitetno blago, ki ga lahko vzdržujemo in servisiramo, in da recikliramo vse, kar je možno. Je torej bolje kupiti eno sekiro za dobo dvajset let ali pa odvreči dvajset sekir v dvajsetih letih?

Filozofija neomejene rasti v naravi ne obstaja. Ima jo samo ena vrsta celic, rakave celice. Te pa pokončajo tako gostitelja kot same sebe.

Kateri so tisti glavni strupi, ki so prisotni v naših življenjih, in kakšen vpliv imajo na naše zdravje?

Obstajajo štiri glavne skupine. Prva skupina so nevrotoksini oziroma živčni strupi. Predvsem skupina pesticidov, ki jim pravimo organofosforni. To so insekticidi, ki so jih razvijali kot bojne strupe za ubijanje ljudi. Razvijali so jih nacisti in so z njimi ubijali Jude po taboriščih. Kasneje so to uporabili za ubijanje žuželk. Ta skupina je predvsem prisotna v južnem sadju, bananah, agrumih in je zato potrebno paziti pri lupinah, ki so kontaminirane. Nevrotoksini so prisotni v prehranski verigi. Potrebno se je zavedati, da kronična izpostavljenost že malim dozam skozi daljše obdobje povzroča nepovratne poškodbe višjih centrov v možganih. Otroci so mnogo bolj ogroženi, ker še nimajo razvite pregrade med možgani in krvjo. Ljudje imajo težave s kratkoročnim spominom, pomanjkanjem koncentracije, nespečnostjo, težkimi udi ali glavo in motnjami fine motorike. Druga skupina so hormonski motilci, ki povzročajo estrogene učine. Pri ženskah raka na rodilih. Pri moških pa upad moškosti v smislu produkcije spermijev, testosterona in sekundarnih spolnih znakov oziroma ekspresije moškega libida. Feminizacija moških je danes svetovni fenomen in prerašča v svojevrstno kemično kastracijo. Tretja skupina so metabolični strupi, ki delujejo predvsem na energetski nivo celice. Te posledice izvirajo predvsem iz herbicidov in težkih kovin. Povzročajo številna degenerativna obolenja. Četrta skupina so snovi, ki so kancerogene. Pri raku ne moremo govoriti, da ga je več samo zato, ker je več starih ljudi. V Sloveniji smo dolgo vrsto let v povprečju na leto odkrili od 3500 do 3800 novih rakavih bolnikov. Zdaj pa je to število poskočilo na preko deset tisoč na leto. Ne gre samo za staranje prebivalstva, ampak je v igri predvsem kemični pritisk. Jasno pa je, da večino strupov dobimo skozi hrano in vodo.

Zdravstvena stroka z ministrstvom na čelu se bolj osredotoča na alkohol in tobak kot na te strupe.

To so cenene in zljajane teme, ki širijo iluzijo o skrbi države za zdravje ljudi. O tobaku in alkoholu se odloča vsak posameznik. O strupih v hrani pa se ne moremo odločati, ker niti ne vemo, koliko jih je v hrani in kateri so. To je perverzno. Zakaj posegajo v osebne svoboščine ljudi, kajti tobak in alkohol sta osebni odločitvi?

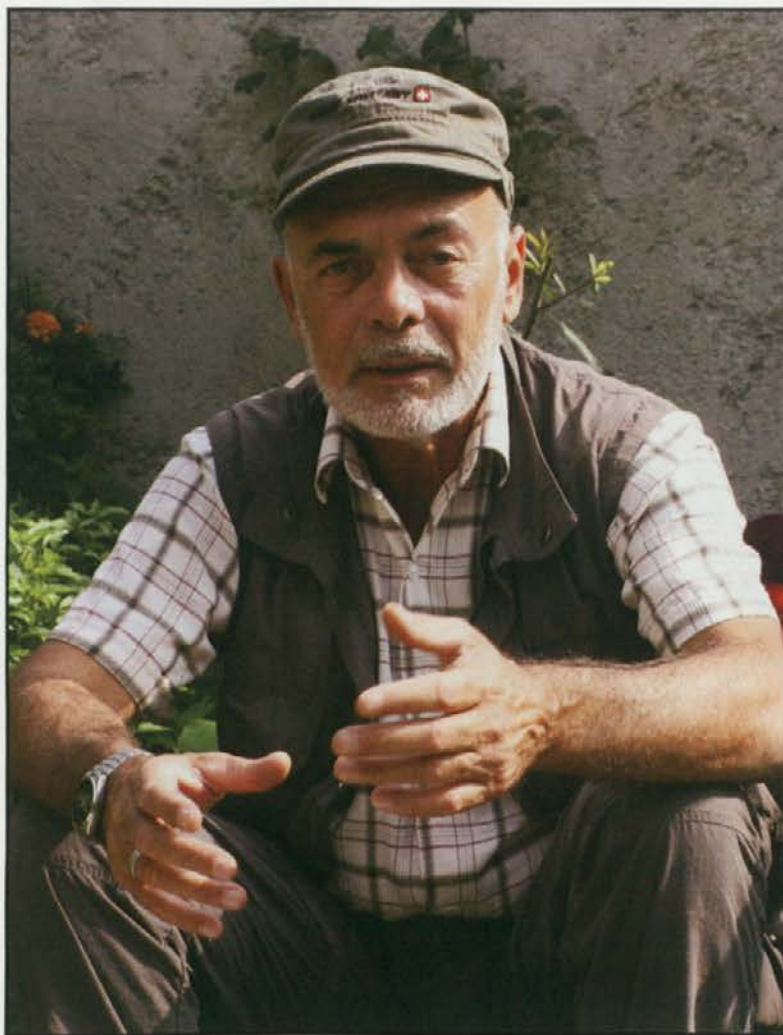
Po drugi strani pa jih poglaviti problem, kemizacija okolja, ne briga. Velikokrat poudarjam, da so ogroženi predvsem otroci. Če ima mati 64 kg, otrok pa 8 kg in če ona absorbira dva kg hrane oz. vode, otrok pa en, potem je ob isti hrani in vodi ta otrok štirikrat bolj obremenjen na enoto telesne teže kot njegova mama. In tega ne upošteva nobena varnostna presoja.

Otroci so najbolj ogrožena populacija in zame je zločin, da se nihče ne ukvarja s tem, zakaj nedolžni otroci umirajo za levkemijo pri štirih ali petih letih. Pa ne kadijo in ne pijejo. Kje so zdaj veliki zdravniki in skrbna zdravstvena politika, da bi jih obvarovali.

Kaj lahko naredi posameznik za večje varovanje okolja?

Velikokrat slišim od ljudi: 'Kaj pa jaz sam lahko naredim?' Čisto enostavno. Ko nas bo v Sloveniji pol milijona osveščenih, bomo kreirali javno mne-

nje. Trgovci bodo prodajali tisto, kar bomo mi kupovali, ker se bodo prilagodili željam kupcev. Politika bo delala tisto, kar bomo mi hoteli, ker jih mi volimo. Jaz pravim, da ni problem v politiki, ni problem v kapitalu, ni problem v centrih moči, ampak je problem v ljudeh. Politiki bodo naredili vse, le da dobijo še en mandat. Ekonomisti bodo delali tisto, pri čemer bodo imeli največji profit. Politiki imajo štiri leta dolg mandat in ne gledajo naprej. Ekonomija dela od bilance do bilance. Briga njih prihodnost. Če ne bo šlo tukaj, se bo kapital preselil na Kitajsko. Mi bomo pa ostali tukaj in z nami vsi problemi. Če se bodo ljudje odločili, bo svet drugačen. Svet definirajo ljudje. Ta odločitev je revolucionarna v smislu trdnih in jasnih definiranih zahtevkov. Ni vsaka revolucija krvava. Revolucija je predvsem v glavah ljudi. Sam sem bil v ožjem vodstvu študentskega upora v začetku 70. let v Ljubljani.

Danes pretresajo svet bistveno hujši problemi, kot so bili takrat, ko smo se mi uprli, pa ni nikjer nikogar. Kaj se je zgodilo s to mladino, kje je njen revolt?

ni. Takrat smo se študentje uprli. To ni bil samo jugoslovanski fenomen, bil je evropski in svetovni fenomen. In politika je prisluhnila, ker je bila v to prisiljena zaradi študentskega upora. Danes pretresajo svet bistveno hujši problemi, kot so bili takrat, ko smo se mi uprli, pa ni nikjer nikogar. Kaj se je zgodilo s to mladino, kje je njen revolt?

Spi v potrošniški ležernosti.

Najbolj nevarna stvar, ki lahko zadane sodobnega človeka, je brezbriznost in lažno upanje. Brezbriznost v smislu 'jebi ga, saj to ni moj problem'. Lažno upanje pa je nadaljevanje te brezbriznosti ali pa utemeljevanje same brezbriznosti. 'Pa saj bodo to naredili strokovnjaki, saj politiki to morajo narediti, to bodo uredili zdravniki, inženirji, tehnologi.' To je 'jebi veter' sistem. Nihče ne bo naredil nič, če ne bodo ljudje rekli, zdaj imamo pa dovolj, spremenimo svet na bolje. Za nas gre! Lažno upanje je zelo nevarno, kajti le ko umre upanje, živi delovanje. Prej ne. Dokler človek upa, ne bo nič naredil. Jaz to vidim na predavanjih, ki jih imam. Pa naj predavam gospodinjam, učiteljem, upokojencem, kmetom ali pa študentom. Na predavanju so pretreseni, ker prej tega niso vedeli, ker jim tega nihče poprej ni povedal. Ko pa stopijo ven iz predavalnice, si naprej mislijo: 'Pa saj je vse v redu, saj vse štima. Svet je še vedno takšen, kot je bil.' In potem živijo naprej po starem, nič ne storijo, nič! V začetku sem omenil teorijo kaosa. Stvari se kopičijo in kopičijo in nič se ne zgodi. Potem pa kar naenkrat naredi 'resk' in vsi so presenečeni, pretreseni. Kako je to mogoče? 'Jo, naravna katastrofa.' Toda vedno pred vsemi elementarnimi katastrofami, kot so suše, poplave, plazovi, izbruhi epidemij, grozeča lakota, pomanjkanje vode ali karkoli že, nam narava pošilja nedvoumna znamenja, sporočila. Vendar, ker smo brezbrizni, ker imamo lažno upanje, ne odreagiramo pravočasno. Ko je še čas. Očitno je človek veliki amater, ki ga lahko 'zbrihta' le katastrofa. Upam, da nova katastrofa ne bo pobrala stotin milijonov ljudi, toda tudi to se lahko zgodi, ker se človeštvo sprehaja na robu kaosa, na samem fraktalnem robu nepredvidljivega in nenapovedljivega. Ko zdrsnemo tja čez, nam ne bo pomagala nobena tehnologija, ne znanost, ne politika. Takrat bo šlo zares, za golo preživetje.

"Bodimo realni, zahtevajmo nemogoče"?

Ekonomska kriza je pokazala zobe. Ljudje kot po tekočem traku izgubljajo službe in grozi resna socialna kriza. Politika je za vsako ceno prisiljena oživiti gospodarstvo. Ekološki standardi so sedaj še bolj nezavezujoči, kot so bili – že prej pa so bili bolj ali manj v senci gospodarskih interesov.

GREGOR KUJAR

Kljub temu pa je govorjenje o ekološkem problemu v politiki postalo norma. Pogosto je govora o zeleni ekonomiji, zeleni rasti, ekološkem preboju, zelenem kapitalizmu ... Sprejemajo se različne, sicer nenačelne in luknjaste ekološke resolucije in nekateri izmed ukrepov zoper ekonomsko krizo imajo močno ekološko noto. Države subvencionirajo zamenjavo starih avtomobilov z novimi, ki manj onesnažujejo okolje (podoben zakon je nedavno sprejel tudi slovenski parlament, kjer pa ne gre za subvencioniranje nakupa avtomobila, ampak za progresivno obdavčitev glede na izpust), z namenom oživitve avtomobilske industrije, od katere je odvisno mnogo služb. Tako hkrati rešujemo ekonomski in ekološki problem in zdi se, da ni nepremostljivih nasprotij med ekonomijo in ekologijo. Toda pogledimo samo naravo ukrepa – država je primorana spodbujati potrošnjo in proizvodnjo, da s tem ohrani delovna mesta. Ker vsaka proizvodnja pomeni nujno tudi onesnaževanje, država posredno le-to spodbuja, kljub temu da je količina onesnaževanja tako manjša, kot bi lahko bila, če bi država spodbujala kakršnokoli proizvodnjo. S tem seveda nočem reči, da je problem v spodbujanju ekološko čistejših tehnologij – nasprotno, spodbujanje ekološko čistejših tehnologij je nujen ukrep v reševanju ekološkega problema. Vprašanje, ki se postavlja, je globlje in se ga v mainstream politiki ne zastavlja. Je ekološki problem sploh rešljiv ob ekonomiji, katere cilj je stalna gospodarska rast, saj se zdi, da je le-ta v svoji naravi protislovna in nezdržljiva z ekološkim ciljem zmanjševanja negativnih vplivov na okolje.

Odgovor 'da' ponujajo različne teorije, ki rešitev vidijo v strukturnih spremembah sedanjega gospodarskega sistema, kar pomeni zgolj energetske racionalizacije, zmanjševanje ekološko najbolj problematičnih

nih sektorjev, vlaganje v tehnološki razvoj ..., temelji sistema pa razen manjših estetskih popravkov ostajajo enaki. Uporablja se besedna zveza 'trajnostni razvoj', ki prav tako implicira stalno gospodarsko rast.

Pogosto se govori o nujnosti povečanja deleža storitvenih dejavnosti v deležu proizvedenega BDP-ja. Govora je bilo tudi o konceptualnem gospodarstvu, ki naj bi zamenjalo industrijsko proizvodnjo¹. Ne da bi se spuščali v podrobno analizo uresničljivosti takih konceptov, omenimo le pomenljivo opazko – zakaj tolikšno poudarjanje potrebe po tehničnih poklicih, če hočemo zmanjševati masovno industrijsko materialno proizvodnjo?

Kaže torej, da bo industrija (od katere je odvisen tudi velik del storitvenih dejavnosti) še veliko časa temeljna gospodarska dejavnost, ki pa lahko ekonomsko preživi le ob zadostni količini proizvodnje – to pomeni, da mora proizvesti zadostno količino proizvodov, ki prej ali slej postanejo odpadki, s tehnologijo, ki bolj ali manj onesnažuje okolje in porabi več ali manj energije. Problem ponazarja težnja industrije, da proizva-

ja izdelke za enkratno uporabo ali izdelke s čim krajšim rokom uporabe, ki so po nekaj letih bodisi zastareli bodisi se enostavno pokvarijo. Če iz vzamemo specializirane produkte z astronomskimi cenami, je za večino industrijske proizvodnje dolgoročno ekonomsko pogubno, če izdeluje izdelke z dolgo uporabno vrednostjo. Kvaliteta in obstojnost izdelka se praviloma zmanjšata, ko se ga začne masovno izdelovati. Naslednje vprašanje: ima tudi visoko-tehnološka industrija, industrija, ki naj bi ustvarila pogosto poudarjeno visoko dodano vrednost in v kateri mnogi vidijo rešitev ekološko-ekonomskega problema, resne omejitve, vsaj pri združevanju ekološkega in ekonomskega uspeha, ki bi ga bil deležen večji del svetovnega prebivalstva? Oziroma ali obstaja zgornja meja 'Silicijevih dolin' v svetu, ki bi še bila ekonomska in ekološko vzdržna?

Nasprotno pa družbeno-ekonomski modeli, ki predpostavljajo zmanjšano gospodarsko rast ali njeno stagnacijo, predvidevajo gospodarstvo, ki ne bi bilo pod radikalno diktaturo dobička in rastjo BDP-ja, kar v teoriji pomeni lažjo združitev okoljskih, ekonomskih in socialnih ciljev. Idealistično povedano: gospodarski sistem, ki bi potrebe ljudi zadovoljeval in ne bi ustvarjal potreb z namenom izpolnjevanja lastnih ciljev, bi lahko imel boljše možnosti za hkratno rešitev ekonomskega, ekološkega in socialnega vprašanja.

Gre seveda za abstraktno špekulacijo, pri kateri ostaja veliko nedorečenega. Toda poanta je, da se politični

in ekonomski diskurz (z redkimi izjemami) giblje zgolj med absolutnim zasledovanjem gospodarskih ciljev in med kompromisnim zasledovanjem gospodarskih ciljev, ki ustrezajo fleksibilnim ekološkim standardom. Oboje pa temelji na predpostavki, ki je morebiti napačna – globalno gospodarstvo je zmožno na dolgi rok ustvarjati nenehno rast, ne da bi s tem prekomerno obremenili okolje. Oboje tudi temelji na sklepanju, da je vse, kar je drugačno od prostega tržnega gospodarstva, korak nazaj k mračnim časom krvavega komunizma.

O marginalizaciji razprave, ki bi problematizirala same predpostavke smernic gospodarskega razvoja, pričala članek Erica Dupina Nasprotovanje gospodarski rasti², ki poroča o francoskem poslancu Yvesu Cochetu, ki je edini v Narodni skupščini zagovarjal omejevanje gospodarske rasti, katero je označil kot »proti-ekonomsko, proti-družbeno in proti-ekološko«. Njegovo mnenje predstavlja eno 577-ino v francoski skupščini, kar pa je še vedno 100 procentov več kot v večini drugih držav. Še več pa pove dejstvo, da se je od njegovih »radikalnih« stališč oddaljila njegova matična stranka Zelenih.

Zgornja spekulativna razmišljanja seveda ne ponujajo čarobnega recepta in ne dajejo dokončnih odgovorov. Opozarjajo pa na določene vprašljive predpostavke, na pomenljiv neobstoj javne razprave in na demoniziranje določenih stališč, ki se jih ne obravnava argumentirano, ampak se jih ignorira z etiketami utopije, eko-terorizma, nedemokracije ... Opozarjajo na možnost, da so si lahko ekološke in socialne politike bolj blizu, kot so to bile doslej. Predvsem pa opozarjajo na vprašljivo uresničljivost določenih ekonomskih modelov, kot sta zelena rast ali zeleni kapitalizem, ki so priročno sredstvo za utišanje dvomljivcev in krinka, ki ohranja stanje stvari več ali manj tako, kot je.

¹ Gl. npr. Turk Ž. Kriza je strukturna, utopične regresije niso rešitev. V Sobotni prilogi časopisa Delo dne 04.04.2009.

² V Le Monde Diplomatique, slovenska izdaja, avgust 2009.

Za pandemije niso krivi le virusi

Tarča in žrtev »novih epidemij«, za katerimi bržkone stoji interes farmacevtske industrije, sta tako človeštvo kot zdrav razum. Med letoma 2003 in 2009 naj bi se bilo s ptičjo gripo okužilo manj kot 500 ljudi in zaradi nje umrlo manj kot 300 ljudi. Medtem je navadna gripa vsako leto zahtevala med 250.000 in 500.000 življenj.

DARIO SVETEJ

Kanadska zdravnica Guylaine Lanctot se je v nekem trenutku svoje kariere vprašala: »Zakaj cene zdravil rastejo, pacienti pa postajajo vse bolj bolni?« Odgovor na to vprašanje je objavila v svoji knjigi Zdravniška mafija, ki je takoj postala svetovna uspešnica. Na kratko se glasi nekako takole: ker v sistemih javnega zdravstva, pa naj bodo ti usmerjeni kapitalistično ali socialistično, vlada interes farmacevtske industrije, ne pa skrb za človekovo zdravje.

Podobno meni tudi grški novinar in pisec Peter Arguriou, ki v svojih delih razkriva »obstoje doslednega mehanizma na področju medicine«. Ta po njegovo ne le da napačno predvideva, temveč si pandemije tudi izmišlja ter njihovo uresničenje projicira v bližnjo prihodnost. »Epidemija« prašičje gripe je po Arguriouu najnovejši produkt tega mehanizma pandemije. Hranila naj bi se z milijardami dolarjev najrazličnejših denarnih podpor in bila le del še večjega mehanizma – neutrudne »mašinerije« vlada-jočih, ki ustvarja strah in z njim spretno manipulira.

Napačne napovedi, škodljiva cepiva

V preteklih treh desetletjih je bilo veliko napovedi, ki so se večinoma izkazale za napačne ali so bile zgolj lažni alarm. Leta 1976 je ameriška vlada sprožila preplah zaradi prašičje gripe. Med novinci v vojaškem oporišču Fort Dix je bilo ugotovljenih 13 primerov prašičje gripe, eden se je končal s smrtjo. Tedanji ameriški predsednik Gerald Ford je menil, da so ti primeri grožnja nacionalnemu zdravju. Washington je javnosti sporočil, da se morajo zaradi preprečitve pandemije cepiti vsi moški, ženske in otroci. Program množičnega cepljenja je bil tako nekompetentno izveden, da je moral biti prekinjen po enajstih mesecih, vendar je cepivo že prejela približno ena tretjina prebivalstva ZDA. Cepivo, ki bi ljudi moralo zaščititi pred mogočim zdra-

stvenim tveganjem zaradi prašičje gripe, je bilo najverjetneje povezano z zelo nezaželeno grožnjo zdravju. Nekaj tednov po pričetku cepljenja je namreč med tistimi, ki so bili cepljeni, naglo porasla pogostnost Guillain-Barrejevega sindroma, avtoimunske bolezni oziroma vnetja živčevja, ki povzroča paralizo. Kot navajajo, je zaradi cepiva tedaj umrlo najmanj 25 ljudi, na stotine jih je bilo trajno prizadetih, na tisoče pa jih danes od ZDA terja odškodnino zaradi tega, kar se jim je zgodilo po cepljenju. Virus prašičje gripe je ušel iz vojaškega oporišča Fort Dix, so kasneje priznale ameriške oblasti, napovedi epidemije pa se niso uresničile.

Se še spomnite epidemije AIDS-a? Svet je bil zgrožen, apokaliptične napovedi in ocene o njegovem širjenju pa so se kasneje izkazale za neverjetno nenatančne. Toda sledili so številni drugi virusi, ki bi utegnili, kot so poročali, celo pokončati moderno civilizacijo. In za nakupe zdravil in razvoj zdravil ter cepiv se je kajpada porabilo na bilijone dolarjev. Fantomska pandemija SARS-a je izginita v enem letu in se ni pojavila nikoli več, hentavirusa se ne spomni skorajda nihče več. Sicer pa: od leta

2003 do 2009 naj bi se bilo s ptičjo gripo okužilo manj kot 500 ljudi in zaradi nje umrlo manj kot 300 ljudi, medtem ko je navadna gripa po svetu vsako leto zahtevala med 250.000 do 500.000 življenj.

Tarča in žrtev »novih epidemij« sta očitno človeštvo in tudi zdrav razum.

Epidemije kot medijski spektakel

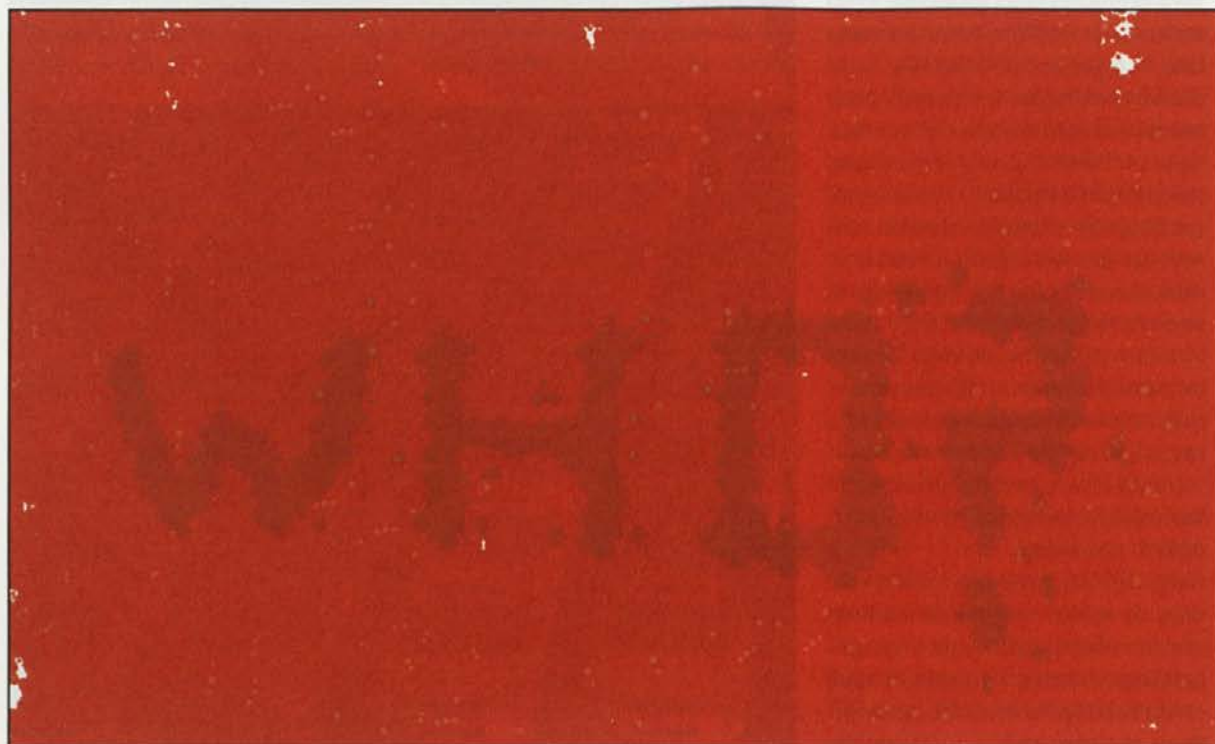
Nalezljive bolezni so seveda zmeraj nadvse hvaležna tema medijev. Nikoli končana zgodba, spektakel za množice. Potencialno usodna vprašanja za preživetje posameznika in družbe v celoti zmeraj zagotavljajo veliko pozornost občinstva. Po drugi strani ni nobena skrivnost, da so množični mediji poslanstvo služnja javnosti že davno nadomestili z novim vodilom poslovanja – dobičkom. Da se lastništvo velikih, t. i. korporativnih medijev pokriva z nalož-

bami v drugih panogah gospodarstva, s katerimi so povezani številni interesi politike oziroma države, je znano. In da jih isti mediji ne bi podpirali, četudi zgolj med vrsticami, bi bilo seveda nenavadno.

Dr. Michael Chossudovsky, vodja Centra za raziskovanje globalizacije, je o tem nedvoumen: »Vloga velikih svetovnih, t. i. korporativnih medijev, ki so eden izmed stebrov globalnega kapitalističnega sistema, je prispevati k ohranitvi obstoječih družbenih razmerij«. Po njegovem je napihovanje grožnje bližajoče se pandemije le ena izmed metod preusmerjanja pozornosti od resničnih težav, ki pestijo človeštvo.

Povezava medijev in državnih in meddržavnih zdravstvenih institucij s farmacevtsko industrijo, ki si od prodaje zdravil in cepiv proti novi gripi obeta milijardne zasluge, zasluži posebno pozornost. Dr. Chossudovsky konkretno izpostavi analizo napiho-

Povezava medijev in državnih in meddržavnih zdravstvenih institucij s farmacevtsko industrijo, ki si od prodaje zdravil in cepiv proti novi gripi obeta milijardne zasluge, zasluži posebno pozornost.

vanja pandemije na primeru ugle dne javne ustanove, ki bi ji človeštvo moralo zaupati. Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) je tako na začudenje velikega dela strokovne javnosti pred kratkim spremenila kriterije, ki določajo vsebino pojma pandemija. Če je bil ta pojem prej rezerviran za bolezni z visoko stopnjo umrljivosti, zdaj to velja tudi za gripo. Še huje: obstajalo naj bi tudi veliko dokumentiranih dokazov, da temelji pandemija šeste stopnje, ki jo je pred kratkim razglasila WHO, na ponarejenih dokazih in manipulaciji s podatki o smrtnosti in obolenosti kot posledicah okužbe z virusom nove gripe.

Farmacevtski giganti in teorija zarote

Da se res utegnejo dogajati čudne reči, pričajo tudi poročila o srečanju predstavnikov WHO s predstavniki farmacevtskih gigantov Baxter, Novartis in Sanofi na sestanku za zaprtimi vrati, na katerem so oblikovali priporočila za obvezno cepljenje proti novi gripi v ZDA, Evropi in drugod po svetu. Prošnja omenjenega Centra za globalizacijo za objavo tonskega zapisa, na katerem se je odločalo o morebitni usodi milijard ljudi, je bila zavrnjena. A kaj šele reči o naslednjem. Eden izmed farmacevtskih gigantov, ameriški Baxter, je po navedbah aprila letos iz svojega raziskovalnega centra v Avstriji v 16 laboratorijev v štirih državah poslal 72 kilogramov snovi za proizvodnjo cepiva proti gripi. Nič čudnega, če ne bi vsebovala živega, smrtonosnega virusa ptičje gripe H5N1. Zgolj po naključju ga je odkril laboratorijski tehnik na Češkem. Če ne bi bil opazil njegove prisotnosti v cepivu, bi se kaj lahko zgodila pandemija pogubnih razsežnosti. Jane Burgermaister, novinarka irsko-avstrijskega rodu je prepričana, da to ni bila pomoč oziroma naključje, saj je omenjeni virus uvrščen med biološko orožje, za katero veljajo najstrožji varnostni predpisi. Ker Burgermaisterjeva meni, da gre za bioterorizem oziroma za zaroto velikanskih razsežnosti, je storila vse, da bi javnost obvestila o njej ter o nevarnostih cepljenja. Ob tem je vložila tudi zasebno tožbo, s katero toži WHO, visoke uradnike OZN, predsednika ZDA in druge člane ameriške administracije ter najbogatejše in najvplivnejše bankirje, ki so med drugim lastniki farmacevtskih gigantov in hkrati donatorji WHO. A to je že druga zgodba ...

Maja Kaučič

Opuščanje tradicionalnega oglaševanja (na javnih RTV-servisih), ki je v zadnjem času postalo popularen populistični ukrep v evropskem televizijskem prostoru, nekako ne pomeni nič drugega, kot da odpravljamo nekaj, kar tako ali tako izginja. Rešitev za javni interes predlagatelji reform očitno vidijo v večji odvisnosti od vladnega proračuna in novi generaciji oglasov, vpetih v program. Med in mleko.

Brez oglasov do Indije Koromandije javnega interesa

Skorajda ne poznam več nobenega entuziastičnega gledalca televizije. Večina jih tarna nad poplavo nekoristnih informacij, deficitom filmov, vrednih ogleda, ter zaradi pogostih prekinitev za »shopping tril«. Novice preberemo v dnevnem časopisu in na portalih. Specifične informacije nam predloži brskalnik, filme in druge proizvode zabavne industrije prav tako konzumiramo z računalnikom. Čas zapinga med stopetdesetim izborom Top modela in Dormeo vložkom, ki bi si že zaslužil svoj šov, in nazaj, se izteka. Na domači, izsušeni televizijski krajini je po zadnji meritvi gledanosti Kanal A prehitel prvi program RTV Slovenija, ki je tako nečastno odbit na tretje mesto. Pop TV pa svoj naskok pred zasledovalcema še vedno povečuje. Neonsko osvetljene sile komercialnega v tej bitki zmagujejo nad čuvajem javnega interesa. Javni servis podlega, ker hoče gledanost izsiliti z nasprotnikovimi sredstvi, pri čemer niti ni dojel, kako malo mar bi mu moralo biti zanj in zato niti ne bi smela biti kriterij, ki bi vplival na kakovost in izbor programske sheme. Gledanost najbolj zanima oglaševalce, tem pa poslanstvo RTV-ja ni zavezano. Ali pač? Denarja ni, tarnajo. Bojda niti toliko, da bi se funkcionarji osrednje slovenske medijske hiše pogostejše sestajali na sejah in dopustili možnost, da bi dorekli kaj pametnega. Evropske javne televizije so v dilemi, kako najbolje uskladiti interese. Ali se odpovedati evrom oglaševalcev in se posvetiti izvrševanju poslanstva v imenu javnega interesa ali le obdržati najpomembnejše financiranje programa, za katere je javnost občinstvo za potrošne zadeve. Po vzoru s svetniškim sijem obdanega britanskega BBC-ja ali države Finske bo Španija svojo javno televizijo očistila oglasov predvidoma do leta 2010, sosednja Hrvaška pa razmišlja v podobni smeri. Sarkozy pa je reformo javne televizije izpeljal kljub protestom omenjenih televizijev, ki so enotnega mnenja, da njihova televizija zaradi tega ne bo nič bolj kakovostna, niti konkurenčnejša, ampak bo kvečjemu bolj odvisna od vladnega proračuna in te ali one politične opcije, ki v nekem trenutku z njim razpolaga, in bodo tako

imeli več težav, kot jim je ljubo. A nič ne de. Komercialne televizijske postaje že brusijo nože in cedijo se jim sline ob misli na zajetni kos oglaševalskega kolača, ki pada iz rok javnih RTV-jev. Ti pa očitno mislijo, da je treba le odstraniti oglase, povišati prispevke davkoplačevalcev in čudež je že tu. Medij v nadzorni vlogi, neodvisen od trga in politike, ki zadovoljuje potrebe vseh svojih javnosti in bla bla ..., populizmi, s katerimi nas skušajo nahraniti, se izkažejo za neužitne, še posebej če upoštevamo trende v oglaševanju. Razvoj tehnologij napoveduje tudi nove načine televizijskega oglaševanja, ki se ne bo kazalo več skozi moteče prekinitve filma ali nanizanke, ob katerih tako ali tako preklopimo kanal. Odprava oglasov sama po sebi ne prinaša nič državljanom koristnega, temveč je to poteza, ki odpira pot novim strategijam pozicioniranja tržnih znamk, katerih princip poznamo že iz nekaterih tiskanih medijev in novih televizijskih formatov, npr. resničnostnih šovov, kjer so tržne znamke plasirane v kader. Z oglasi tako izginja tudi opozorilo, ki loči programske in oglaševalske vsebine, sedaj pa te postajajo del programa, na način, da jih ljudje sploh ne zaznajo. Da opuščamo oglaševanje, nekako ne pomeni nič drugega, kot da opuščamo nekaj, kar tako ali tako izginja. Prav tako pa moramo ob tem omeniti tudi znatno večje breme za davkoplačevalske žepe, saj recimo v primeru RTV Slovenija oglaševalski denar pomeni cca. eno tretjino celotnih prihodkov. Povečani prispevek bi javnosti zavezano institucijo pahnili v še večjo odvisnost od vladajočih mehanizmov in njihove dobre volje. Pa tudi trženje lastnih vsebin bo z na novo pridobljeno močjo komercialnih hiš težje kot do sedaj. Od tukaj pa spet ni daleč do težnje k širšem tržišču in nevarnosti nagiba h komercialnim vsebinam. Sploh če imamo na čelu osrednje medijske hiše ljudi, ki ne varčujejo samo s sejinami, temveč tudi z raznovrstnostjo ponudbe in inovativnostjo pristopa. Kakšen smisel potem sploh imajo reforme te sorte? Sploh pa, zakaj neki naj bi državljanji plačevali javni servis, ki ni kos svojemu poslanstvu?

Vstaja v suženjstvo zakletih?

... To nas pripelje k obdobju pekla na Zemlji. Ne bomo priča preprosti, lagodni politični razpravi, prijateljskemu pogovoru med kolegi. To bo boj na življenje in smrt. Govorimo namreč o določitvi temeljev za zgodovinski sistem prihodnji petsto let. Razpravljamo o tem, ali hočemo preprosto še en zgodovinski sistem, v katerem bodo prevladovali privilegiji in bosta demokracija in enakost minimalni, ali pa se hočemo prvič v zgodovini človeštva usmeriti v nasprotno smer. (Wallerstein, Utopistike)

Do sedaj smo oblastnike samo praskali po jajcih, čas je, da jih odtrgamo. (Filozof Slavoj Žižek na tiskovni konferenci ob ponovni izdaji Komunističnega manifesta.)

SAMO BOHAK

Omenjena citata, vsak na svoj način govori o prihodnosti, prvi o tem, kaj nas čaka, drugi nam nekoliko vulgarno namiguje, kaj je treba storiti. Wallerstein zveni že skoraj preroško, Žižkova provokacija pa kljub temu da je v prvi vrsti namenjena klesanju njegove javne podobe, v sebi nosi zrno resnice. Če ima Wallerstein prav v svoji napovedi, potem bo boj za oblast in posledično boj za odločitev temeljev za novi zgodovinski sistem, povedano s Prešernovimi besedami: ne boj, mesarsko klanje. V takšnem boju lahko morda tudi kdo izgubi, metaforično in dobesedno. Zanimivo naključje je, da v filmu *Fight Club*, ki se ukvarja s podobno tematiko, ti-stemu, ki bi lahko ogrozil proces *Kaos*¹, za kazen in vzgled drugim odre-žejo jajca.

Drobljenje okov

Zadnji dogodki v Gorenju nam dajejo priložnost, da v luči trenutne krize ponovno premislimo o (z)možnosti revolucije oz. radikalnih sprememb v kakšni drugi obliki danes. S to temo sem se v enem izmed svojih prispevkov v *Katedri* že ukvarjal, vendar je od takrat minilo že nekaj časa in razvoj dogodkov nam odpira nove perspektive, s katere lahko gledamo na to tematiko.

Pravo vprašanje se ne glasi, zakaj je do upora prišlo (odgovor je očiten), ampak zakaj je do upora prišlo tako pozno. Drugod po svetu smo bili priča zasedbam tovarn, grožnjam z razstrelivjivo le-teh, na Kitajskem je prišlo celo do »mini revolucije«, ko so delavci zasedli tovarno in se spopadli s policijo. V Sloveniji pa smo Slovenci stisnili zobe in zategovali pasove ter potrpežljivo čakali, da temna noč mine. Odgovori na to vprašanje, ki

se nam ponujajo, segajo od dejstva, da kriza Slovenije ni tako prizadela, do obratnega argumenta, da nas kri-za še ni prizadela, saj še ni s polno močjo udarila v realni sektor preko »prirojene« melanholije naroda med Balkanom in srednjo Evropo do Can-karjevega vzklika: »Hlapci, za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni!«

Velika mačeha

Vsak izmed naštetih razlogov no-si določeno težo in vsi skupaj tke-jo mrežo, ki je verjetno zmožna raz-ložiti nastalo situacijo. Kar pa naj-bolj bode v oči, je dejstvo, da sindi-kati, ki so poklicani, da zagovarjajo interese delavcev in delavk, v prime-ru Gorenja niso opravili svoje nalo-ge. Če zadevo zastavimo bolj radi-kalno: delavci so morali, da bi karkoli dosegli, najprej »razpustiti« sindika-te. Mačehovski odnos sindikatov je še toliko bolj problematičen, ker de-lavci niso zahtevali ničesar revolucio-narnega. V prvi vrsti so zahtevali, da se odpravijo nepravilnosti pri izplači-lu plač in poleg tega prosili še za dra-ginjski dodatek ter pregovorno zvi-šanje plač, kar je v trenutnih razme-rah, ko se delavci komaj pregrizejo iz meseca v mesec, razumljivo. Zdi se, da se bodo delavci v prihodnosti bo-rili za ohranitev priborjenih privilegi-jev, kakršnekoli radikalne spremem-be pa bodo ostale v domeni sanjar-jenja med mukotrpnim, utrujajočim in ponavljajočim se procesom, ki so mu v svetu post-fordizma vsak dan podvrženi – delom.

Distopija vsakdanjosti

Najbolj čislani dedek neoliberalizma, Adam Smith, ki je spisal inteligen-ten in precizen zagovor prostega trga in je znan po metafori nevidne roke tr-ga, je kljub veri v kapitalizem izrazil ogorčenje nad delovnim procesom, ki človeka (delavca) poneumlja, oto-

pi in ga dolgoročno duhovno poha-bi. Marx opozarja na negativne po-sledice uvedbe tekočega traku, ki za ceno učinkovitosti razbija delov-ni proces na ločene enote in odtuji delo od delavca, Fromm pa nas svari pred bolno družbo, v kateri živimo. Po koncu *Konca zgodovine*² je re-sničnost bolj podobna distopičnemu svetu romanov avtorjev, kot so Huxley, Orwell ali Zamjatin.

V Krasnem novem svetu se leta šte-jejo po Fordu, Orwell nas svari pred nevarnostmi kakršnegakoli totalita-rizma in mojster komedije Charlie Chaplin v filmu *Modern times* prero-ško napove svet, v katerem danes ži-vimo. Proti koncu nedavno posnete serije o Orwellovem življenju *Orwell Life in pictures* pa spoznamo Orwel-la v povsem novi luči, ko po svoji borbi v španski državljanski vojni in zmagi Anglije nad nacistično Nem-čijo z grozo gleda na novi svobodni svet, kjer množice z isto vnemo, kot so prej kričale Hitlerju, vzklikajo no-vemu maliku: svobodi. Slepo pona-vljanje pojmov, kot so svoboda, de-mokracija in pravičnost, je prav tako nevarno kot čaščenje ideologij, pro-ti katerim se s temi pojmi borimo. Omenjeni pojmi torej ne smejo osta-ti le mrtva črka kakšne evropske di-rektive ali molitveni obrazec svobo-

Če ima Wallerstein prav v svoji napovedi, potem bo boj za oblast in posledično boj za odločitev temeljev za novi zgodovinski sistem, povedano s Prešernovimi besedami: ne boj, mesarsko klanje.

dnega sveta, ampak morajo živeti in se razvijati v srcih in mislih ljudi.

Ruski pisatelj Jevgenij Zamjatin³, po katerem se je zgledoval tudi Orwell, nam v svoji distopiji *Mi*, slika ali, bolje rečeno, konstruira podobo resničnosti, v kateri je posameznik absolutno podvržen do skrajnosti matematiziranemu razumu, ki je nadomestek za religijo. Instrumentalna racionalnost pri posamezniku brez načel ali z enournimi načeli ustvarja sterilni »raj« na Zemlji, raj, v katerem ni prostora za drugačnost, pestrost, čustva in ustvarjalnost, torej za vse lastnosti, ki človeku omogočajo človečnost. V odlični spremni besedi k romanu *Mi* Drago Bajt citira filozofa Kierkegaarda, in sicer citat, ki povzame bistvo knjige: Vloži me v sistem in me boš zanikal, jaz nisem matematični simbol – jaz sem.

O aktualnosti omenjenih del je bilo prelitega mnogo črnila. Huxley je sam napisal zbirko esejev *Brave New world revisited*, v kateri z grozo ugotavlja točnost svojih napovedi iz Krasnega novega sveta. Marsikatera iz-

med omenjenih »prerokb« se je uresničila že za časa pisanja zbirke esejev. Tudi sam sem v Katedri že objavil članek, v katerem sem počel nekaj podobnega, ugotovitve so bile, predvidljivo, podobne.

Orwell se obrača v grobu ob eksploziji marketinške in PR industrije⁴. Nam je res usojeno, da ob obletnicah izidov omenjenih knjig melanholično ugotavljamo, da so imeli avtorji prav? Ali pa lahko morda živimo drugače?

Mimezis

Morda sem v svojem opisu sveta kljub vsemu navedenemu preveč pesimističen, morda bi namesto podobe, ki se vsiljuje bralcu (podoba človeka kot zombija), moral uporabiti primerjavo, ki jo je uporabil kolega Grega Kosi: ljudje kot fikusi. Izbiro metafore prepuščam bralcu. Odgovor na vprašanje, s katerim sem zaključil prejšnji odstavek, nam lahko ponudi umetnost oziroma literatura. Evald Flisar v svojem romanu *Čaj s kraljico* v usta najstnice položi

(približno) naslednjo definicijo umetnosti: »Predstavljati si, kakšen bi bil svet, če ne bi bil takšen, kot je.« Ali ni ravno opisana zmožnost nujna za zamišljanje novega, boljšega sveta, v katerem bi radi živeli? Sposobnost in drznost sanjarjenja je pogoj za razmišljanje o prihodnosti. Naomi Klein v dokumentarcu, ki je bil posnet o njeni knjigi *Doktrina šoka* (*The shock doctrine*), med predavanjem omeni, da pri ameriških študentih opaža nenavaden simptom, ki jo skrbi. Študenti niso več zmožni sanjariti. Sanje o boljšem svetu so dajale energijo družbenim gibanjem v šestdesetih, Martin Luther King je imel sanje, ki so postale resničnost in so postale temelj za odpravo rasne diskriminacije. Generacija 68 je želela slediti svojim sanjam in ustvariti drugačen svet. Angleški filozof John Holloway povzame njihove sanje oz. krik, kot ga sam poimenuje tako: »Ne, ne bomo posvetili naših življenj vladavini denarja, ne, ne bomo posvetili vseh dni našega življenja abstraktnemu delu, namesto tega bomo naredili nekaj drugega⁵.«

Strah ...

Generacija 68 je imela svoje strahove in dobre razloge, da se boji. Z uporabo se je postavila naproti tradiciji, konvencionalni morali, družbenemu ustroju in aparatu države, ki ga je posebljal predsednik Richard Nixon, ki je želel z »razvajenimi pamži« opravičiti hitro in grobo in je to tudi storil. Vendar je imela tudi pogum, da se zoperstavi sistemu, ki tepta človeško dostojanstvo in dojema posameznike le kot vijake v stroju.

Danes nam je ostal le še strah. Strah pred izgubo službe, strah, da ne bomo dobili službe, strah pred tem, da »izvisimo«, strah pred prihodnostjo, strah pred sedanostjo, pred jutrišnjim dnem, ob misli na dan pojutrišnjem nas že obliva groza. Prekernost (negotovost) je dandanes naravno stanje človekovega bivanja. Poznamo voditelje, ki se po opicje sprenevedajo ob osnovnem in intuitivno razumljivem pojmu dostojanstva in opravičujejo mučenje v imenu nacionalne varnosti, nacionalnega interesa in (ohranitvi) »našega načina življenja«. Poznamo druge, ki vključeni in brez hrbtenice pokleknejo pred tujimi vazali. Morda je dandanes spet aktualno bridko Cicerovo spoznanje, da je današnje ljudstvo bolj kot idealu rimskega populosa podobno navadni raji, ki želi kruha in iger. Podobno morda velja za nekoč

slavni delavski razred, od katerega so danes ostali le še atomizirani posamezniki, ki nezaupljivo švigajo s pogledi in se sprašujejo, kaj naklepa bližnji. S tega gledišča se je morda res smiselno vprašati, kje je v takem svetu sploh še prostor za dostojanstvo.

... in pogum

Pa vendar obstajajo žarki upanja, ki se kažejo kot žepki upora na vseh ravneh družbe. Trenutna finančna kriza sicer res ni prinesla nikakršnih radikalnih sprememb in kmalu bomo spet priča dobro znanemu »business as usual«. A ekonomisti, kot je npr. Paul Krugman, ki je recesijo napovedal, že svarijo, da nas, če ne bomo sprejeli radikalnih sprememb, čaka nova recesija, ki bo veliko hujša od te. Z malo ironije lahko na to krizo gledamo kot priložnost. Vendar ne kot dar z nebes. Bolj ustrezna je morda modrost starih Grkov, ki se glasi: »Nič velikega ne vstopi v človeško življenje brez preklestva.« Morda pa bodo voditelji svobodnega sveta z Obamo na čelu vseeno zbrali toliko poguma, kot ga je bivši ameriški predsednik Franklin D. Roosevelt, ko je v času, podobnem našemu (ob zadnji veliki recesiji), dejal: »Ničesar se ni treba bati, razen strahu samega.«

Podobno morda velja za nekoč slavni delavski razred, od katerega so danes ostali le še atomizirani posamezniki, ki nezaupljivo švigajo s pogledi in se sprašujejo, kaj naklepa bližnji.

FOTO: Matic Štojs

¹ *Fight Club*, 1999, režiser David Fincher. V filmu med drugim nastopa teroristična skupina projekt Kaos, katere cilj je uničiti temelje pokvarjene zahodne civilizacije, katere glavni greh je kapitalizem kot izrojena ideologija, da bi s tem odprli možnosti za nov svet.

² V mislih imam misel Francisa Fukuyame, ki je zagovarjal, da je socialna demokracija zadnja in najboljša oblika organizacije in družbe, ki ne bo in ne more biti več presežena oz. so radikalne spremembe nemogoče, nepotrebne ali nesmiselne.

³ Jevgenij Zamjatin, ruski pisatelj, najbolj znan po romanu *Mi*, ki poleg mnogih referenc vsebuje Orwellovo referenco 1984.

⁴ Orwellov termin dvorek (*double-speak*), ki je označeval jezik v romanu 1984, je znotraj PR industrije (PR – public relations, stiki z javnostjo) izgubil vsako negativno konotacijo in se marsikje uporablja že kot učbeniška definicija.

⁵ Holloway, 1986 in vrata do novih svetov, *Turbulence*, julij 2008 (prevedel Samo Bohak).

Ekofašizem

»Fašizem je politično sredstvo finančnega kapitala za dušenje ekonomskih in socialnih nasprotij, ki so postala v kapitalističnem gospodarstvu nerešljiva.« Tone Brodar (Edvard Kardelj), Fašizem, 1934

ROK KRALJ

Reševanje krize se namesto v smeri temeljitih reform ekonomskih in še posebej finančnih institucij razvija v povsem drugo smer. Zgodbo poznamo že iz dvajsetih in tridesetih let prejšnjega stoletja, ko so se porajali fašistični sistemi. Ekonomija in fašizem imata mnogo skupnega, celo več, fašizem je »otrok« ekonomskega sistema; bolj natančno – kapitalističnega gospodarskega sistema. »Fašizem je obramba kapitalističnega gospodarskega sistema«, in to »edina obramba, ki ostaja temu sistemu«. Kardeljeva analiza iz tridesetih let prejšnjega stoletja je več kot uporabna za današnji čas. A zakaj poudarja ravno finančni kapital in zakaj ta za svoje reševanje potrebuje fašizem?

Ključ do razumevanja kapitala leži v razumevanju denarnega oziroma finančnega sistema. Denar v kapitalizmu ni več zgolj pripomoček za menjavo dobrin, temveč orodje za doseg presežne vrednosti – dobička. Denar je kapital takrat, nas je poučil Marx, kadar vstopa v kakršenkoli proces (produkcijski, storitveni ali preprosto špekulativni), katerega primarni cilj je pridobivanje dobička. In kdo ustvarja in nadzoruje tok denarja – kapitala? Ne države, kot so mnogi prepričani, temveč centralne banke, bodisi zasebne (ameriške Zvezne rezerve) bodisi »neodvisne« (Evropska centralna banka), in komercialne banke. Glavni viri denarja v obtoku so krediti komercialnih bank in tiskani denar, ki ga centralne banke posojajo državam v zameno za obveznice (seveda z obrestovanjem pribitkom). Denar v obeh primerih v finančni sistem vstopa kot dolg.

Da bi kapitalist lahko sprožil proizvodni proces, s katerim ustvarja presežno vrednost, mora najprej pridobiti začetni kapital in zanj se največkrat zadolži – pri bankah seveda. Da država lahko investira v družbeno infrastrukturo in finan-

cira socialno državo (ali vojne), se mora zadolžiti – pri centralni banki (za tiskani denar) ali komercialnih bankah (kredit). Da si posameznik lahko omisli nepremičnino, se mora zadolžiti. Korporacije, države (celo največje) in večina svetovnega prebivalstva so v odnosu do bank – dolžniki.

Ker je bankam vedno treba vrniti več (obresti), kot je bila izposojena vsota (banke ustvarijo nov denar le v višini izposojene vsote, ne pa še denarja, ki bo potreben za odplačilo obresti), je v sistemu neprestano prisoten primanjkljaj, ki se v ciklu med dvema krizama neprestano večja. Da bi primanjkljaj denarja pokrili, je treba neprestano povečevati produkcijo (odtod nujnost gospodarske rasti), da lahko kapitalisti, države in prebivalstvo vračajo glavnico in obresti. A večja, ko je gospodarska rast, večja je potreba po novih kreditih in bolj se povečuje nesorazmerje v ekonomskem sistemu, kar končno pripelje do večje ali manjše (ciklične) krize. Kriza je proces odprave finančnih nesorazmerij, ki jih »odplača« celotna družba oziroma njen najproduktivnejši del.

Industrijski kapitalisti morajo zaradi krize racionalizirati stroške (odpuščanje delavcev, selitev proizvodnje), da bi lahko pokrili »vire kapitala«, ki so v večjem delu krediti. Države morajo »naviti« davčni sistem (velik del zbranih davkov gre za odplačilo dolgov države), zmanjšati javne investicije in socialne izdatke; prebivalci morajo več delati (nekateri opravljajo tudi po več služb hkrati) in se odreči marsičemu, da lahko odplačujejo visoke kredite. Bogastvo družbe tako teče v smeri zasebnega finančnega kapitala, ki zaradi ustroja finančnega sistema vedno dobiva. Finančni velekapital se v času krize še okrepi in uniči konkurenco, ki se v času rasti preveč »namnoži«. Po podatkih nadzorne institucije ameri-

škega kongresa za depozite FDIC se je v zadnjem desetletju drastično povečala koncentracija bank. Pet največjih ameriških komercialnih bank je imelo leta 2000 25-odstotni delež vseh bančnih depozitov v državi in 29 odstotkov vsega finančnega premoženja, v začetku leta pa že 50 odstotkov depozitov in 40 odstotkov premoženja.

Neprestane krize, pravi Kardelj, »izhajajo iz osnovnega protislovja v kapitalističnem načinu produkcije, namreč iz protislovja med družbeno produkcijo in privatnim prilaščanjem produktov«. Kljub prevladujoči zasebni lastnini je družbena produkcija še vedno rezultat prizadevanj celotne družbe, saj v produkciji družbenega bogastva, po-

sredno ali neposredno, sodelujejo vsa družbena področja (industrija, kmetijstvo; šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo itd.). Prilaščanje produktov oziroma presežne vrednosti pa gre v veliki meri v zasebne roke. Napetosti zaradi vse večjih socialnih razlik, ki so posledica vse intenzivnejše privatizacije celotnega družbenega produkta, se večajo tako znotraj družbenih skupnosti kot med njimi. Države in industrijski kapitalisti so sicer najbolj na udaru nezadovoljnih ljudi, a ko se kriza zaostri se »iz oči v oči« dejansko znajdeti samo dve družbeni skupini: prebivalstvo in lastniki finančnega kapitala; ki tvorijo »tenko plast ljudi, ki dajejo pečat celotnemu gospodarstvu in ne samo gospodarstvu – s svojo gospodar-

Neprestane krize, pravi Kardelj, »izhajajo iz osnovnega protislovja v kapitalističnem načinu produkcije, namreč iz protislovja med družbeno produkcijo in privatnim prilaščanjem produktov«.

Kip Edvarda Kardelja s somišljeniki na Trgu Republike

sko premočjo postavlja ta finančna oligarhija tudi politiko in kulturo v službo svojih lastnih interesov.«

Finančni kapitalisti v času skrajne krize uporabijo skrajno sredstvo – fašizem, ki je, kot pravi Kardelj, »cvetka, ki uspeva le v krizi«. Rastoče nezadovoljstvo ljudi lahko ogrozi obstoj finančnega kapitala, zato ta potrebuje močnega zaveznika: fašističnega voditelja, fašistično državo ali vsaj fašistične metode. »Fašizem je kapitalizem v trenutku, ko se razgali kot zver.«

»Reševanje« (finančnega) kapitala

Danes fašističnega sistema ni več zlahka prepoznati, saj nima več tako jasne (hierarhične) strukture

kot v preteklosti. Fašizem deluje iz različnih centrov moči – mediji, nekatere politične stranke, mednarodne institucije, kot sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad, nekatere vlade itd. V ozadju teh centrov pa igra dejansko vodi majhna skupina finančnih velekapitalistov, ki delujejo po različnih polformalnih skupinah, kot je na primer zloglasna skupina Bilderberg.

Fašizem zaščiti veliki finančni kapital, za obvladovanje ljudstva pa »uporablja in razvija vse strasti, vse predsodke«, je v času vzpona fašizma v prejšnjem stoletju zapisal ameriški novinar Lincoln Steffens. Na tem principu je utemeljena tako imenovana vojna proti

terorizmu, ki z uporabo in razvijanjem različnih predsodkov, predvsem do muslimanov, ustvarja ozračje strahu in sovraštva (močnih čustev oziroma strasti), ki so odlična podlaga za konflikte in vojne. Nalogo spodbujanja predsodkov in strasti danes več kot odlično opravijo globalni mediji, kot so Fox, CNN, ABC, Reuters, ki so že dolgo v lasti finančnega kapitala, in vsi drugi, ki jih zgolj nekritično povzemajo.

Vojne so že preizkušeni mehanizem reševanja oziroma »zaposlitve« kapitala v času gospodarske krize, saj »hranijo« tako orožarsko industrijo kot zasebne preskrbovalne in varnostne korporacije, kot so Halliburton, KBR in Blackwater. Po ocenah ameriških obrambnih revizorjev (Defense Contract Audit Agency) naj bi bilo v Iraku poniknilo vsaj 13 milijard \$ za nejasne in nepotrebne izdatke, medtem ko je samo korporacija KBR od leta 2001 prejela 32 milijard \$ davkoplačevalskega denarja.

Podobno nalogo kot vojna proti terorizmu ima tudi nova »vojna proti gripi«, ki jo najbolj intenzivno širijo ravno mediji in bo po pričakovanjih »vredna« vsaj 400 milijard \$, kar je samo strošek za predvidenih 4,9 milijarde odmerkov cepiva v enem letu; »drobna« pomoč državam, pravzaprav davkoplačevalcev, farmacevtskim korporacijam torej. Tudi ekologija je postala priročno sredstvo za reševanje propadajočega ekonomskega sistema, ki temelji izključno na kapitalističnemu proizvodnemu načinu. Ekologijo so iz rok aktivistov in znanstvenikov »izpulile« korporacije in uvedle svojevrstno »diktaturo zelenega«. Tako naj bi samo v ZDA namenili približno 16 milijard \$ kot spodbudo za zamenjavo starih avtomobilov za nove, učinkovitejše. Ukrep je načeloma res »zelen«, a dejansko gre prej za prodajo novih avtomobilov kot pa za resnično novo ekološko zavest, saj obenem ni nič storjenega za resnične spremembe v smeri javnega prevoza in spremembe prevoznih navad (manj prevoženih kilometrov). Kapitalizem z »zelenimi« izdelki ne želi spreminjati sistema in družbenih vzorcev porabe, ampak zgolj proizvajati še več dobrin, tokrat v »zeleni preo-

bleki«. A vse naštetje je le kapljica v morje v primerjavi s (samo)reševanjem finančnih kapitalistov.

»Bančništvo se je 'reorganiziralo' tako, da je fašistična država podprla z ljudskim denarjem finančne kapitaliste,« je leta 1934 zapisal Kardelj. Leta 1934!? Mar danes ni to svojevrsten děja vu? Po nekaterih ocenah naj bi bila samo EU za reševanje svojih bank doslej namenila 3800 milijard \$, ZDA pa 12.800 milijard \$ (časopis Dnevnik, 13. 6. 2009). Državljeni ZDA in EU bomo še desetletja, bolje stoletja plačevali finančnemu kapitalu za napake, ki jih je zakuhal sam. »Toda,« se sprašuje Kardelj, »ali je s fašizmom utrjen položaj finančnega kapitala? Nasprotno! Fašizem je sicer na eni strani res edini izhod finančnega kapitala, da se obdrži na vladi, toda hkrati s tem večjo zanesljivostjo tira celotno zgradbo finančnega kapitala v pogubo.«

Poguba ali ...

Danes se celo v ZDA sprašujejo (Sara Robinson v članku Fascist America: Are We There Yet?), ali niso so že prestopili praga, ko bi državo lahko poimenovali za fašistično. Dnevnikov kolumnist Dejan Kovač pa se v kolumni Naj živi diktatura (17. 8. 2009) sprašuje: »Morda pa postaja diktatura nova zahodna paradigma. Kdo ve, stvari se gibljejo v to smer.« Spet so na udaru priseljenci, tujci, homoseksualci, Romi in druge marginalne skupine; v sosednji Italiji (spet) uvajajo posebne varnostne skupine, nenavadno podobne »starim« fašistom, medtem pa se finančni kapital samo še krepi. Ali bomo ukrepali, še preden bodo stvari spet ušle izpod nadzora in se razvile v (novo) totalno vojno; bomo čakali, da nas potegne v vse globlji vrtinec fašizma, ki v času zaostrene krize postaja vse bolj »aktualen«?

S krepitvijo demokratičnih struktur, tudi znotraj ekonomskega področja; s preobrazbo ekonomskega sistema od zgoraj in spodaj; s striktno zaščito človekovih pravic ter z uveljavitvijo sodelovanja, solidarnosti in pravičnejše porazdelitve dobrin v lokalnem, državnem in globalnem okolju še lahko preprečimo nadaljnji razvoj fašističnih družbenih struktur in njihovih destruktivnih aktivnosti.

Da bi primanjkljaj denarja pokrili, je treba neprestano povečevati produkcijo (odtod nujnost gospodarske rasti), da lahko kapitalisti, države in prebivalstvo vračajo glavnico in obresti.

FOTO: Matic Štojs

Nekaj misli k Manifestu za odlično javno šolo

V prvi septembrski številki Šolskih razgledov lahko preberemo 10 tez oziroma zahtev Manifesta za odlično javno šolo, ki je nastal kot posledica javnih tribun v organizaciji Ministrstva za šolstvo. V nadaljevanju bom ocenil dve.

ANDREJ ADAM

1. Sedma zahteva Manifesta se glasi takole: Hočemo šolo brez ocenjevanja. Šola mora spodbujati učenca pri razvoju njegovih potencialov in socialnih spretnosti, ga naučiti učiti se in biti odgovoren. Toda ali si res želimo šolo brez ocenjevanja in kako to željo utemeljujemo? Ideja, da mora šola spodbujati učenca pri razvoju potencialov itd., kot pravi drugi stavek navedene zahteve, sama po sebi še ne nasprotuje ocenjevanju. Priznati je potrebno, da sedma zahteva navaja stvari, ki jih je v resnici težko oceniti – socialne spretnosti, učenje učenja, od-

govornost, vendar to govori zgolj v prid ideji, da ni treba vsega ocenjevati, ne pa, da ukinemo ocenjevanje kot tako. Po tem uvodnem pretresu omenjene zahteve bom poskusil razviti svoj argument za ocenjevanje. Prepričan sem namreč, da ocenjevanje v šolo uvaja enega izmed bistve-

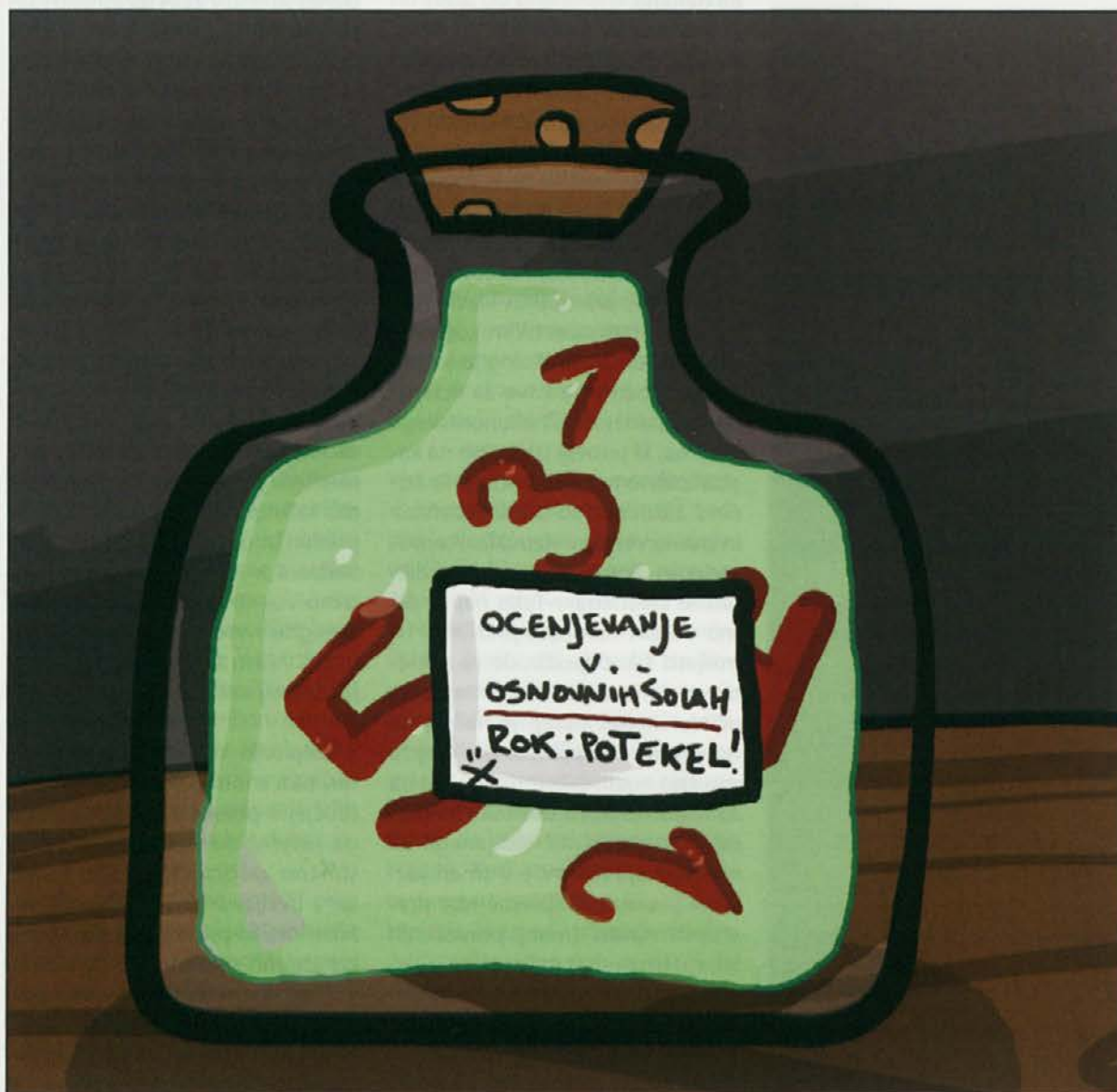
nih elementov pravičnosti. Nobe- nega dvoma ni, da moramo vse učence obravnavati enako (s čimer zadostimo pravičnosti kot enakosti), vendar si sčasoma nekateri učenci glede na vloženo delo zaslužijo več (s čimer zadostimo pravičnosti kot zaslužnosti). Z ocenjevanjem, v kolikor sprejmemo, da predstavlja objektivno nagrajevanje zaslug, tako zagotovimo pravičnejšo šolo. Na tej točki bi nasprotnik bržkone rekel, da bi pravičnosti kot zaslužnosti lahko stregli tudi na druge načine, toda naj pojasni, na kakšne. Kako bi se, če bi ukinili neko kolikor

toliko objektivno merilo, izognili subjektivnostim in kapricam ocenjevalcev?

Kako čudno prečudna je misel o odpravi ocenjevanja, bi nam moral predočiti že razmislek o posledicah tega ukrepa. Kaj bi se zgodilo z našimi šolami, če bi ta ukrep sprejeli?

2. Ustavimo se še ob deseti zahtevi: Hočemo raznolike šole, možnost izbire med različnimi programi in prijemi ter enakovrednost naravoslovnih, družboslovnih in umetniških predmetov. K enakovrednosti nimam pripomb, kar pa zadeva izbirnost, velja opozoriti na zadevo ali dve. Upam, da se tvorca manifesta zavedajo, kaj pomeni danes (v danem družbenem kontekstu) govoriti o izbirstnosti, katerikoli izbirstnosti. Če bi se tvorca Manifesta spogledali s šolsko stvarnostjo, bi uvideli, da je izbirnost, kot se udejanja pri nas, vselej povezana z vdíranjem ekonomskega načina mišljenja v šolski prostor. V šolah je vse več takšnih in drugačnih »za poj v rit« utemeljenih projektov in poskusov, ki pod pretvezo prenove učitelje vse bolj spremenjajo v majhne podjetnike, ki se v te projekte, če naj sploh dokažejo svojo eksistenco, enostavno morajo vključevati. Morda mi ne boste verjeli, toda hipotetično privzemite, da imam prav in premislite, kaj v tem primeru pomenijo izrazi, kot so: učenje za učenje, sodelovalno učenje, samodisciplina, skupinsko delo, povezovanje z drugimi, če navedemo samo nekatere iz Manifesta in seveda iz trenutnega šolskega življenja. Kaj mislite, da kapitalistu pomeni zaposleni, ki se vseskozi uči, sodeluje, je samodiscipliniran, skupinsko dela itd.? Ni naključje, da sem v razpravi o izbirstnosti dal prednost ekonomiji in se šele sedaj obračam k interesu otrok. Pri izbirstnosti, kot sem jo orisal, namreč ni govora o tem interesu ali nemara pravici otrok, da bi se kakovostno in celostno izobrazili. Z izbirstnostjo v šolo prodíra logika trga. Že danes je treba pravilno izbrati, se hitro specializirati, kajti jutri vas bodo vrstniki z različ-

Z izbirstnostjo v šolo prodíra logika trga. Že danes je treba pravilno izbrati, se hitro specializirati, kajti jutri vas bodo vrstniki z različnih koncev sveta prehiteli.

nih koncev sveta prehiteli. Če bi kdo med učenci nemara zakričal, da pa ima pravico do branja romanov, filozofije, glasbene in likovne izobrazbe, da ima pravico biti solidaren in vzgajati svoje bodoče otroke v duhu solidarnosti, da ima pravico biti državljani, ki je predan ideji skupnosti, se pravi, če bi zakričal vse to, kar zahtevajo tudi snovalci Manifesta, potem bi dobil v odgovor le odmev ali kakšen ciničen prenoviteljski nasmešek. Snovalci Manifesta bi se torej morali zavedati, da nekatere besede, ki jih uporabljajo, že več niso orne, če pa so, bodo iz njih zrasli natančno tisti trendi, zoper katere Manifest nastopa. Če bi se vprašali, kako je to možno, je odgovor enostaven: imamo reformatorje, ki ne izhajajo iz kompetentnih analiz sedanjega družbenega trenutka.

Preden sklenem, priznavam, da bi večina mladih sprejela tako izbirnost kot šolo brez ocenjevanja. Glede na to se sprašujem, čemu sploh imamo strokovnjake, zakaj reforme šolstva ne izpeljejo kar učenci sami. Kakšen psiholog bi sicer rekel, da se otroci in mladostniki še ne odločajo zrelo, temveč v skladu s trenutnimi ne-reflektiranimi in najbrž sebičnimi željami; in kakšen filozof bi nadaljeval ter poudaril, da bomo z izbirnostjo zgolj hranili sebične izbire mladih, nikakor pa ne bomo spodbujali medgeneracijske povezanosti, kot (ali ni to čudno?) pravi deveta zahteva Manifesta.

Verjamem sicer, da so snovalci Manifesta mislili dobro s svojo utopično vizijo. Sprejmimo torej svetlo plat utopije, plat, ki nam kaže, kaj bi naša šola utegnila biti; a dodajmo, da od načrtovalcev šolske politike pričakujemo tudi aristotelovsko praktično modrost oziroma zavedanje, da vsi predlogi niso dobri ali izvedljivi in da utegnejo nekateri dobri predlogi, četudi so izvedljivi, v danem kontekstu sprožiti skrajno nezaželene posledice.

Manifest potemtakem zveni kot nadaljevanje katere izmed pravljic bratov Grimm. Na ta način bi lahko uvodne besede Manifesta, ki med drugim pravijo, kdor ima otake res rad, dopolnili takole: jim pripoveduje pravljice. ■

DR. BORIS VEZJAK

V letošnjem letu, januarja in junija, sem izdal dve knjigi o stanju novinarske in medijske avtonomije pri nas. Skupaj okoli 1600 strani. Vanju sem vložil ogromno svojega časa.

Komu je še mar svoboda medijev?

Prva knjiga nosi naslov »In media res: novinarji med etiko, politiko in kapitalom«, druga »Somrak medijske avtonomije: boji za politično hegemonijo 2004–2008«. Obe se posvečata burnim dogodkom v medijski krajini po letu 2004, pravzaprav po svoje do današnjega dne. Obe želita biti bolj kot ne dokumentarni in manj mnenjski »memento«, opomin za vse prihodnje politične prirojevalce medijske resnice, nove cenzorje in medijske tajkune ter seveda politične vladarje z medijskimi apetiti. Naj takoj na začetku povem, da mi je resnično zoprno govoriti o javni recepciji lastnih knjig. Toda v tem primeru bom v imenu medijske hevristike storil natanko to, ker sem prepričan, da iz več razlogov tak odnos reflektira stanje stvari, na katerega želim opozoriti. Celo več, usodo teh knjig sem po svoje napovedal v njih samih, kar pomeni, da je smiselno preveriti lastne napovedi. Najprej k mariborski sceni. Obe sta, med drugim, doživeli mariborsko tiskovno konferenco v januarju in juniju. Čeprav se ukvarjata natanko z vprašanjem novinarske svobode, na predstaviti ni prišel noben novinar. Če se popravim: prišla je zgolj novinarka Radia Maribor. Pomot pri vabilih ni bilo, tudi jih ni manjkalo. Knjižnih recenzij je bilo, pogumno rečeno, za vzorec: staromodno sem med tistimi, ki ne kličejo naokoli in fehtajo za promocijo. Smem iz tega kaj sklepati, smejo iz tega kaj sklepati drugi? Da bi bila stvar še pikantnejša, naj k odnosu do dveh knjig prištejem še naslednje dejstvo: do današnjega dne me glede izsledkov iz njih ni kontaktiral še noben novinar. Spet moram navesti izjemo: razen novinarke Mladine, ki je po izidu druge naredila z mano intervju. Ob izidu druge knjige sta sicer izšli še dve poročili: Petra Kolška na kulturni strani Dela in Dragice Korade v Sobotni prilogi Večera. Obe sta rezultat zapisov na podlagi okrogle mize Društva novinarjev Slovenije ob izidu. Vprašanje je, kaj bi se zgodilo, če tega dogodka ne bi bilo. No, čisto mogoče je, da v svoji nečimrnosti terjam zase preveč in marsikdo bo škodljivo pritrdil takšni oceni. A naj za trenutek odloži svoje strasti v kot in se vpraša, koliko knjig je v teh letih izšlo na temo političnega podrejanja medijev. Težko se je izogniti vtisu, da so se nekateri novinarji, predvsem mariborski, glede navedenega ravnanja celo potrudili. A ker ne dvomim, si ne drznem in si ne želim podvomiti v njihovo profesionalnost, je edina logična izpeljava lahko le ta, da jih razprava o novinarski svobodi ne zanima. Ironično je natanko takšna tudi ugotovitev obeh mojih knjig. Situacija je, če rezimiram, torej v pogledu iz moje osebne perspektive, zdaj naslednja: v Sloveniji nimamo pretirane no-

vinarske svobode. Ampak četudi je nimamo, samo spoznanje o tem novinarjev ne zanima. Ne zanima jih niti, če se kdo ukvarja z novinarsko svobodo in izsledke o tem publicira. Glede na to, da se z njo sami ne ukvarjajo, bi še vedno bilo namreč možno, da jih zanima, če se z njo ukvarja kdo drug. Ampak tudi tu se ne dajo in prezir ni nič manjši. Zato je edini način, kako preseči ignoranco do svoje lastne svobode za novinarje, ta, da se pretvarjajo, da je ni. Da bi to dosegli, jim predlagam: sprejmite sklep in nikakor ne dovolite razprave o njej. Če se bo kdo pregrešil, ga strogo kaznujte. Če se bo našel kakšen bedak, ki bo o tem pisal, ga prezrite. Upoštevajte urednike, ker vedo več od vas. Bodite uvidevni do lastnikov, njihovih »racionalizacij« in enotirnih uprav. Še dalje zanikajte, da obstaja kakršnakoli oblika cenzure, ker je ni. Za politične pritiske in cenzuro se menite le v konkurenčni medijski hiši. Še dalje sodelujte z neodvisnimi političnimi strokovnjaki s strankarskimi izkaznicami (to lahko še dalje zamolčite). Povečujte izbrano civilno družbo, denimo Zbor za republiko (tisto, ki je prava in na vaši strani). Izbirajte sogovorce in pisce, ki raje govorijo abstraktno, z vsemi drugimi so težave. Imate pa še eno alternativo, kaj storiti, ki je enako dobra od zgoraj navedene: delajte to, kar že zdaj počnete! ■

Logos in dojka

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Leta 1969 se je Theodor Wiesengrund Adorno, nemški filozof in vodilna osebnost neomarksistične Frankfurtske šole, soočil s skrajno zanimivo obliko mladeniškega in intelektualnega protesta: sredi predavanja o estetiki so mu tri študentke javno pokazale prsi in ga ob tem skušale poljubiti - kar je za avtorja Negativne dialektike in Treh študij o Heglu, napol judovskega emigranta iz nacistične Nemčije in povratnika v njo, moralo na neki način biti vrhunec politične in (še posebej?) filozofske provokacije. Ali so se omenjene univerzitetne ekshibicionistične striptize tega sploh zavedale, tukaj ni posebno pomembno. Bolj relevanten je namreč faktum, da se da v tem konec koncev vendarle inspiriranem dejanju razbrati dimenzija, ki jo dan za dnem na lastni koži občuti mišljenje, ki se samo sebe še drzne imenovati neodvisno in začudeno. Poleg vseh inštruiranih in insceniranih simulacij urejenega življenja (ki domnevno ščiti pred kardiovaskularnimi boleznimi, čeprav vemo, da jih pravzaprav povzroča) in politične ureditve (ki državljana in posameznika domnevno ščiti pred vsemi mogočimi krivicami), poleg vseh naslanjanj na vseprisotne sloterdijkovske proteze (od presajanja organov mrtvih darovalcev do psihoterapevtskih orgij), poleg vseh prepričevanj, da je vsaka sprememba nujno sprememba na slabše in da je status quo tako rekoč prirojen človeškemu bitju, mišljenje kot žalostna in ogrožena priča nekega raztrganega sveta dan za dnem doživlja prav tisto, kar se je tako penetrantno zgodilo prerano preminulemu nemškemu profesorju: dojka, Afganistan, Irak ...

Nelogični logos in logični kaos

Prav na šesto obletnico, odkar je bilo v Bagdadu ubitih 22 uslužbencev Združenih narodov, je v tem mestu - kot sicer tudi skoraj vsak dan, odkar je G. W. Bush iraškemu narodu poklonil demokra-

cijo - ponovno eksplodirala bomba. Ena od zibelk svetovne kulture je v trenutku ostala brez nadaljnjih sto meščanov, naša vsakdanja dojka je ponovno glasno udarila po svetovnem političnem in zgodovinskem katedru in telefoni so v pisarnah evropskih in ameriških analitikov ponovno zazvonili v upanju, da so prav oni sposobni razložiti neobičajno pektoralno provokacijo. No, kot vemo, se take razlage praviloma zreducirajo na le nekaj fraz, stiliziranih do vtisa o kompetentnosti, torej od njih ni treba pričakovati kaj več od poskusov, da bi predvideli Obamovo naslednjo potezo ali kritizirali iraške varnostne sile. Kajti stvar je mnogo globlja, filozofsko in zgodovinsko bolj strupena, zgodovinsko malignejša.

No, človeško trpljenje se je tako namnožilo, da je informacija o njem pravzaprav postala dolgočasna, povsem odvečna informacija, s katero si ima naš dan, ki se začne s kopalnim plaščem in cappuccinom, komajda kaj početi.

Ko so namreč stari Grki na obalah Male Azije, Egejskega morja in Jadrana modrovali o logosu, o logein, o umu, ki vlada vidnemu in nevidnemu svetu, se jim zagotovo niti v zadnji premisi ni nakazovala možnost, da bi bilo vse to lepo in umno, kar so tlačili v ta pojem, morda pravzaprav gola in drzna metafizična zabloda, odraz potrebe, da okrog sebe brezpogojno vidimo smisel celo tam, kjer ga očitno ni niti ga ne more biti. Da je teorija logosa, ki so jo ustvarili, morda izšla iz napačne predpostavke, ki do današnjih dni kot kakšno klasično prekletstvo iz bajk in kot zli duh spremlja vsako mislečo substanco. Namreč iz predpostavke, da človekov svet ima smisel, celo preden se ga človek dotakne; on (svet) ga (smisel) nedvomno poseduje a priori in treba ga je samo razodevati, pa čeprav iz nezavidljive perspektive jamske zamračenosti.

Torej se poleg možnosti, da svet nima nikakršnega smisla, odpirajo še nadaljnje možnosti. Pod ena: Svet ga ima preveč. Secundo: Svet ima smisel, ki pa je lažen in napačen. In končno tisto, kar zavračamo skoraj a priori: Svet ima smisel in ta smisel je nekaj, kar je vsaj podobno resnici. V vsakem od teh štirih primerov mišljenje sizifovsko vztrajno išče to transcendentalno instanco ter se pri tem v večji meri nadeja, da bo s tem legitimiralo samo sebe, kakor da bo v dramatičnem dejanju insceniranja bitja osmislilo človeško stvarnost. Kajti škandalozna je usoda modernega subjekta in njegove stvarnosti (Irak in bomba, ki eksplodira na šesto obletnico neke druge bombe, zagotovito nista najboljša dokaza škandaloznosti usode, o kateri je govora): subjekt konstituira - skorajda v smislu neoplatonističnih teorij, v katerih bog iz trenutka v trenutek, vedno znova, ohranja svet s tem, da ga ustvarja ex nihilo - objekt, ki se je toliko odtujil

kaj je današnji dan dober in kakšen pomen ima v prav tisti zgodovini, ki jo je Hegel v maniri pruskega (ali celo balkanskega!) generala lakonsko in brez kančka vidne eksaltacije proglasil za klavnico ter s tem očitno namignil, da velja ta faktum brez ostanka akceptirati. Včasih se zdi, da je prav ta klavnica pravzaprav edino, kar je objektivni idealist Hegel imel za eventualno realno v veličastnem svetenuju ideje, ki jo mi imenujemo svet.

Irak in kontekst izkustva

Kajti najgloblja modrost - ki jo lahko razumemo tudi kot preventivni ukrep proti kardiovaskularnim boleznim - leži v spoznanju, da je vsak čas imel svoje Bagdade in svoje Pakistane. V Enodimenzionalnem človeku Herbert Marcuse pravi: »Ta širši kontekst izkustva, realni empirični svet, je danes še vedno svet plinskih celic in koncentracijskih taborišč, Hirošime in Nagasakija, ameriških Cadillacov in nemških mercedesov, Pentagona in Kremlja, svet nuklearnih mest in kitajskih komun, Kube, poneumljanja in pokolov.« Ta stavek je bil spočet prav v desetletju adornovske dojke, brez in pred vsemi šele prihajajočimi »izkustvenimi konteksti« od Vietnama, Irana, Afganistana, preko Bosne in Čečenije do nine eleven in sodobnega Iraka, ki obeležuje žalostne obletnice tako, da uprizarja njihove reprize. Zato se sprizajzimo: Moj svet je »še vedno svet«. Ne tisti blohovski »še-nesvet«, ne svet, ki bi po vseh znanih zakonih dialektike moral že zdavnaj preiti v svoje nasprotje, ampak ravno obratno: še vedno je le »še vedno svet«, svet, zakrčen v satanski položaj, ki ne dopušča nikakršnih obetov drugačnega. Celó če se svet torej spremeni, um v njem (kot rečeno: s smislom ali brez njega) evidentno ostaja isti: koncentracijska taborišča 1941 in 1991, napalmske bombe v Vietnamu in kdo bi vedel kakšne v Afganistanu ... Da ne naštevamo: preprosto vzemite Marcusejevo sentenco in v njej zamenjajte geografske pojme s tistimi, ki ste jih danes mimogrede, s kotičkom očesa, zaznali v dnevnem časopisu - in postalo vam bo jasno, kako malo tega se je spremenilo v kvaliteti uma, o katerem je tukaj govora.

No, človeško trpljenje se je tako namnožilo, da je informacija o njem pravzaprav postala dolgočasna, povsem odvečna informacija, s katero si ima naš dan, ki se začne s kopalnim plaščem in cappuccinom, komajda kaj početi. Kontekst izkustva, o katerem razpravlja zgroženi Marcuse, je postal tako širok, da so se njegovi horizonti in robovi in limesi zliili z neko vrsto absolutne metafizične nemoči in resignacije, ki več ne želi jadikovati sama nad sabo. Tako je širok, da bi nekoliko bolj drzno mišljenje utegnilo pomisliti, da funkcija atomskega napada na Japonsko ni bila kapitulacija te države, ampak to, da bi se navadili na najradikalnejši,

dokončni »kontekst izkustva«, na možnost, da se lahko to zgodi tudi nam, če bomo trmasto vztrajali v odporu, kakor je Japonska v poslednjih mesecih druge svetovne vojne. Nekako ravno tako, kot je ravno Adorno ugotavljal, da je funkcija pretepanja v ameriških risankah navajanje otrok na nasilje v družbi - telesno, duševno in kakopak ekonomsko.

Irak: klavnica, katere menedžer je premodri um. Irak: aktualni in najaktivnejši protipol vsem vrstam previdnosti v zgodovini, s katero upravlja predobri bog. Irak: kontekst izkustva, ki v največji meri potrjuje Nietzschejevo večno vračanje istega. Irak: samo ena v neskončnem nizu dojk, tako mlade-

niško in lahko miselno razgaljenih pred prestolom logosa, vladarja človeške zgodovine. Irak: drugačen, a vendar isti, isti, a vendar drugačen. Irak: geografski pojem, odvečen in moreč za svet borznih poročil o iraški nafti, pojem, bolj potreben svetovnemu umu kot še en dokaz neuma kakor tistemu postmodernemu kontekstu izkustva, za katero se niti Auschwitz niti Vietnam niti Čečenija pravzaprav nikdar niso niti zgodili, tistemu izkustvu, ki ga ne more prizadeti in ga ne more presenetiti nobena dojka, nenadoma izpljunjena na univerzitetni kateder. Irak: mišljenje, ki več ne ve, kateremu kontekstu izkustva naj bolj verjame, temu zadnjemu, virtual-

nemu, a v svoji moči neskončno realnemu, ali tistemu jokavemu marcusejevskemu izkustvu (realnemu in humanemu, vendar iluzornemu in nemočnemu), ki vedno znova obstane nad neskončnim perpetuiranjem človeškega trpljenja, vedoč, da pri tem ne tvega ne logosa ne trpljenja, ampak samo sebe. Sebe in vse ostale strukture smisla, ki so jih že nesrečni stari Grki implantirali logosu ter se pri tem menda nadejali, da se bo ta smisel-implantat kadarkoli zares vrasel v organizem človeške zgodovine. Irak: samo en »še vedno svet« brez obljub - dojka, kdo ve zakaj nesramno nastavljena pod nos frankfurtskega profesorja estetike. ■

Učenje življenja

Ob koncu leta 2008 je po svetu blodilo kar 42 milijonov ljudi, ki so bili prisiljeni zapustiti svoje domove. Vojne, bolezni in pomanjkanje osnovnih potrebščin, vrednih človekovega življenja, silijo ljudi v migracije. Ironično so prav države v razvoju tiste, v katere se zateče kar štiri petine vseh beguncev.

SIMON RAJBAR

Iz učilnice ...

S pričetkom oktobra se bodo v šolskih klopih ostalim sotrpinom pridružili tudi študentje. Z daljšim ali krajšim negodovanjem proti neumnostim, ki da jih učijo po šolah in fakultetah, se jih bo vsaj velika večina posedla po razredih. Mladina se izobražuje povsod po svetu in prav je tako. Na pomembnost izobrazbe nas opominjajo celo afganistanski begunci v Iranu in včasih šele ob takšnih primerih spoznamo, kakšen privilegij izobrazba dejansko je. Znanje namreč poskrbi, da lažje manevriramo skozi življenje. Velike razlike so le v vsebinah in načinu pridobivanja teh znanj. V kolikor je te begunce spremljala sreča in jim je uspelo najti, sicer po večini umazana fizična dela na črno, potem se njihovi otroci namesto beračenju posvečajo učenju. Stvari seveda niso tako preproste. Po letu 2004 je iranska vlada sprejela zakon, po katerem morajo afganistanski otroci plačevati osnovnošolsko izobrazbo ter zdravstvene storitve, ki je za vse ostale brezplačna. Medtem ko si mnogi to težko privoščijo, si večina sploh ne more. V ta namen so ustanovili ilegalne šole, ki afganistanskim otrokom brez dokumentov omogočajo vsaj osnovno izobrazbo. Tovrstne šolnine se gibljejo okrog šest evrov mesečno na otroka, teh pa je veliko. V Iranu je po podatkih Visokega komisariata za begunce Združenih narodov (UNHCR) registriranih slab milijon prišlekov, po neuradnih statistikah pa se ta številka povzpne celo do dveh milijonov in pol. Samooklicana globalna vojna proti terorizmu se v Afganistanu le še stopnjuje, na kratko pa je zopet potegnilo civilno prebivalstvo. Že vsak četrti begunec na svetu prihaja iz Afganistana. Samo

begunci iz Afganistana in Iraka pa skupaj tvorijo skoraj polovico vseh beguncev, za katere je odgovoren UNHCR. Kot v drugih kriznih žariščih reke obupanih ljudi najbolj pritiskajo na sosednje države. Pakistan uradno nudi zatočišče 1,8 milijona beguncem in je s tem gostitelj največje begunske populacije na svetu. Obenem država gosti tudi največje število beguncev glede na njene ekonomske zmožnosti. Vedno več ljudi je tudi prisiljenih živeti v begunskih taboriščih. Predmetnik znanja v teh taborih se zato zelo razlikuje od ti-

stega v Iranu. Brez dovoljenja za delo se dečki od svojih očetov večinoma učijo obrti na črnem trgu, ki mnogokrat vključuje tihotapljenje orožja, drog in talibanskih borcev. Deklice na drugi strani spoznavajo umetnost čakanja in preživljanja pred oskrbovalnimi centri ZN ter hranjenja družine iz praznega niča. Politika do migrantov pa postaja vedno ostrejša, saj državam predstavljajo nepotrebno breme. Tako še okoli 1,1 milijona iraških beguncev okupira Sirijo, v Jordaniji, državi s 5,5 milijona prebivalcev, pa že spreminjajo demografsko sliko prebivalstva. In kljub temu da je človeštvo znova obnemelo ob še dveh televizijskih vojnah, se begunska kriza, ki je nastala kot kolateralna škoda ameriške okupacije in spremljajočega sektaškega nasilja, le redko prebije na spored ali časopisne strani.

... v učilnico

Sicer po taboriščnem znanju daleč prednjačijo prebivalci subsaharske Afrike. Po podatkih UNHCR je tukaj odstotek beguncev, ki prebivajo v razmerah, velikokrat ne vrednih človeškega življenja, ravno obraten kot drugod po svetu. Vsak sedmi od desetih beguncev namreč živi po teh taboriščih. Sicer so se veččin preživetja prebivalci Darfurja naučili, še preden so prispeli v begunske centre, a jim to znanje življenja ne olajša. Napadi na konvoje s hrano, vdori džandžavidov na kamelah in konjih ter nasilje oboroženih roparskih skupin ob teh taboriščih vseeno niso ustavile navalov novih prišlekov. Revščina, lakota in bolezni iz tega osiromašenega življenja naredijo tragedijo. V Čadu je več kot 260.000 beguncev iz Darfurja, kjer so prvo begunsko taborišče Farchana postavili že leta 2004. V njem se v že napol razpadlih šotorih še vedno stiska okoli 20.000 ljudi. Medtem ko se mlajši otroci igrajo brez igrac, nekatere starejše otroke poučujejo samo s pomočjo krede, ki je zamenjala vse ostale šolske pripomočke. Izobraževanje je tukaj prej izjema kot pravilo. Vseh malenkosti, ki jih otroci zahodnega sveta jemljejo za samoumevne, ti otroci sploh ne poznajo. Medtem zahodne države, ki so velikokrat posredno ali neposredno krive za begunske krize, sprejmejo zelo malo beguncev. In če Afričanom uspe zbrati pogum, kaj šele denar, da se odpravijo na tvegano pot na obale Evrope, jih kljub pričakovanjem najbrž ne čaka svetla prihodnost. To se bodo morali žal še naučiti. Zadnjo lekcijo so prejela izčrpana človeška bitja, ki so izgubljeno plula po Sredozemskem morju. Obupane klice na pomoč so preslišale mimoidoče ladje, ki so sicer obvestile matične obalne straže, a te pod izgovorom, da se begunci nahajajo v mednarodnih vodah, niso ukrepale. Preden so prišli v teritorialne vode Italije, je bilo za večino že prepozno. Tisti, ki so uspeli priti v katero od »obljubljenih dežel«, pa postopajo po begunskih centrih, sami sebi v napoto, čakajoč na Godota. ■

"V imenu zemlje"

Nekoč najbolj rodovitna zemlja na planetu je danes povsem izsušena, presahnjena in mrtva. Govorimo namreč o starodavni Mezopotamiji.

SAMI AL-DAGHISTANI

Mezopotamia (gr.) je kraj, kjer je pred približno sedem tisoč leti vzniknil človeški um – s starodavno modrostjo, prvimi zakoni in pisavo. Sumerci, Akadci, Babilonci in Asirijci so narodi, ki so vzpostavili socialni odnos, zakonodajo in civilizacijo, temelječo na literaturi (mislilno-črkno-besedi), preko odnosa do zemlje – z namakalnim poljedelstvom. To in nadaljnje oskrbovanje zemlje sta bila pglavna premika v zgodovini človeške dejavnosti, ki sta sprožila razvoj mentalne misli.

Danes je »dežela med dvema rekama« – Irak – povsem izsušena. Nekoč slava in ponos Iraka in celega sveta – Evfrat (po arabsko Furat) in Tigris (Didžla) – sta danes bolj podobna mlakuži, potoku in kontaminirani vodi kot pa sili, ki je do nedavnega, do leta 2003, poganjala kolo iraške civilizacije.

Po letu 2003 se je vzmetje zgodovine ustavilo. Država je razpadala in obubožala, varnost je v njej izginila, kulturna zgodovina je bila izropana in požgana. Irak je na udaru in vsak si ga je lahko privoščil – Iran s šiitsko orientirano vlado in neposrednim vplivom na iraško vlado, Kurdi z vse večjim izvozom nafte brez odobranja Bagdada in Turčija s postavljanjem jezov v notranjosti države pri izviri rek Evfrat in Tigris.

Evfrat izvira na JV Turčije, v mestu Birecik. Danes stoji na Evfratu (v Turčiji) šest ogromnih jezov, zbirališča vode, ki onemogočajo pretok vode v notranjost Iraka. Velikanski jezovi ogrožajo sleherni življenje v Iraku, tako posamezno kot tudi narodno, okoljevarstveno, živalsko in rastlinsko. Projekt, ki ga je Turčija postavila v nedavni preteklosti, pokriva 75.358 km² na območju današnje Turčije, Sirije in Iraka in med drugim teče skozi mesta Diyarbakir, Gaziantep, Kilis in Mardin (vsa turška). Do zdaj je bilo porabljenih 32 milijard ameriških dolarjev, turška vlada pa je dodatno porabila še 16 nepredvidenih milijard. Že leta 1980 je ta ustanovila projekt, imenovan GAP, ki zajema 22 jezov, 19 hidro-

elektrarn, prekriva 1,7 milijona hektarjev zemlje in gospodari s 16 milijardami kW energije. Turška vlada z uporabo postavljenih jezov zasluži letno približno 3,7 milijarde ameriških dolarjev.

Evfrat je dolg 2.800 km, od tega se 1263 km reke nahaja v Turčiji in teče skozi Sirijo in Irak do iraškega izliva Shat al Arab. Keban, Karakaza, Birecik in Ataturk so največji jezovi, ki kraljujejo nad Evfratom, izmed naštetih pa je Ataturk peti največji jezik na svetu. Enako nesrečna je uso-

da reke Tigris. Tudi ta izvira na jugovzhodu Turčije, v mestecu Cizre. Reka meri 1.900 km, od tega 523 km teče v Turčiji. Dicle, Kralkiz, Batman, Iliu so imena hidro-jezov, postavljenih v zadnjih letih, ki odvezajo vodo Iraku. V času pisanja tega članka lahko spremljamo gradnjo največjega jezov Cizre. Irak je suh. Starodavna mitologija mogočnosti danes povsem sovpađa z uničujočim povojnim stanjem razklanega Iraka. Vode ni, Evfrat in Tigris sta presahnila. Človeška življenja izginjajo, rastlinstvo umira, poljedelstvo v Iraku ne obstaja več. Nekoč cvetoča in plodna dežela kulture, znanja in pridelka je danes osušeni cvet na tržišču denarja in krvi. Nalezljive bolezni se širijo, ljudje obolevajo vse po-

gosteje, puščava se širi in požira nekoč bogato rastlinstvo, Irak pa ostaja odvisen od posojil in uvoza žita in zrna iz držav, ki so ga dobesedno pokopale – iz ZDA, Irana in Turčije. Glede na informacije iraškega ministrstva za trgovino je Irak v prvi polovici leta 2009 mesečno uvozil sveže dobrine iz Turčije in Irana v vrednosti 16 milijard; iz Sirije za 3,8 milijarde in iz Jordanije za 400 milijonov ameriških dolarjev.

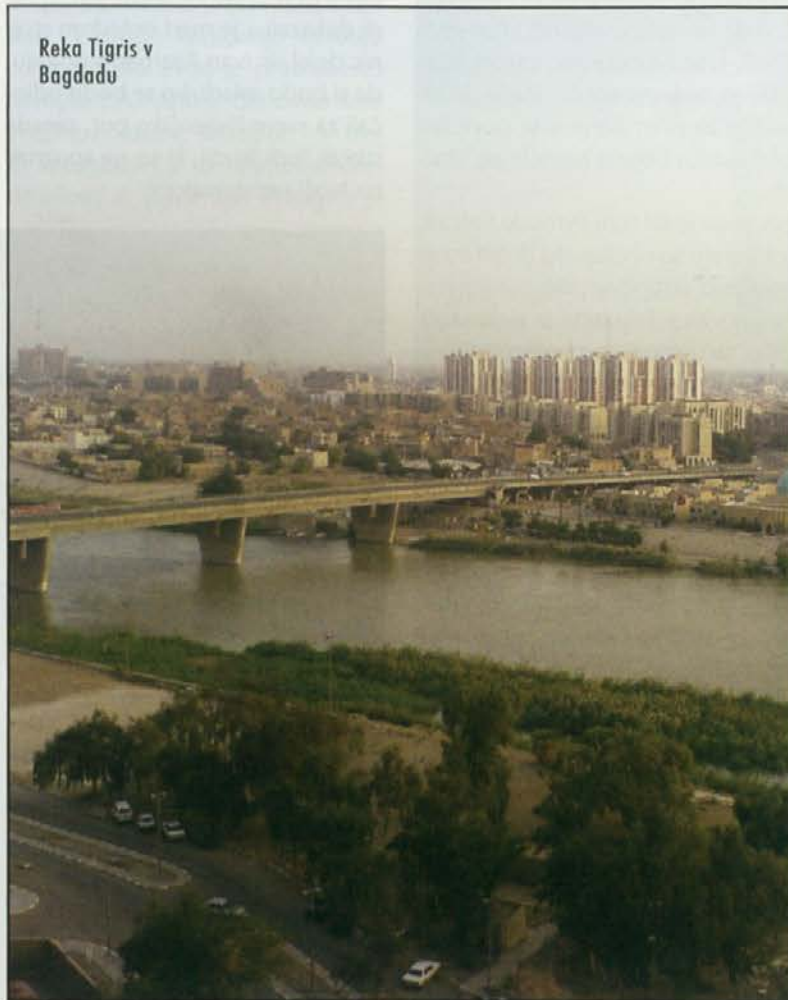
Zaradi ožemajoče vodne politike Turčije postaja danes iraški Evfrat vse manjši v primerjavi z dvoletnim stanjem in bo kmalu verjetno povsem presahnil.

V zadnjih dveh letih so se padavine v Iraku občutno zmanjšale; puščajoči kanali, odplake in nenehno namakanje razsipa vajo Evfratovo vodo, revna in osušena polja pa postajajo zelo slana, saj voda izpari in prisiljuje ljudi, da čistijo dno njegove bele gomile. Jamil, Iračan iz Damaska, pravi, da sta Tigris in Evfrat, omenjena celo v Bibliji, reki izjemnega pomena za celotno regijo in ves svet. Kar dela turška vlada danes, je povsem nezaslišano. V času prejšnjega režima bi bilo tako početje nemogoče! Najbolj zastrašujoče pa je dejstvo, da bodo po vsej verjetnosti kmetovalci morali opustiti sajenje riža, imenovanega po provinci Anbar (vredno in bogato zrno, ki označuje domoljubni ponos Iračanov) in ga zamenjati s cenenim nadomestkom. Poleg tega se kmetovalci vse pogosteje priseljujejo v mesta in opuščajo svoja dela. Suša prekriva ves Irak, padavine so se zmanjšale za 95 odstotkov, palmova drevesa in citrusove orhideje se sušijo. Še besede Ali Babana, ministra za organizacijo: »V Iraku imamo pravo sušo, naše kmetovanje umira, naša mesta venejo ...«

Omenjena kriza grozi Iraku in njegovim identiteti, zibelki civilizacije, ki je nekoč bila največji izvoznik dateljnov na svetu in je oskrbovala Nemčijo z ječmenom za pivo.

Edino, če lahko tako rečemo, razveseljuje dejstvo je, da je zaradi upada vode na obeh rekah pred kratkim bilo odkrito starodavno mesto, ki se lahko ponaša z mogočnostjo starih narodov na tem območju in tako dodaja težo (iraški) kulturni zgodovini. Je to vse ali skriva Irak še kaj več? ■

Reka Tigris v Bagdadu

Nalezljive bolezni se širijo, ljudje obolevajo vse pogosteje, puščava se širi in požira nekoč bogato rastlinstvo, Irak pa ostaja odvisen od posojil in uvoza žita in zrna iz držav, ki so ga dobesedno pokopale – iz ZDA, Irana in Turčije.

Raziskovalci so koristni, preprosti in zabavni

»Želim si, da projekt Noč raziskovalcev postane vseslovenski in se nam prihodnje leto pridruži tudi Univerza na Primorskem. Brez raziskovalnega dela in raziskovalcev bo namreč Evropa zaostajala v njenem razvoju, in to je tudi bistvo, zakaj se namenja evropska sredstva za promocijo raziskovalnega dela in življenja raziskovalcev,« je pred pričetkom vseevropskega projekta Noč raziskovalcev dejal rektor Univerze v Mariboru, dr. Ivan Rozman, in dodal, da si želi, da bi se za poklic raziskovalca odločilo čim več mladih.

DAŠA PURGAJ

Eksperimenti, delavnice in zabava

Prav mladi so bili tisti, ki so se 25. septembra v največji meri ustavljali v Raziskovalni vasi, ki je nastala v nakupovalnem središču Europark. Precej zanimanja je pritegnila Newtonova igralnica, v kateri so predstavljali različne eksperimente. »Imamo tekočino, ki je mešanica vode in škroba ter se obnaša nekoliko nenavadno, saj lahko vanjo boksamo in ne bo pljusnila naokoli. Prikazujemo tudi delovanje influenčnega stroja, kjer se lahko nabijeta dve plošči kondenzatorja, da začne kroglica med njima skakati. Ugotovljamo, kako lahko vodo iz krožnika spravimo v kozarec, ne da se dotaknemo roba krožnika ali da jo odlivamo, kar lahko naredimo s pomočjo sveče. Ugotovimo lahko tudi, da ne moremo z ognjem počiti balona, napolnjenega z vodo, saj toploto, ki jo dobiva, voda sproti ohlaja. Lahko se igramo tudi z dicmanski. Iz komotlačne komore izsesamo tlak, pri čemer nastane podtlak, ki napihne zračne mehurčke v dicmansih,« je povedala Maja Martinšek, študentka fakultete za naravoslovje in matematiko. Svoj oddelek so iz omenjene fakultete imeli tudi tehniki, ki so predstavljali tehniko in tehnologijo. Nekateri so delali z lesom, drugi so izdelovali modele avtomobilčkov, tretji so predstavljali delovanje elektro- in solarnega motorja.

Precej matematično je bilo v Vegovem inštitutu, kjer je študent Gregor Donaj razložil, kako se lahko matematika obrestuje. »Matematika se obrestuje tako, da se lahko modelirajo tokovi denarja v bančništvu. Recimo z modeli, ki temeljijo na preteklih podatkih, saj z analizo le-teh dobimo napoved, kako se bodo spreminjali v prihodnosti. Banke to uporabljajo pri likvidnosti; se pravi, da vedo, ko-

liko denarja morajo imeti na razpolago in koliko ga lahko nalagajo. Različna področja matematike se uporabljajo tudi v šifriranju in kodiranju informacij,« je sklenil Donaj.

Oddelek za biologijo fakultete za naravoslovje in matematiko je predstavil živalske vrste. Posebno pozornost so posvetili deževnikom. »Dokazali smo, da se deževniki lahko tudi učijo in da zaznavajo svetlobo, kljub temu da nimajo razvitih oči in da so to živali, ki se ne oglašajo, ampak proizvajajo zvok s pomočjo ščetin, ki jim služijo za premikanje,« je povedala profesorica Bojana Mencinger Vračko.

Na voljo je bil tudi Evropski kotiček, v katerem so obiskovalci dobili informacije o skrbi Evropske komisije za raziskovalce. Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko je izvedla delavnico Raziskovalec kot filmski ustvarjalec, tehniki so predstavili z govorom krmiljene naprave, kemiki pa so »čarali« pod naslovom Kemijska raketa. Fakulteta za varstvoslovje je predstavila policijske dejavnosti, kriminalne preiskave in še in še več.

Za zabavni program so poskrbeli PhD Researchers Big Bang Band, ki ga sestavljajo izvrstni glasbeniki, sicer pa raziskovalci in profesorji različnih fakultet, Sigma Epsilon Band, katerega izvajalci prihajajo v glavnem s fakultete za gradbeništvo, za poslastico pa je poskrbel kantavtor Zoran Predin, ki je dejal, da je lahko tudi glasba raziskovanje. »Če hočeš biti originalen moraš izumiti vedno nekaj novega, nekaj boljšega in drugačnega in na tak način je glasba tudi raziskovanje,« je dejal Predin.

Biti raziskovalec je način življenja

Okoli 150 mladih raziskovalcev, ki so sodelovali v projektu na Univerzi v Mariboru, je mladim dokaza-

lo, da ni potrebno biti Einstein, da si raziskovalec. »Raziskovalec ni samo poklic, ampak življenje. Takrat, ko imaš navdih in ko se dogaja nekaj zanimivega, povezano s tvojim raziskovalnim delom, kar se pa lahko zgodi tudi sredi noči, moraš biti pripravljen to tudi narediti. Seveda je včasih tudi kakšno mukotrpno delo, a raziskovalec mora znati tudi živeti in se znati zabavati, kar so tudi dokazali,« je med ogledom stojnic dejal dr. Ivan Rozman v upanju, da si bodo mladi, ko se bodo odločali za svojo življenjsko pot, morda izbrali tudi študij, ki so ga spoznali na Noči raziskovalcev.

Pestro tudi v Ljubljani

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani se je letos projektu priključila prvič in po ljubljanskih ulicah pod sloganom »Humanistika, to si ti« prav tako pripravila pester program. »Ker praznujemo 90-letnico najstarejše slovenske univerze, smo se v Ljubljani odločili posebej izpostaviti humanistiko in družboslovje, povezano z raziskovalnim delom na filozofski fakulteti, vendar ne na način, da promoviramo samo raziskovalno delo, ampak da promoviramo način razmišljanja, ki je specifičen način pristopa k resničnosti, je kritičen, in da promoviramo

način komuniciranja v humanistiki, ki je lahko šaljiv in zabaven. V tem smislu smo naredili prireditve, s katerimi vstopamo v mesto Ljubljana –na ulicah smo z gibanjem stopili skupaj z ljudmi in jih povabili, da se srečamo iz oči v oči na delavnicah in festivalih, celo izletih in konferencah,« je povedal vodja projekta na Univerzi v Ljubljani Rajko Muršič. Predstavilo se je sedem oddelkov fakultete s skoraj tridesetimi dejavnostmi. Začeli so s predstavitvijo raziskave o uspavankah in obiskovalce kakšno tudi naučili. Pogledali so v začarani svet drog, prikazali tradicionalne ples in jogo kot način življenja ter se z igranjem vlog vživljali v različne osebe, kot so priseljenci, Romi, muslimanke, ter na ta način poskušali preseči stereotipe in opozarjali na konstrukcijo identitete, z aktivno udeležbo dijakov, učencev in učiteljev pa ugotavljali, kako rešiti komplicirano konfliktno situacijo v razredu. Na ta dan je potekal tudi festival etnografskega in dokumentarnega filma, imenovan Tek na dolge razdalje, ustvarili so pločnik slavnih, kamor so zapisali imena znamenitih raziskovalcev v humanisti-

ki, in predstavili filozofijo, politiko, literaturo, kaligrafijo, vojno umetnost, globalni dialog in še in še. Na okrogli mizi so govorili o problemih odnosov med posameznimi identitetami in potrebami družbe ter izpostavili »žensko« življenje in problem nasilja. Željne avanture so popeljali po reki s čolnarjem Matijo, ki je predstavil način življenja ob Ljubljani.

Zaključek ustvarjalnega natečaja

Na prireditvi so v obeh mestih razglasili tudi zmagovalce ustvarjalnega natečaja za plakat, ki bo vabil na Noč raziskovalcev 2010. Izdelki so bili v Mariboru nagrajeni v treh kategorijah. V prvo kategorijo spadajo izdelki otrok iz vrtcev. Nagrade so didaktične igrače v vrednosti 250 evrov, presenečenje za skupino otrok, ki jih bo obiskal Umko in knjižna nagrada. Zmagala je skupina Žabice iz vrtca Ivana Glinška. V drugo kategorijo spadajo osnovnošolci in tu je prvo mesto osvojila Lina Ahif z Osnovne šole Prežihov Voranc Maribor. V tretji kategoriji pa so tekmovali srednješolci in študentje. Zmagala je

Anamarija Fink s fakultete za gradbeništvo, druga je bila Ines Štefaneč z iste fakultete, tretja pa Tjaša Brod. Nagrade v teh dveh kategorijah so bile prenosni računalnik, fotoaparat, dve uri bowlinga in bon za večerjo v vrednosti petdeset evrov. »Z zadovoljstvom pa lahko povem, da smo prejeli pre-

ko tristo del,« je dejala koordinatorka projekta na Univerzi v Mariboru, Brigita Krsnik Horvat. Natečaj so pripravili tudi na Univerzi v Ljubljani, kjer so izbrali najboljši plakat s sloganom »Humanistika je zakon!« in najboljši prevod naslova projekta v angleščini HUMANITIES ROCK!

V digitalni igralnici se je predstavila Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko.

Študentje kemije so prikazali kopico eksperimentov skoti gledališko predstavo Kapljica alkimije.

Študent gre v svet po izkušnje

Pretok mladih in znanja je koristen za razvoj družbe in njen napredek. Evropska unija zato že dalj časa spodbuja mobilnost in izmenjavo ljudi, predvsem v izobraževanju in na trgu bodoče delovne sile, posredno pa spodbuja prenos znanja med državami. Najprimernejše obdobje za pridobivanje tovrstnih znanj in izkušenj je zagotovo študentsko obdobje, saj ponuja veliko možnosti in priložnosti izkusiti življenje, delo in študij v tujini. Mednarodne izkušnje pa so običajno tudi odlična referenca pri iskanju zaposlitve in načrtovanju kariere. Še več, vse kaže na to, da bo v prihodnje vedno bolj pomembno tudi v svojem življenjepisu imeti vsaj eno izkušnjo iz tujine, bodisi študentsko ali delovno.

DAŠA PURGAJ

Evropski programi mobilnosti

Mladi v Sloveniji se odločajo za študij v tujini tako na dodiplomski kot na podiplomski ravni. Izmenjave, za katere lahko študenti Univerze v Mariboru (UM) pridobijo finančno dotacijo preko evropskih programov mobilnosti, so programi Erasmus, CEEPUS in meddržavno bilateralno sodelovanje. Letos je bil prvič objavljen tudi razpis za pridobitev dodatnih štipendij za študij in praktično usposabljanje študentov na Norveškem, v Islandiji in Lichtensteinu v letu 2010 v okviru Finančnega mehanizma EGP in Norveškega finančnega mehanizma.

Pri programu Vseživljenjskega učenja Erasmus lahko dodiplomski študenti študirajo na tistih visokošolskih institucijah v tujini, s katerimi imajo njihove matične fakultete UM sklenjene Erasmus bilateralne sporazume, prakso pa opravljajo ali na partnerskih institucijah ali v podjetjih, prav tako v sodelujočih državah (EU, EEA in Turčija). Univerza v Mariboru vsako leto pošlje prijavo na razpis Centru RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS) in na podlagi odobrenih sredstev objavi razpise za sofinanciranje študija in prakse študentov v tujini po programu Erasmus.

Na študij v tujino po programu CEEPUS lahko gredo študenti tistih fakultet oz. smeri, katerih fakultete oz. koordinatori so uspešno prijavili CEEPUS projekt. Sodelujoče države v programu CEEPUS so države srednje in vzhodne Evrope, vključno z državami bivših jugoslovanskih republik. Razpisi za ostale možnosti študija in prakse v tujini se nahajajo na spletni strani CMEPIUS (<http://www.cmepius.si/>), Univerza v Mariboru pa na svoji spletni strani pod rubriko aktualno-štipendije, dela objavlja tudi ponudbe iz

tujine. Veliko informacij o možnosti štipendiranja v določeni državi imajo tudi veleposlaništva posameznih držav. Za informacije študentom o programu ERASMUS je študentom na voljo Služba za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje (erasmus@uni-mb.si). Razpisna dokumentacija je objavljena na spletnih straneh Univerze.

Naši v tujino, tuji k nam

»Do sedaj so bila vsa odobrena sredstva za študij in prakso v tujini v okviru programa Erasmus vsako leto izkoriščena. V predlanskem študijskem letu (2007/08) je možnost sofinanciranja študija in prakse v tujini v okviru programa Erasmus izkoristilo 196 študentov za študij in 13 za praktično usposabljanje, ki ga je bilo možno opraviti v okviru programa Erasmus v tem letu prvič. V iztekajočem se študijskem letu je bilo na študijski izmenjavi v tujini 282 študentov, na praksi pa 25,«

je povedala Karolina Bucka, vodja Službe za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje na Univerzi v Mariboru in dodala, da se študentje v največji meri odločajo za študij v Nemčiji, Avstriji, Španiji in na Portugalskem, ki vedno bolj pridobiva na aktualnosti, saj letos tja odpotuje največ študentov Univerze v Mariboru. Pri praksah v tujini preko Univerze v Mariboru pa je bilo največ prijav za Avstrijo, Španijo in Veliko Britanijo.

»V zimskem semestru prihajajočega študijskega leta pričakujemo več kot 180 študentov preko programa Erasmus in 11 preko programa CEEPUS in z ostalimi bilateralnimi sporazumi. Največ študentov bo študiralo na Ekonomsko-poslovni fakulteti UM, na drugem mestu pa je Fakulteta za elektrotehniko, raču-

ništvo in mehatiko. V letu 2007/08 je bilo preko programa Erasmus v tujino na študiju 282 študentov, na praksi pa 25 študentov. V letu 2008/09 je bilo preko programa Erasmus v tujino na študiju 282 študentov, na praksi pa 25 študentov. V letu 2009/10 je bilo preko programa Erasmus v tujino na študiju 282 študentov, na praksi pa 25 študentov.

nalništvo in informatiko UM – na ti dve fakulteti je tudi v preteklih letih prišlo največ tujih študentov. Prijava za letni semester še zbiramo,« je še dejala Karolina Bucka.

Projekt Silver

Na Univerzi v Mariboru teče tudi mednarodni dvoletni projekt Silver – Sound Identifying Learner's Values in Europe; učenje vrednot s pomočjo glasbe. »Gre za znanstveno-raziskovalni in delno pedagoški projekt, ki je financiran s pomočjo programa Evropske komisije za vseživljenjsko učenje Comenius, v njem pa poleg Slovenije sodelujejo še Belgija, Norveška, Turčija in Estonija,« je razložil Andrej Naterer, vodja projekta na Univerzi v Mariboru. S projektom želijo vzpostaviti nove pristope, preko katerih je mogoče sodobno poučevanje vrednot s pomočjo glasbe. Izhaja se iz učenčevih stališč, vezanih na njegov individualni izbor glasbe, kar bi v primeru tolerantnosti pomenilo, da se učenca prosi, da poiščejo glasbo po svoji izbiri na temo tolerantnosti in se o izboru razpravlja. Projekt je za študente zanimiv, ker lahko sodelujejo pri mednarodni izmenjavi, ki se bo odvila med 1. in 21. marcem 2010 v vseh državah partnericah, sodelujejo pa tudi pri neposrednem oblikovanju novih instrumentov pri poučevanju. Zainteresirani lahko obiščejo eno izmed javnih predstavitev projekta, ki bo oktobra in novembra na Filozofski fakulteti v Mariboru, ali pišejo na silver.si@live.com.

Prakse v tujini v okviru organizacije AIESEC

Študentje pa imajo možnost opravljanja praks v tujini tudi preko največje mednarodne študentske organizacije AIESEC, ki ima v 107 državah po svetu že več kot 38.000 članov. »Poleg največje izbire praks omogočamo študentom tudi udeleževanje na konferencah in seminarjih ter vodilne pozicije, na katere se lahko prijavijo, izbire pa jim v nobenem primeru nikoli ne zmanjka,« je povedala Doris Kos iz AIESEC-a Kranj. Ponujajo štiri različne tipe praks, razvojno, izobraževalno, tehnično in management prakso. »Največkrat se študentje odločajo za management prakse, a jim tudi razvojne lahko prinesejo veliko izkušenj. Pri njih namreč običajno pridejo v ospredje države tretjega sveta. Če pa izberejo management

prakso, potem si v večini želijo v Ameriko oziroma v bolj razvite države,« je pojasnila Kosova. Stroški tovrstnih izmenjav so različni in se v povprečju gibljejo med 100 in 200 evri. Vključujejo stroške v organizaciji, kot so jezikovni testi, pripravljani seminar in ureditev papirjev, ne vključujejo pa potnih stroškov. Pri izbiri prakse ni nobenih pogojev, samo ta, da je kandidat/-ka študent/-ka mariborske ali ljubljanske univerze in ne šteje več kot 29 let, mora pa biti član organizacije AIESEC. Na izmenjavo gre študent lahko v poljubnem številu, vendar pa vse skupaj ne sme presegati treh let. Najkrajša doba, za katero lahko gre na prakso, je šest tednov, najdaljša pa leto in pol. Vendar je izbira same prakse, dolžine, tipa vedno na strani študenta. Več informacij je na voljo na Fakulteti za organizacijske vede v Kranju ali na spletni strani www.aiesec.org/slovenia/kranj, kjer lahko najdete tudi lokacije lokalnih odborov v Ljubljani in Mariboru. »Študent s članstvom pridobi nešteto možnosti za razvijanje samega sebe in pridobivanje izkušenj. Delo v tujini je odlični pripis k izkušnjam v življenjepisu. Prav tako imajo možnost udeleževati se vseh vrst seminarjev in ali konferenc v Sloveniji ali v tujini,« je k vpisu povabila Doris Kos in dodala, da je več informacij na voljo na spletni strani www.aiesec.org/slovenia/kranj.

Možnosti za diplomante

Za diplomante je v okviru Univerze zelo atraktiven program usposabljanja v tujini, imenovan Leonardo da Vinci. Ciljna skupina usposabljanja v programu Leonardo da Vinci so osebe na trgu dela (brezposelne ali zaposlene), ki so zaključile postopek izobraževanja. Prakse v okviru programa Leonardo da Vinci so torej izredno dobra možnost za pridobitev delovnih izkušenj po končani fakulteti. Štipendije so višje kot v programu Erasmus. Projekti Leonardo da Vinci so dvoletni in tako se je v obdobju 2007/2009 prakse udeležilo 25 udeležencev, v obdobju 2008/2010 pa zaenkrat 16. Projekti Leonardo da Vinci so vodeni tudi v Službi za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje Univerze v Mariboru. Trenutno imajo odprt razpis za projekt GRADEX 3.

Vzpodbudimo torej mlade, da gredo v svet, izkušnja iz tujine namreč zaznamuje za celo življenje.

Kristijan Jelenc

Takšen občutek dobi povprečen študent, ko poskuša enkrat v svojem študijskem življenju del znanja in izkušenj pridobiti na tuji univerzi in naleti na slovensko zaplankanost.

Slovenija – središče vesolja

Priznam, da redko resno razmišljam, še manj pišem, o programih študijskih izmenjav. Nekako sem ujet v ljudsko prepričanje, da so vsi ti programi, sheme in pogodbe le podpora za podpiranje pijančevanja, razvrata in divjanja v tujini. Verjetno je kriv slovenski fenomen, da smo precej skeptični do drugih. Sploh pa naš pokroviteljski odnos do tujcev. A morda moram spremeniti svoj pogled. Nedavno se je namreč iz tujine vrnil kolega, ki ni uspel narediti vseh izpitov. Da ne bo pomote, kolega ni neumen in tudi sicer je precej uspešen študent. Pač se je izkazalo, da študijske izmenjave niso šala, ampak resen študij v tujini. Pokazati je moral celo večji obseg znanja kot na domači fakulteti. Pa tudi samo en izpitni rok je bil na voljo. Skratka, zadeva je bila nedvomno težja kot doma. In brez prostora za pijančevanje. Ob misli na ta primer se mi zmrača pred očmi, ko se spomnim, kaj vse mora študent narediti, da se lahko odpravi na študij v tujino. Zbira gore predhodnih soglasij nosilcev, da se mu bodo v tujini opravljene obveznosti priznale tudi doma, ki pa so nemalokrat le mrtva črka na papirju. Potem išče primerljive programe in predmete, ker univerza pač ni več tako fleksibilna, kot je v preteklosti bila. Za zabavni zaključek pa dobi študent za dvanajst mesecev življenja v tujini štipendijo, ki zadostuje morda za štiri. Ne mo-

rem se znebiti občutka, da vse to sodi v nek širši koncept slovenskega strahu, da smo samo mi sposobni in ustrezni. Še hujši je aktualni primer znancev, ki se bosta naslednji semester odpravila na študij v tujino, vendar bosta morala izpit opravljati doma. Verjetno je razlog za tak nenavaden dogovor z nosilcem v tem, da je gostiteljska univerza že stoletnica in se gre bati, da so njeni študijski programi zastareli in slabi. Zagotovo so namreč naši programi boljši in kakovostnejši, saj smo mlajši in s tem bolj sodobni. Imamo aktualno znanje. Mogoče je to razlog, da nimamo praktično nobenih izmenjav s pariško Sorbono ali angleškim Oxfordom, preprosto sta univerzi in njuni programi prestari ... Zaradi takšnega ponižujočega odnosa do tujih univerz bi najraje predlagal spremembo zakonodaje tako, da bi moral vsak študent enkrat v času študija za vsaj en semester v tujino. Ne, ker je to najenostavnejši način, da privarčujemo nekaj denarja, ampak ker smo preprosto premajhni, da bi lahko bili samozadostni. Ne sme biti prostora za skepso do študija v tujini. Nazadnje naš odnos pomembno vpliva na resničnost. Če se bomo izmenjav resno lotili, bodo tudi postale resne. Hkrati je mednarodna izkušnja najboljše zdravilo proti Slovencem ljubo čustvo nezaupanja in nestrpnosti. Za slednjo namreč ni prostora v »družbi znanja«.

Poljsko je treba hitro pozabiti

Ne gre prezreti dejstva, da so Slovenci v evropski reprezentančni košarki pošteno premešali karte. Kot nagrada za delo je bil množičen obisk navijačev na Poljskem. V zaključnih dvobojih jih je bilo blizu tri tisoč, kar je za tako majhno državo izjemno število.

MILAN LAZAREVIČ

Slovenska košarkarska reprezentanca je meseca septembra navdušila domačo javnost. Četrto mesto je izjemen uspeh, a ostaja občutek, da je bila Slovenija zrela vzeti kolajno, ki jo je selektor Jure Zdovc najavil pred odhodom na Poljsko. Predsednik Košarkarske zveze Slovenije (KZS) Dušan Šešok je po porazu z Grčijo stresal jezo, govoril o tem, da jim sodniki in uradniki niso pustili osvojiti kolajne. Morda ima prav, a ne gre prezreti dejstva, da so Slovenci v evropski reprezentančni košarki pošteno premešali karte. Kot nagrada za delo je bil množičen obisk navijačev na Poljskem. V zaključnih dvobojih jih je bilo blizu tri tisoč, kar je za tako majhno državo izjemno število. Pri TV Slovenija so objavljali meritve gledanosti in košarkarska reprezentanca je bila septembrski hit.

Poletna zgodba

Tvorec zasedbe je Jure Zdovc, okoli sebe pa je imel podporo, da uspeh ni mogel izostati. Imel je popolne podatke o vseh reprezentantih, njihovih lastnostih. Vedel je, na koga lahko računa. Poškodb ne moreš predvideti, izostala je pomoč kapetana Matjaža Smodiša, pred prvenstvom se je poškodoval Beno Udrih, med prvenstvom še Goran Dragić.

Le ena senca je padla na celoten potek priprav. Jure Zdovc se je odločil iz reprezentance odstraniti Sašo Vujačića. Zdovc je ocenil, da ta igralec, ki ga kar šest let ni bilo v reprezentanci, ni bil dovolj pripravljen prestat vseh naporov. Na plan so prišle še druge zgodbe, a reprezentanca je le našla želeni mir. Je Vujačić želel postati kar prvi igralec, čeprav je bil kar šest let odsoten z evropskih prizorišč in poletnega druženja z reprezentanco? Morda, ampak v moštvenem špor-

tu je igralec del sistema. Vanj se je treba vklopiti. Če je igralec neprilagodljiv, potem nastanejo težave. Zdovc je svojo kariero ustvaril z delom. Ima rad red in disciplino ter brezpogojno izpolnjevanje obveznosti. Kot igralec je osvojil praktično vse, ve, kako se ustvarja rezultat, ima zmagovalno miselnost. Vujačić lahko naredi kakšno potezo več, ki štrli iz sistema, a v reprezentanci bi imel veliko konkurenco kvalitetnih igralcev, ki igrajo v najmočnejših evropskih klubih in ligi NBA. Pravzaprav jih je več, ki lahko s kakšno potezo odločijo tekmo. Erazem Lorbek je bil izbran v naj-

boljšo peterko prvenstva. Ob takšni količini kvalitete je treba najti ustvariti kemijo. Če je ni, potem tudi rezultata ne moreš pričakovati. Zdovc je natanko vedel, kaj lahko od posameznika pričakuje.

Nauk za naprej

Kaj bo slovenska košarka izlekla iz tega uspeha, je drugo vprašanje. Stanje doma ni rožnato, sedanja generacija ne bo večno skupaj. Treba bo dobiti naslednike. Mlada reprezentanca se že dve leti bori proti izpadu iz prve kategorije, mladinci prav tako, kadeti pa bodo še tretje leto zapored v drugi ligi

evropske košarke. Strah je, da v naslednjih nekaj letih ne bo igralcev, ki bi sposobni kvalitetno zapolnili vrzel. Treba je vedeti, da so najpomembnejši členi naše izbrane vrste stari blizu ali pa prek trideset let. Gre torej za zrelo reprezentanco, ki v tej zasedbi najverjetneje ne bo dočakala možnosti, da bi se borila za olimpijske igre 2012. Po tem letu bo nujna prenova izbrane vrste. S kom jo bodo zapolnili?

A to ni edina stvar v celotni podobni slovenske košarke. Klubi so tudi pereč problem. Domala vsi so v finančni stiski, za novo sezono so krepko znižali proračune, le redki

Kaj bo slovenska košarka izlekla iz tega uspeha, je drugo vprašanje. Stanje doma ni rožnato, sedanja generacija ne bo večno skupaj.

Matjaž Smodiš je ustavila poškodba hrbta. Je reprezentančne zgodbe zanj konec?

izpolnjujejo obveznosti do igralcev. KZS je skorajda prosila, kdo bi še igral v prvi ligi, nazadnje pa je v to igro vstopil Šenčur, ki je bil šele peti v drugi ligi. V takšni situaciji je res težko ustvarjati šampione.

Tukaj je še treba omeniti slabo stanje v ženski košarki. Reprezentanca je komajda odigrala prvenstvo divizije B, klubov je malo, komajda jih sestavijo za eno ligo. Finančna kriza je zajela celo državne prvakine iz Celja. Klub je moral krčiti proračun, odpovedati se nekaj igalkam in celo trenerju. Pred Košarkarsko zvezo Slovenije je torej vrsta odprtih vprašanj. Dober rezultat članske reprezentance (na tem projektu so delali več kot leto dni) ne more prikriti vseh težav. Skrivanje in bežanje od odgovornosti lahko ima dolgoročne posledice. Treba je imeti pravi program, a tega na obzoru še ni.

Upanje je Olimpija

Kanček upanja lahko da prenovljena podoba Uniona Olimpije. Ta spet ima na kupu veliko slovenskih reprezentantov. Vodstvo kluba je izkoristilo krizo na trgu in nekaj »pobeglih sinov« vrnilo v Tivoli. Ljubljancanom se izteka čas oziroma trajanje licence za nastop v evroligi. V novi sezoni si morajo prioriti uvrstitev med šestnajst najboljših, v Stožicah raste nova dvorana. Ta dva dejavnika bosta ključna. Če bi rezultat bil slab, potem bi sledila selitev v evropski pokal. Tekmovanje v evropskem pokalu je kvalitetno, ampak vseeno gre za drugi kakovostni razred. Vrnitev med elito bi bila zelo zahtevna, vsi igralci pa imajo večinoma podpisane enoletne pogodbe, kar daje dodatno negotovost za prihodnost. Olimpija je gonilna sila slovenske košarke. Če njej gre slabo, potem drugi šepajo. V letih, ko se je borila s prezadolženostjo, so mnogi mladi in nadarjeni igralci svojo prihodnost raje poiskali v tujini. Kar za eno reprezentanco bi jih lahko naštel. Škoda je nepopravljiva. Zdaj je čas, da mladi košarkarji spet dobijo (za)upanje v slovensko košarkarsko institucijo.

Če bo trener Olimpije Jure Zdovc, ki je takoj po EP sporočil, da ne bo več selektor, ker ima preveč dela z ljubljanskim projektom, zdržal ves pritisk, potem lahko v novi sezoni pričakujemo navdušujočo igro, kot so jo prikazali slovenski reprezentanti na Poljskem. ■

Milan Lazarevič

Zahovičeva primerjava z Benfica je potuha nasilnežem, ki s temi dejanji »izražajo« skrb nad rezultati. Kakšna je to skrb, ko poškodujejo tri varnostnike, razbijajo inventar, na koncu pa z zakritimi obrazi zbežijo, da jih kdo ne bi prepoznal. To je navadno huliganstvo, ki ga zdaj trpijo nogometaši, drugač bo na vrsti kdo drug.

Kriminalizacija nogometa

Pri Benfici se je to dogajalo vsakih štirinajst dni,« je za časnik Večer dejal športni direktor NK Maribor Zlatko Zahovič po vnovičnem vdoru prenapetih navijačev v slačilnico in klubske prostore. Tam je kapetan Zoran Pavlovič dobil opozorilno klopoto, potem so ga ustražovali še v bifeju, na koncu bi skoraj prekinil pogodbo s klubom. Zahovičeva primerjava z Benfica je slaba tolažba oziroma je potuha nasilnežem, ki s temi dejanji »izražajo« skrb nad rezultati. Kakšna je to skrb, ko poškodujejo tri varnostnike, razbijajo inventar, na koncu pa z zakritimi obrazi zbežijo, da jih kdo ne bi prepoznal. To je navadno huliganstvo, ki ga zdaj trpijo nogometaši, drugač bo na vrsti kdo drug. V bistvu je Zahovič krivdo za vse slabe rezultate po izpadu iz evropskih tekmovanj preusmeril na igralce, da bi sam imel mir. Dobival je informacije o nešportnem življenju igralcev, a kot športni direktor je sam kriv za selekcioniranje tega moštva. Moral bi vedeti vse dobre in slabe lastnosti teh nogometašev, ko je skupaj s trenerjem Milaničem izbiral. Izjave v slogu, da je denimo Rene Mihelič vreden deset milijonov evrov, so neresne. Klub je minulo poletje kupoval igralce, ki so bili prosti brez odškodnine, kar pomeni, da nekega pretiranega zanimanja zanje ni bilo. Jasno je, da nekateri niso dorasli igranju v Mariboru, da je bil njihov preskok boleč. A poteze športnega direktorja, da se tudi sam mora še veliko naučiti in da izkušnje, ki naj bi jih prinesel iz širne Evrope, niso padle na plodna tla, temveč so samo še dvignile temperaturo. Peščica huliganov bo terorizirala večino. Zakaj »podvig« francoskega nogometaša Eri-

ca Cantonaja zdaj že daljnega leta 1995 v Sloveniji oziroma v Ljudskem vrtu ni možen? Odgovor je preprost; ograja je previsoka. Pred štirinajstimi leti se je Cantona zapodil proti tribuni in udaril gledalca, ki je sedel v prvi vrsti. Ta ga je vso tekmo žalil, Francozu pa je prekipevalo. Seveda ne gre hvaliti Cantonaja, ki je nevzgojenega navijača udaril, s tem pa mu pokazal, da z njim ni šale. Cantona je za to dejanje bil kaznovan z večmesečno prepovedjo igranja za Manchester United, njegova poteza pa je razkrila, kaj se da narediti, ko nogometnim huliganom stopiš na prste.

Peter Murray Taylor, vrhovni sodnik v Veliki Britaniji, je po tragediji na stadionu Hillsborough v Sheffieldu aprila 1989, kjer je umrlo 96 navijačev Liverpoola, izdal znamenito sporočilo o ukrepih na stadionih. Ključno Taylorjevo sporočilo je spremenilo nogometni svet. Stadion s sedeži so povsem spremenjeni, predvsem so na Otoku gledalce približali povsem igrišču. Gledalci se počutijo varno, na tekme hodijo družine z majhnimi otroki.

Če se spomnimo spomladanske tekme, ko si je Maribor zagotovil naslov državnega prvaka, vsi dogodki res niso na čast klubu. Glavni sodnik je komaj končal tekmo, ob vdoru gledalcev po njegovem zadnjem pisku je nastal kaos, nekateri celjski nogometaši so se po tekmi pritoževali, da so dobili udarec, najhuje pa so jo skupili posamezniki, ki so plezali čez ograjo. Roke so bile poškodovane, nekateri so ostali brez prstov. Tekma jim bo zares ostala v spominu. Vsega naj bi bila kriva ograja. Mar res? Ravno strah pred izgredi viša ograje, tako je bilo ob izgradnji

stadiona v Ljudskem vrtu. Na južni strani so postavili višjo ograjo kot na drugih delih stadiona. Do spomladanskega dogodka nihče ni imel večjih pripomb. Ko se je zgodil incident, so iskali krivce. Prelaganje odgovornosti bi lahko postal olimpijski šport, tako je bilo tudi v tem primeru. Na koncu so vsi ugotovili, da je na tehničnem prevzemu ograja izpolnjevala vse pogoje. Nogometni klub je plačal visoko kazen, tisti, ki po normalnih cenah plačujejo vstopnice, pa so zaradi izgrednikov bili prikrajšani za ogled dveh tekem. Te je moštvo odigralo pred praznimi tribunami.

In kaj pričakovati, ko sistem ne deluje, ko županu godi vzklík: »Kangler, viola!«, ko se na tem »slavju« pojavi še predsednik NZS Ivan Simič, na drugi strani stadiona pa preštevajo odrezane prste? Veselica, da te kap! Mesto je že tako značilen primer »lumpenproletariata«, v zadnjem času ga z vseh strani najeda ruralizacija. To je nevarna zmes, ki lahko pusti dolgotrajnejše posledice. Zdi se, da so vajeti ušle iz rok, ker v klubu večkrat zamižijo pred tem problemom, na drugi strani pa v strahu čakajo, kdaj bo na igrišče padla kakšna bakla. Policija ob izgredih ukrepa le s silo, kartoteke na mariborski policijski upravi se intenzivno polnijo, disciplinski sodnik NZS pa je do kluba neusmiljen. S kaznimi, ki jih je Maribor plačal za lanske izgrede, bi klub lahko eno leto štipendirali dva ali tri nadarjene mladince.

Sheffieldska tragedija je pred dvajsetimi leti je terjala 96 življenj navijačev Liverpoola, v Ljudskem vrtu letošnjo pomlad pa je stradalo nekaj prstov. Se Mariboru res mora zgoditi Liverpool? ■

Kultura včeraj, danes in jutri

Obdobje, v katerem živimo, se zdi polno možnosti in priložnosti, vendar z jasnim vpogledom v stanje stvari ugotovimo, da temu ni tako. Živimo namreč v sistemu, v katerem zavzemamo položaj Drugega. Drugega, kot ga je v osemdesetih letih opredelila feministična teoretičarka Trinh T. Minh, drugega kot nekoga, ki si ga ne moremo prisvojiti oziroma narediti prikladnega ali ustreznega, kot tudi za nekoga, ki ni primeren ali ustrezen.

JASMINA ZALOŽNIK

Znjim avtorica utemeljuje in pojasnjuje razlike, z njim zajema vse, ki so po družbenih standardih »normalnosti« marginalizirani. Povedano skozi prizmo lokalne kulturne politike, Drugi kot predstavnik neodvisne, sodobne kulture/umetnosti. Umetniški izraz je prepoznan le še v klasičnih vrednotah lepih umetnosti in v komercialni in populistični »obrti«. Ali bi lahko trdili, da je Maribor mesto, ki je med prvimi v celoti podprl poglede in zapise Nacionalnega programa za kulturo 2008–2011, iz katerega je mogoče razbrati splošno evropsko tendenco po privatizaciji in samostojnem kulturnem preživetju? Podpreti tiste, ki so tržno uspešnejši: imajo izgrajene marketinške strategije, podprti so s strani sponzorjev, učinki njihovih projektov so bolj ali manj ekonomske narave.

Takšen pogled je še posebej v »ruralnem« okolju nesprejemljiv, saj je povsem jasno, da »kultura«, naj si bo ljubiteljska ali klasična, že zaradi svoje usidranosti in splošne nerazgledanosti pritegne večjo pozornost. Že stari Rimljani so vedeli, da na posameznika/občana blagodejno deluje »kruh in igre«. In v tej sintagmi ni prepoznati splošne opredelitve umetniškega, ki ga preko Feurebacha razumem kot polje, ki z vprašanji o estetiki in z umetniškimi postopki, ki jih vpeljuje, prispeva k spreminjanju družbe. Na podlagi omenjene teze razumem danes, da Feurebach podpira umetniško produkcijo, ki je osnovana na kritičnosti in zahtevi angažiranega, kritičnega gledalca.

O boju med nacionalno in neodvisno kulturo lahko spregovorimo skozi zgodovinska dejstva, ki se vlečejo skozi zgodovino (naroda) kot jara kača. Vselej smo bili priča dialektičnemu boju med javno/državno in neodvisno kulturo, pod katero so vznikali urabana kultura, sodobni ples, kasneje novi medi-

ji in seveda nedramsko gledališče. Neodvisna kultura se je borila za drobtinice, ki jih je pri jedi na mizi pustila politična elita. Podatki kažejo, da je država leta 1993 neodvisni kulturi namenila le tri odstotke vseh razpoložljivih sredstev. Podatek se zdi sicer šokanten, vendar velikodušen v primerjavi s sredstvi, namenjenimi/dodeljenimi neodvisni kulturi v Mariboru v letu 2009. Preživetje smo si tako izborili na nacionalnem nivoju, kjer sredstva razporeja stroka. Malha, iz katere

črpa, je neprimerljiva z malho v domači hiši. Poglejmo samo prezir do mednarodnih projektov, ki jih je lokalna skupnost pokazala v času, ko se kiti z Evropsko kulturno prestolnico. Ali pa preštejmo drobiž, ki je bil namenjen projektom. Kako lahko sploh pomislimo na partnerski odnos med lokalnim in nacionalnim, ki ga država/ministrstvo pričakuje?

V kolikor približka partnerstva ni čutiti, so lahko posledice iz-

pad vseh sredstev, saj je povsem na dlani, da dregnemo v omenjenem primeru ob kršitev pogodbenih obveznosti (institucija, iniciativa ali posameznik, katerega projekt je bil podprt na nacionalnem nivoju, je obvezan pridobiti vsaj 50-odstotni delež sredstev za izpeljavo projekta). »Alternativa« jih praktično ne more. Rešitev se skriva v privatnem kapitalu. Vendar: slabšalnice, ki pritečejo vsej Drugi produkciji zaradi »abstrakcije, nerazumljivosti ali celo oportunitizma«, lahko na ustvarjanje presežne (finančne) vrednosti pozabijo. Kdo bo vložil v nekaj, kar se ne more kosati v odmevnosti, v obisku, v vidnosti s komercialnim ali nacionalno/lokalno velikim? Nikomur pa niti na pamet ne pade, da se sposobnost presoje umetnosti oblikuje počasi, z vzgojo občinstva, da kvaliteta ne odseva v kvantiteti in da je prav neodvisni sektor tisti, ki ustvarja novume tudi takšne, ki se počasi iz polja umetnosti selijo v gospodarstvo.

Šele z vzgojo občinstva, ki terja svoj čas, bomo (morda) zreli za privatizacijo in se bo vice verzum tudi privatni kapital začel stekati v te druge kulturne hrame, tiste, ki ne stavijo na pleskavice, spektakle in/ali kravate.

Poglejmo soseda, ki ga vsak Slovenec opazi. Poglejmo Gradec, ki je le ped vstran od mesta ob Dravi. Slutiti je, da vanj (še) ni zakoral nihče izmed teh, ki tako vehementno šikanirajo vse tisto, kar diši po drugačnem, vse tisto, kar je označeno kot Drugo. V kolikor bi, bi znali odgovoriti tudi na vprašanje »Zakaj za boga je tam še najbolj eksperimentalna predstava zapolnjena do zadnjega sedeža?«. Za povrh vsega celo s predstavniki vseh generacij; majhnimi otroki, mladino, odraslimi in starejšimi. Poglejmo čez mejo in ne obtožujmo za vse neenakopravnosti v primerjavi s prestolnico, saj bi lahko vsaj del tega, kar je videti tam, imeli tudi sami.

Ministrica za kulturo Majda Široc
FOTO: Matic Štolar

Preživetje smo si tako izborili na nacionalnem nivoju, kjer sredstva razporeja stroka. Malha, iz katere črpa, je neprimerljiva z malho v domači hiši.

Skupnost delujočih duhov

Nekatere teme, ideje oziroma vrednote so preprosto večne. So vselej prisotne, le da skozi čas zamenjajo mesto. Danes na konicah prstov, jutri jih zlizane vlečemo izpod nog množic ali »velikanov«. Dragocenost našega življenja pa je morda prav v pričevanju trenutkom sprememb, dinamiki privzemanja enih, pozabljanja in zaničevanja drugih idej, vselej pa na novo odkrivanje njihove večne prisotnosti.

LILI MIHAJLOVIČ

Ena takih »večnih« je tudi skupnost. V času s poudarkom na individualizmu se kot pri vsaki poziciji najdejo tisti z o-jem spredaj, ki so privrženci oziroma raziskovalci nasprotnega. So to umetniški vodje festivalov, ki vztrajajo pri nekomercialni programski usmeritvi? Ni pa tudi naključje, da dela s temo skupnosti sinhrono vznikajo med »neodvisnimi« ustvarjalci. Na letošnjem plesno-gibalnem festivalu Nagib so se z omenjeno temo ukvarjali v kar polovici predstavljenih del. Nagib počasi, a vztrajno dokazuje svojo žilavost in nujni obstoj v svojem mestu za njegovo razširjanje, kljub še vedno maloštevilni publiki. Ta se vidno večja iz leta v leto, festival pa prerašča pred sodke mariborskega okolja o sodobnih scenskih umetnostih. Nagib se je do svoje pete izvedbe že zamejil. Našel je svoj obraz, svoj izraz, prioritete stojijo. Ob raznovrstnem programu se festivalska ekipa posveča predvsem kakovosti odnosov med vsemi sodelujočimi ter širše, uspešnim sodelovanjem z mestom, njegovimi prebivalci ter strokovno javnostjo. V duhu tega cilja se je na letošnji tiskovni konferenci zgodil še en skupnostni premik, pomemben za vso kulturno področje, ne le plesno. Mojca Planšak, članica skupine Soogledi ter Evropskega foruma skupnostnih medijev, je predstavila javno pismo podpisanih akterjev pod skupnim imenom Surova energija, v katerem javno pozivajo pristojne na Mestni občini Maribor k odgovornemu ravnanju. Izpad razpisa za mednarodne projekte s strani Mestne občine Maribor oziroma neposredovanje te informacije v času odprtega javnega poziva za sofinanciranje akcij in projektov na področju kulture je oškodovalo mnogo institucij ter posameznikov. Predvsem znotraj nevladnega sektorja so zaupali obljubam mestne uprave in Uradu za kulturo in mladino, da bo poziv za mednarodne pro-

jekte izpeljan po sprejetju rebalansa v letu 2009. Tako se mnogi niso prijavili na projektni razpis, saj je v dosednji praksi bilo sofinanciranje zgolj iz enega naslova. Surova energija Mestni občini predlaga, naj prevzame odgovornost ter poveže oškodovance z zavodi, društvi, gospodarskim sektorjem, ki bodo podprli mednarodne projekte, ki so zaradi netransparetnega ter nepremišljenega uravnavanja mestne kulturne politike izviseli. Skupnost posameznikov, ki se je do sedaj srečevala na raznih javnih debatah in podobnih dogodkih, se je po vseh tovrstnih opozarjanjih na nepravilnosti mestnih oblasti ter ob odgovornosti, ki jo čutijo do kulturnega razvoja mesta, slednjič izoblikovala. Kaj pravzaprav zahteva Surova energija? Razumevanje, odprtost, odgovornost, ki pa imajo tudi druge pla-

ti. Kolikokrat smo priča ustvarjalcem, ki ne izprašajo niti svojih razlogov za delo! Zato je včasih bolje ne poznati ozadja del, ki jih vidimo. Spotaknem se lahko ob razumevanje in obmolknem. Soditi je najbrž najlažje. Če se povrnem v srčiko letošnjega Nagiba, velja omeniti nekaj svetlih točk. Tuja produkcija je bila predvsem jasna v svoji nameri: najsi gre za navodila, kako razumeti plesno predstavo, razumljivo igro preprostih elementov telesa in zvoka ali močan impulz ustvarjalca, ki se čustveno dotakne vseh prisotnih. Slovensko pa bi lahko označili za malce naivno. Naivnost samih ustvarjalcev, ki se lotevajo »nacionalne zgodovine« brez očitnega zavedanja sporočilnosti svojega dela kot v primeru Sugar Rush projekta, ali pa naivnost, ki jo predvidi site specific projekt Barvarska ulica med Sao Palom in Tirano pri svoji publiki.

Po vzoru tujih festivalov so se tudi na domačih tleh začele prakticirati diskusije predstav. Še en pomemben razlog, da mestne oblasti podprejo mednarodna sodelovanja? Na diskusijskih zajtrkih so se srečevali tako avtorji kot publika, žal je »diskusijskega« na zajtrkih vselej zmanjkalo prav v primeru domače pro-

dukcije. Ostre besede ali top(l)e laži, kaj bi raje? Si samo Slovenci bojimo v obraz povedati, da je nekaj zanič? Pozitivno je presenetil Sebastijan Horvat, ki se je na Nagibu predstavil z Utopijo 1. Odmevna predstava, ki se, kot sam pravi, ne omejuje, se poživlja na principe, trajanje in gledališka pravila. Na mestu je premislek, kako bi se javnost odzvala nanjo, če bi magistra gledališke režije ob avtorjevem mestu zamenjal zapis koreograf. Horvat je z nekaterimi »svojimi« igralci ter plesalci z zanimanjem sodeloval na diskusiji, dan po uprizoritvi. Žal pa je tudi tukaj vzniknil problem, s katerim se predvsem sodobna plesna scena ukvarja že predolgo. Ob vsakem stiku ustvarjalcev z javnostjo se predvsem v Mariboru iz razumevanja in želje po približanju tovrstne umetnosti nepoznavalcem ljudi »izobražuje« vsakič znova. Vedno ene in iste začetne razlage, uvodi ter vpeljevanja na to sceno. Ob takšni dobrohotnosti pa prav scena izgublja potencialne kritike, opazovalce ali udeležence drugačne vrste. Sodobna plesna scena le redko ponudi višji nivo razumevanja same sebe še komu drugemu razen sama sebi, s čimer pri priči poneumi vsakega laika in ga obso di na robno vlogo. Kdo ustvarja za koga??? »Želimo biti iskralci bistva, premikalci mišljenja ...«, trdi Vlasta Veselko, umetniški vodja Nagiba. To je festivalu uspelo doseči le ali morda predvsem z izobraževalnim programom, kjer je navdušil mladi koreograf, plesalec in pedagog Aimar Perez Gali. S svojo delavnico je predlagal odlično pedagoško alternativo prenosu znanja plesa in gibanja, katere principi pa se zlahka prenesejo na katerokoli področje. Predlog: Rancièrov Nevedni učitelj – pet lekcij o intelektualni emancipaciji. Letos pa gre Nagibu priznati vsaj pogum, saj so zaupali precej mlajšim udeležencem oziroma avtorjem, nekaterim premieram ter se uspešno spopadli z vsemi spremembami sredi izvajanja samega festivala. Tale slavospev skupnosti se tako končuje s tveganjem: ko združujemo moči za dosego lastnih ciljev, a ne želimo postati elitistični, ko vzpostavljamo odnos do nezadostnih projektov, ki pa jih producira več kot potrebna skupnost v mestu. ■

Arhiv Plesne Izbje

Če ni prišla Madonna, bo prišel pa Bill Clinton in v Cankarjevem domu zbral slovensko politično, gospodarsko, socialno in kulturno smetano.

Brez spektakla

Ob novici, da bo nekdanji ameriški predsednik slovesno predaval na dan reformacije v Ljubljani pred izbranimi tisoč dvesto povabljeni, ki so med drugim imetniki črne Diners kartice ali udeleženci Poslovne konference Portorož, so se sprožila tudi ugibanja o honorarju za predavanje, ki naj bi po neuradnih informacijah znašalo okoli sto tisoč evrov. Na tiskovni konferenci ob razglasitvi tega visokega obiska so še dodali, da bo to čas, da se Slovenci zazremo vase. Kam? Vase smo pogledali že ob odpovedi mega-spektakla Madonne v Ljubljani in številni so že poiskali razloge, zakaj je do tega prišlo. Ob napovedi Clintonovega obiska si dovolim odpreti to staro koncertno rano. Letošnji jubilejni deseti festival Exit v Novem Sadu je zbral skoraj dvesto tisoč ljudi iz rekordnih devetinpetdesetih držav. Rezultati anket med obiskovalci so opozorili na nenaklonjenost domačinov do same prireditve. Menijo, da so glasbeni spektakel na Petrovaradinski trdnjavi prevzeli tujci, da so ponudba, program in same cene prilagojene tujim gostom. Kolegi iz Novega Sada že nekaj let bentijo čez Exit, da ničesar ne da njihovega mestu, ki v preostalih enainpetdesetih tednih kulturno spi. Podobno kot Guča je tudi Exit postal priljubljena turistična destinacija v Srbiji. Nasploh so glasbeni festivali in spekta-

kli eno najdonosnejših gospodarskih panog v času aktualne recesije. Tudi na »dogodku desetletja« pri naših sosedih, na dvojnem koncertu U2 na Maksimiru, je bila dobra polovica občinstva iz bližnje in daljne tujine. In kaj je privleklo koncertna plemena z vseh koncev Evrope in še drugod? Ekskluzivnost! Enkratnost! Nepovnovljivost! Namreč daleč naokrog irski mega-zvezdniki niso nastopili. Medtem ko je bil odpovedani ljubljanski koncert Madonne le eden med mnogimi na njeni letošnji turneji – mesec prej je bila v Vidmu, tik pred Ljubljano v Münchnu, od koder jo je odneslo še v Budimpešto in Beograd. Organizator ljubljanskega koncerta se je uštel. Računal in stavil je zgolj na slovensko občinstvo, z odpovedjo zaradi logističnih zapletov pa se je še enkrat več razgalila paleta slabosti v popularni kulturi Slovencev, med katerimi je previsoka cena vstopnic potrdila križ našega nizkega kulturnega standarda. Za šestdeset tisoč Slovencev in Slovencev na hipodromu bi moral organizator razdati subvencionirane, sponzorirane ali brezplačne vstopnice. To nas podučijo večina zadnjih odmevnih glasbenih mega-dogodkov pri nas – od Siddharte za Bežigradom do Killers na hipodromu in Joss Stone pri Emoniki. Mimogrede, tudi Clintonovega predavanja ne bi bilo brez sponzorskega kritja!

Transgalaktika

(Sola Pulse Music, 2009)

COMA STEREO

Mariborski glasbeni kolektiv Coma Stereo nas že z naslovom in ovitkom plošče prijazno vpelje v transgalaktični polet, med udobnim letom pa (po)doživimo mozaik glasbenih flash-backov, ki nas ne vržejo iz tira, ampak nas pomirijo. V tekočih prelivih ni grobih tranzitarskih preskokov in pretok osmih pesmi je izpeljan subtilno. Ko psihedeličnost preraste v zanos, se nas polasti čudovita vrtočlavlja.

Videx 84 + Lacrimae Christi

(ZKP RTV Slovenija, 2009)

VIDEX

Reizdaji pionirjev slovenskega (krasnega) novega popa sta več kot dobrodošli za novo ero. Prvenec iz 1984 in zrela plošča Lacrimae Christi iz 1985 sta dobro trenilo za mlade generacije, ki se mečejo za Lady Gaga, Little Boots ali La Roux. Antologijska elektro-pop albuma nista le izkalila Anje Rupel, Iztoka Turka in Janeza Križaja, brez katerih ni slovenske popularne glasbe, ampak ostajata nadčasna.

DobroDošlo

(Samozaložba, 2009)

MESTNI POSTOPAČI

Nekoč Leteči potepuh, danes Mestni postopač Dejan Došlo je z novo klapo zaigral svoj blues. Ker izvira iz našega okolja, zveni tako zelo domače. Zabavljajše pesmi, med katerimi se najde tudi kakšna bolj melanholična in bridka o našem vsakdanu, so žrtve prelahkotnega podalpskega pop-folk-rocka. Preveč je čutiti navihane duha Adija Smolarja, predvsem pa jim manjka surovosti za skok čez plot.

Oboroty

(Eastblok Music, 2009)

LA MINOR

Salonski obrati rocka, šansona, jazz, swinga, klezmerja s slovenskim folkom in ciganskim melosom niso ravnodušni. S solzami in smehom nabrita plošča ruske duše je privlačna in strupena. Hitro se je naležeš kot vodke. Kri zavre in težko je ostati miren. Podplati srbijo, grlo je suho, duša je divja, žur pa traja in traja. Pokojnemu Vladimirju Vysockemu ni dolgčas, njegovi potomci raja jo še naprej.

IGRA ŽIVLJENJA

Slovenka (Damjan Kozole)

Film Slovenka, nova stvaritev Damjana Kozoleta, nas popelje na isto pot, kjer nas je zapustila zadnja režiserjeva zgodba. Na pot družbene težavnosti, malo človeškosti, socialne bede, ki je vidna v vsakem delcu filma, in nenazadnje, na pot sočustvovanja. Zanimivo in verjetno pričakovano je Kozoletovo pomenje, ki gledalca še zmeraj po svoje preseneti in brez katerega ni mogoče ujeti njegovega filma. Pomembno je, da se avtor prav z vsakim filmom dotakne socialno izstopajočih tem, ki so takrat tudi družbeno ažurne. Samo spomnimo se njegovih prejšnjih filmov, kot so Rezervni deli (2003), ki je bil vključen na prestižni berlinski filmski festival ali Delo osvobaja (2005), ki je osvojil celo Grand prix – zlato palmo. Pozabiti ne smemo minimalističnega filma Za vedno (2008), ki je bil posnet v šestih dneh kar v režiserjevem stanovanju in nas popelje v propadajoče razmerje dveh partnerjev. V Slovenki, filmu, ki je nastal pet let in je nastal iz projekta Temna stran meseca (po slovitem albumu Pink Floydov, Dark Side of the Moon), nas popelje v temni svet študentke, ki se na svoji poti do cilja sreča s svetom prosti-

tucije. Protagonistka (Aleksandra – Nina Ivanišin) namreč v oglasniku pod psevdonimom »Slovenka« prodaja lastne usluge, ki se, ko se udejanjijo, navadno razvijejo v manipulacijo s strankami. Začutimo lahko razdvojenost mladostnikov, dekleta, ki se med delom preobrazi v nekaj drugega, sebi tujega. Kako hladno torej sprejme nekaj takšnega, kot je prodaja lastnega telesa? V sodobnem svetu je torej tudi prostitucija kot pomagalo pri postavitvi na noge, legitimna, mogoče celo zaželena? Ampak kljub vsemu, navsezadnje gre zgolj za dekleta v zgodnjih dvajsetih. Film se dogaja v času slovenskega predsedovanja Evropski uniji, tako da v Ljubljani ne manjka tujcev in z enim se zaplete Aleksandra. Ko moški v hotelski sobi doživi srčni napad, se Aleksandra znajde na begu pred zakonom, sabo in še čem. V filmu igra tudi Peter Musevski, in sicer Aleksandrinega očeta Eda, tovarniškega delavca, ki skuša oživiti svojo staro glasbeno skupino. Stransko vlogo v filmu je odigral sin slovitega igralca Maxa von Sydowa, francoski režiser in igravec Cedric B. von Sydow. Scenarij za film so napisali Damjan Kozole, hrvaški režiser Ognjen Sviličić in Matjež Luzar.

V Pekarni (dvorana Gustaf) ob četrtnih med 24. 9. 2009 in 28. 1. 2010 ob 18. uri

15.10.2009
Problemi
farmacevtske
industrije in njenih
uporabnikov
Mentor/predavatelj:
mag. Janko Bohak

22.10.2009
Interdisciplinarni in
medkulturni pristopi
v (socialni) psihologiji
Mentor/predavatelj:
dr. Bojan Musil

5.11.2009
Filozofski
večer
"Price of Pleasure"
Pornografija,
seksualnost in
sodobni odnosi

12.11.2009
Kritične in
uporniške strategije
sodobne umetnosti
Mentor/predavatelj:
dr. Polona Tratnik

INFO: zofijini@yahoo.com ali na
telefon 051 353 281
urnik in ostale informacije najdete na:
www.zofijini.net
www.pekarna.org

Medijska sponzorja KATEDRA in RADIO MARŠ

Usoda komunističnega manifesta

Kaj je leta 1848 sporočal Komunistični manifest, zakaj je tako pomemben, »rdeč« in še kaj? Zakaj je bil izdan prav tega leta in zakaj je v zadnjem letu dosegel neverjetno veliko število ponatisov? Kolikorkoli vprašanj se nam ob njem pojavi, težil je zmeraj samo k enemu, revoluciji.

ALJAŽ SELINŠEK

Komunistični manifest pozna vsak, prav tako vsak ve, da je pomenil vodilno orožje komunistom, ko so se ti vzpenjali na oblast. Ampak ali ima resnično le to, določenemu položaju ljudi ustrezajočo vrednost? Seveda ne, Komunistični manifest ima pravzaprav zelo primerljivo, ampak navsezadnje drugo sporočilo. Kot vemo, si želi delavske oblasti, ampak gledano realno, ali je delavstvo sploh sposobno voditi državo? Zanimivo in osnovno vodilo t. i. historičnega materializma bi se glasilo, da bo na podlagi med drugim tudi negacije negacije nastala materija. To na primeru semena ne pomeni nič drugega kot, da bo le iz semena, ki bo sprva moralo odpasti od drevesa in nato umreti, zmoglo zrasti novo drevo. In šele iz umrlega cveta bo znova nastalo seme. V tem kontekstu družbo razumeta Karl Marx in njegov zvesti spremljevalec Friedrich Engels. Družba je torej, posplošeno rečeno, kot seme, ki mora, če hoče vzkliti, sprva umreti. Družbo, kot jo poznamo, je torej treba zatreti in iz njenih korenin razviti novo, boljše, delavsko družbo. Seveda bo nova družba, kot tudi novo seme, družba višje zavesti, saj se je z vsakim razvojem okrepila. Marx je utemeljil historični materializem, poseben primer dialektičnega materializma, ki pravi, da je materija utemeljena na zavesti. Ker materija po Marxu določa zavest, jo določa na ravni družbenih odnosov in, če je nadalje lahko vse Marxovo izhodišče kritika vsega obstoječega, in torej nujnost spremembe družbenih odnosov, potem je razumljivo, da je za Marxa proces spremembe družbe nujen.

Marx namreč zgodovino razlaga z razrednimi boji, ki jih razume kot protislovja med družbenimi formacijami, ki se kot nove družbene skupine razvijejo prav kot produkt revolucije. Tako je ločil praskupnost, sužnjelastniško družbo, fevdalizem, kapi-

talizem in seveda idealno stanje brezrazredne družbe. Pri vsakem od tem stanj so se pojavila protislovja med družbenimi razredi, ki so se razrešila v revoluciji. Protislovje kapitalistične družbe je tako pomenilo odraz odnosa izkoriščajočega višjega sloja ljudi do podrejenega, kjer bo kapitala vedno več, kapitalistov manj, delavec pa bo vse bolj reven.

V duhu tega je bil leta 1848, natančneje 21. februarja izdan t. i. Komunistični manifest ali Manifest komunistične stranke, ki sta ga napisala Friedrich Engels in

Karl Marx. Gre za največkrat ponatisnjeno in najverjetneje najplivnejše politično besedilo vseh časov. V osnovi je narekoval prav proletarsko revolucijo, oziroma smernice Zveze komunistov za to, ki se mora zgoditi, da zruši kapitalizem in privede ljudstvo v stanje brezrazredne družbe, komunizem.

Seveda pa je toliko bolj pomemben zaradi razvoja zgodovinskih dogodkov v dvajsetem stoletju, kjer so v njegovem duhu pohod izvedli sovjeti s svojo hitro ustanovljeno in hitro razširjajo-

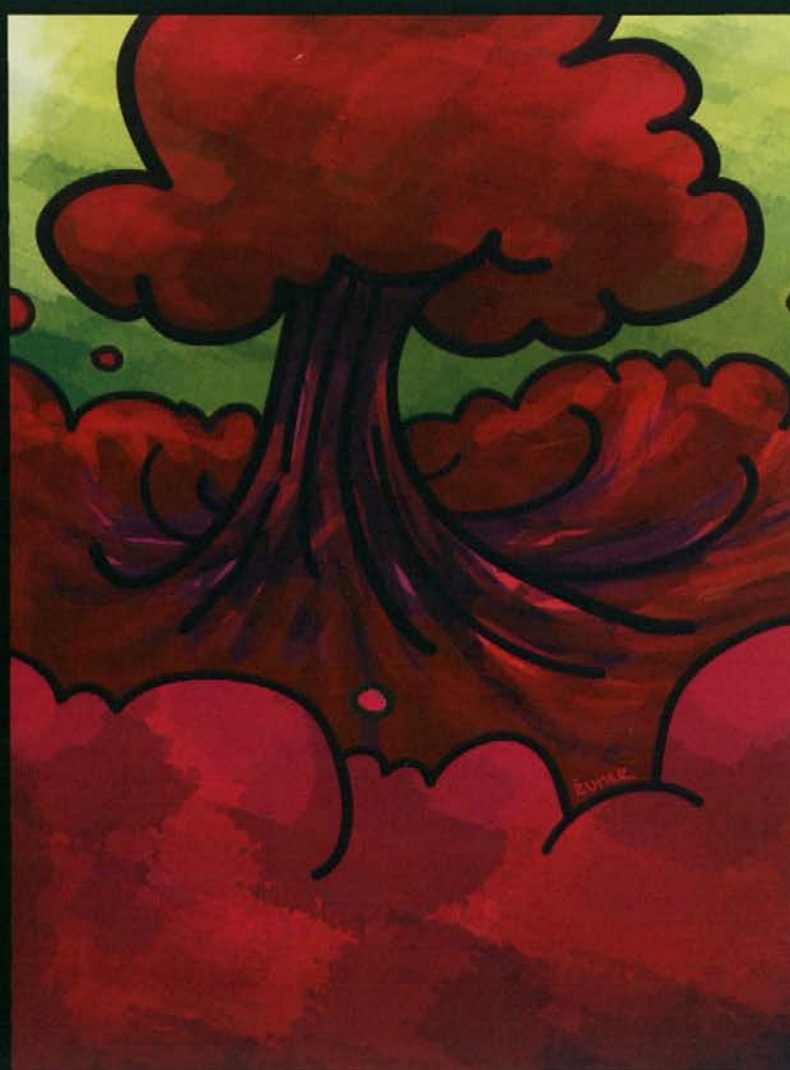
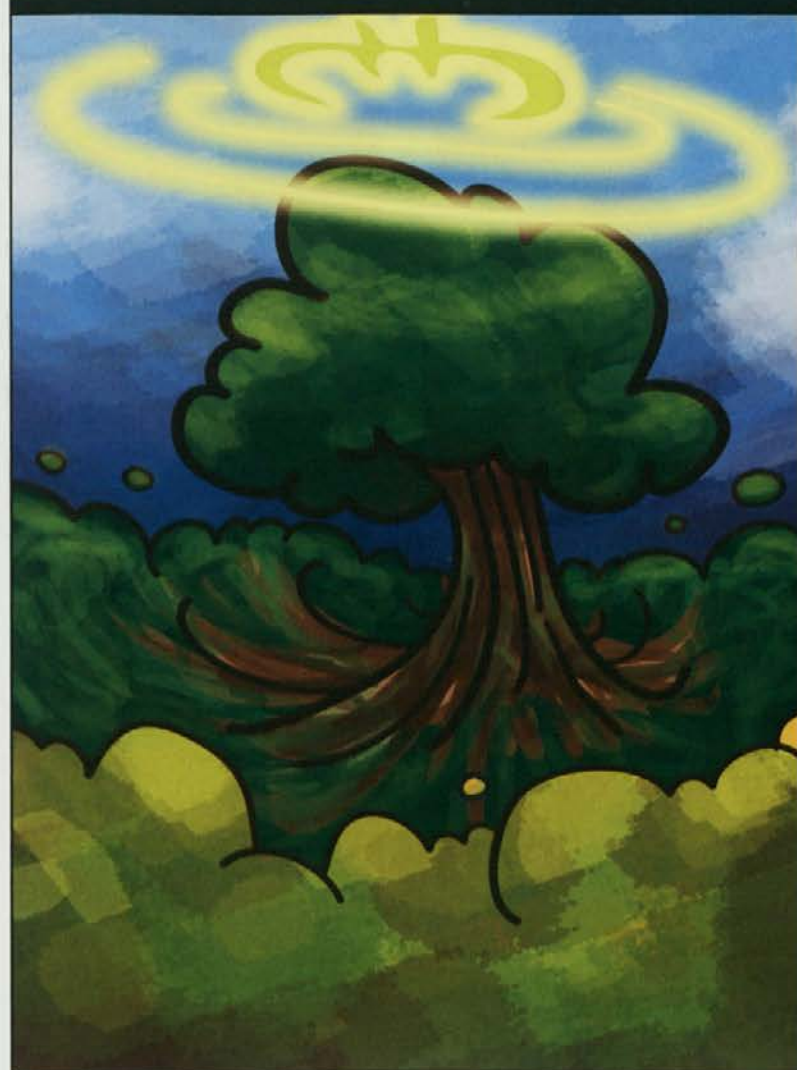
čo se državo. Ni veliko odgovorov na vprašanje, koliko so upoštevali resnična navodila manifesta, evidentno je, da jim je uspelo. No, vsaj za nekaj časa. Res je vprašljivo, koliko je porast socializma kot preverjene oblike državne oblasti vplival na nadaljnje zgodovinske dogodke, npr. drugo svetovno vojno, ki je najverjetneje med drugim nastopila tudi zaradi zaježitve razširjajoče se rdeče barve, kar je bilo narejeno s povečevanjem in simpatijo do močne desne stranke, psa čuvaja Evrope. Na tako velika zgodovinska dela, kot je Komunistični manifest, ne samo zaradi njegove filozofske utemeljenosti ali praktične zgodovinske pomembnosti, je treba gledati od zunaj. Nepristransko. Kajti le tako je mogoče ujeti namen in osnovno vodilo teksta, ki je za zmeraj postal orožje v rokah študentskih revolucionarjev, demonstratorjev in borcev proti kapitalizmu v pravem pomenu besede. Kajti nemalokrat se ga najverjetneje enači z nečim upornim, destruktivnim in splošno drugačnim.

Delo je bilo pred kratkim izdano pri založbi Sanje, predstavili pa so ga (v Miklošičevem, nekdanjem Marx-Engelsovem parku) skupaj z slovenskimi intelektualci, npr. dr. Slavojem Žižkom, dr. Mladenom Dolarjem, dr. Rajkom Muršičem in dr. Alešem Debeljakom.

Komunistični manifest je tako temeljno delo, ki vsebuje družbeno in gospodarsko doktrino komunizma, in je program, ki opredeljuje strategijo delavskega gibanja. Temeljno sporočilo je tako dognanje, da so bili vsi dogodki v zgodovini posledica razrednega boja in da bo industrijski proletarijat v prihodnosti vzpostavil brezrazredno, z družbeno lastnino zavarovano družbo. Zanimivo, pri komunistih ob izidu ni vzbudil pravega vtisa, po zlomu revolucij leta 1848 naj bi bil Marx celo predlagal, da ga bi začasno opustili. ■

NARAVA JE NAŠ€
NAJV€ČJ€
BOGASTVO

P 6710/4, 2009

120900890, 9/10

COBISS

Z'R
PIREDITVE

 info@regio.si
 07 49 02 400

priprava in organizacija
 zabavnih,
 poslovnih dogodkov,
 družabnih srečanj,
 konferenc,
 koncertov
 festivalov različnih zvrsti;

07/49-02-400

info@regio.si

www.regio.si

Kavarna & klub Zvezda
 Polet med Zvezde!

Brežice
 Černelčeva 3
 8250 Brežice

Krško
 CKŽ 36
 8270 Krško

 Strežemo izvrstno kavao
Privoščite si najboljšo!
ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
 tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
 interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agnecije PUNKT:
Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480

Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116

www.punkt-on.net

SKUPINA Z'R-REGIO

www.regio.si